

Володимир АНТОФІЙЧУК

ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНЯ

*Оповіді про основи
християнського віровчення*

Редактор: *Корнелій ІРОД*

Техноредагування та обкладинка: *Ірина МОЙСЕЙ*

Референти: *Корнелій ІРОД*
Михаєла ГЕРБІЛ
Роман ПЕТРАШУК

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ANTOFIYCHUK, VOLODYMYR

Hirchychne zernia : opovidi pro osnovy khrystyians'koho virovchennia / Volodymyr Antofiychuk. - București : R.C.R. Editorial, 2022

ISBN 978-606-745-126-9

2

Книга фінансована
СОЮЗОМ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ

Володимир АНТОФІЙЧУК

ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНЯ

***Оповіді про основи
християнського віровчення***

**Видавництво „RCR Editorial”
Бухарест 2022**

Шановні читачі!

Віддавна діти змалку засвоюють основи християнського віровчення у храмах, школах, ліцеях, гімназіях. І, звичайно, вдома – у спілкуванні зі старшими, у спільному читанні Біблії (Святого Письма), Житій святих.

Кожна людина має право на власний вибір у ставленні до віри та релігії. Але як зробити такий вибір? Як правильно осягнути зміст Біблії – однієї з найвидатніших пам'яток світової культури і книги, у якій розкривається сутність християнства? Вивчення основ християнського віровчення запроваджено в навчальних закладах. Це робиться не лише для того, щоби зміцнити релігійні переконання, а й для того, щоби, з одного боку, глибше пізнати віру кожного народу, а з іншого, – певною мірою прилучитися до тих культурних надбань людства, які християнство акумулювало в собі протягом понад двох тисячоліть.

Здавна в народі кажуть: що людина посіє, те й пожне. Цими оповідями ми прагнемо посіяти у ваших серцях зерно віри і знання про Христа і християнську культуру, сподіваючись на добрі плоди.

Усім відомо, що кожна велика справа розпочинається з малої. Якось Ісус Христос розповів Своїм учням притчу про Царство Небесне, яке подібне до гірничного зерняти, що його землероб посіяв на своєму полі. Воно, щоправда, найменше з усіх зерен, але виростає найбільшою рослиною з усієї городини, навіть стає деревом, і птаство небесне безпечно гніздиться на його гілках.

Отже, гірчичне зерня, маленьке і непримітне на вигляд, народжує життя яскраве, сильне й повноцінне. Тож нехай і у ваших душах з цих оповідей, мов із гірчичного зерняти, виростає могутнє дерево пізнання Христового вчення і пов'язаних із ним пам'яток матеріальної і духовної культури людства.

Що таке релігія і віра?

Очевидно, багатьох із вас хвилювали питання: звідки взявся навколишній світ? Як виник небозвід і земля? Як з'явилася сама людина?

Цим люди зацікавилися ще в сиву давнину. Спочатку різними були їхні відповіді, але поступово вони дійшли думки, що все це постало завдяки якійсь вищій могутній силі, надприродній істоті. Нею є Бог.

З часом у людини склався цілий комплекс уявлень, поглядів, ідей і понять, пов'язаних із вірою в реальне існування Бога, розумінням Його сутності, що відбилось у відповідних молитвах, обрядах, звичаях і традиціях. Усе це називається **релігією**.

Найважливіший принцип релігії – визнання Бога як творця всього існуючого, в тому числі й людини.

Інше важливе положення релігії – переконання в тому, що людина здатна спілкуватися, єднатися з Богом. У цьому виявляється і сама сутність релігії та її назва, бо латинське слово *religare*, від якого походить слово релігія, означає зв'язувати, з'єднувати. Релігія і є тим, що дає людині можливість єднання з Богом.

У сучасному світі люди вірують по-різному. Тому існують і різні релігії. Буддизм, християнство, іслам – найбільші із них. Дуже велика частина людства (2,1 млрд.), в тому числі й українці, вірують у Бога так, як навчив вірувати Син Божий Ісус Христос. Тому і називають їх християнами.

Вірувати в Бога – значить мати тверде переконання у бутті Бога і в Його вченні про спасіння людей. На це вказує апостол Павло: «Без віри неможливо подобатися Богові,

бо хто приступає до Бога, мусить вірити, що Він існує і дає нагороду тим, котрі Його шукають».

Але щоби наша віра була справжньою, необхідно сповідувати її. Сповідувати віру – це виявляти віру в Бога словами і добрими вчинками так, щоби ніякі небезпеки і гоніння не могли спонукати нас до відречення від віри в істинного Бога.

Про Бога

Людина завжди жила з думкою про Бога. Але внаслідок гріхопадіння Адама і Єви – перших людей на Землі, вона втратила справжнє уявлення про Бога, почавши ототожнювати Його із грізними силами природи, небесними світилами, наділяючи божественними властивостями різноманітні предмети і тварин. У розумінні древньої людини були добрі та злі боги.

Але Бог через своїх обранців сповіщав справжнє уявлення про себе. З цих одкровенень люди дізналися, що **Бог – найвища надприродна істота**. Він має найвищий розум і волю. Він створив світ і все в ньому.

Бог – чистий дух. У Ньому нема нічого матеріального. Він безтілесний і невидимий. Ми не можемо бачити Бога, а лише відчувати Його існування розумом і серцем.

Бог – вічний. Ніколи не було такого часу, коли не було Бога, і ніколи не буде такого часу, коли Його не буде. Він був перед нами, є тепер і буде після нас.

Бог – безпричинний. Його ніхто не сотворив. Він має причину Свого буття в самому Собі. Він існує споконвіку, бо існування належить йому як невід’ємна частина Його природи.

Бог – всюдисущий. Ні на небі, ні на землі нема такого місця, де б не було Бога.

Бог – всезнаючий і премудрий. Він знає все, що було, що є і що буде. Він знає не тільки все, що ми робимо і говоримо, а й що думаємо.

Бог – всемогутній.

Бог – найсвятіший.

Бог – досконалий і незмінний.

Бог – абсолютно самодостатній. Для Його буття Йому не потрібно нічого ні від кого; навпаки – Він сам дає всім і всьому все необхідне для існування.

Бог – всеблаженний, бо Він має в Собі найбільше щастя. Все добро, яким ми володіємо, дістаємо від Нього.

Християнське розуміння Бога майстерно передав у вірші «Великий Господь» визначний український поет Богдан-Ігор Антонич (1909 – 1937):

На найвищій недеї¹ гір – є Він,
На найглибшій моря дні – є Він,
На небі, гамазеї² гір – є Він,
В кожній ночі, в кожному дні – є Він.

Його чути в шумі вітру та морських бурхливих пін,
Всюди, всюди є – Великий та Єдиний;
Та найбільший Він серед убогих стін
І в молитві дитини.

Коли кличеш поночі – Він є,
Коли кличеш помочі – Він є,
Коли шукаєш – Він є,
Його вже маєш, бо в тобі – є.

Він – кожній речі мелодію дає,
Він – гармонія, він – акорд музичний,
Він – камертон, що строїть серце твоє,
Він – Звук Доконаний, Величний.

¹ Недея – дика вершина гори.

² Гамазея –тут: вершина.

**Ян Корнеліс Вермеєн.
Свята Трійця. XVI ст.**

**Свята Старозаповітна
Трійця. Волинь. XVIII ст.**

**Богдан Ясинський. Трійця
(Старозаповітна). 2013 р.**

**Альбрехт Дюрер.
Поклоніння
Святій Трійці.
1511 р.**

Свята Трійця

Християни вірують, що Бог один, але одночасно і триєдиний; що є три рівно божественні і різнобічні божественні особи або іпостасі – Отець, Син, Дух Святий.

Великий християнський просвітитель Кирило так пояснював сутність Святої Трійці: бачите на небі круг блискучий (сонце) і від нього йде тепло? Бог Отець, як сонячний круг, без початку і кінця. Від Нього вічно народжується Син Божий, як від Сонця – світло, і як від сонця разом із світлим промінням йде й тепло, але це не три сонця), а сонце одне на небі. Так і Свята Трійця: три лики в ній, а Бог єдиний і нероздільний.

Ніколи не було, нема і не буде ані часу, ані місця, де всі три особи Святої Трійці не були б разом. Вони спільно беруть участь у всьому. У них – одна воля, бажання, сила, мудрість, святість.

У християнській іконографії Свята Трійця зображується у вигляді трьох ангелів, які сидять за столом. Три ангели, що ні віком, ні атрибутами не відрізняються один від одного, символізують рівність та єдність трьох іпостасей Святої Трійці. Таке зображення святої Трійці називають «Трійця Старозаповітна». Ця назва пов'язана із Старим Заповітом Біблії, де розповідається, як до праведника Авраама прийшли три прекрасних юнаки та як Авраам разом зі своєю дружиною Сарою пригощав їх. Трійця Старозаповітна стала прообразом Трійці Новозаповітної. Зображення Трійці Новозавітної пов'язане із розповідями Нового Заповіту Біблії. Тому кожна із осіб Святої Трійці зображується також у тому вигляді, в якому Бог являвся людям: Бог Отець – у вигляді старця, Бог Син – молодого

за віком людиною, Бог Дух – у подібі голуба та вогнених язиків.

Життя християн нероздільно пов'язане з вірою у Святу Трійцю. Маленьких дітей хрестять в ім'я Отця, Сина і Святого Духа. Символ віри, визнання якого вимагається від кожного християнина, складається із засвідчення віри у Святу Трійцю. Прославленням Триєдиного Бога розпочинається Божественна літургія, ним і завершуються всі богослужбові молитви.

Звідки ми знаємо про Бога?

Усе, що ми знаємо про Бога, нам відомо із Біблії – зібрання святих книг християн. Великий український поет, філософ і богослов Григорій Сковорода (1722 – 1794) писав, що Біблія – «нашими предками полишений заповіт, що ховає в собі богознання». «Нічому іншому нас Біблія не вчить, окрім богознання, але цим усьому навчає», – підкреслював він.

Біблія, що в перекладі з грецької означає книги, писала-ся протягом п'ятнадцяти століть майже сорока авторами – пророками й апостолами. Однак вражає єдине для всієї Біблії цілісне і несуперечливе розуміння сутності Бога. Люди, які писали біблійні книги, були натхненні Богом, і тому Біблія є одкровенням Божим. Безсумнівно, автором цих книг є сам Бог, а пророки лише викладали високі істини Божі звичайною людською мовою. Таким чином, Біблія – це одкровення Боже, дане людству через вибраних ним для цього людей.

Біблія, яку називають також Святим Письмом, складається з багатьох книг, об'єднаних у Старий та Новий заповіти.

У Старому Заповіті, що містить п'ятикнижжя Мойсееве, історичні, повчально-поетичні та пророцькі книги, розповідається про те, як Бог сотворив світ, про гріхопадіння людини, про пророків і пророцтва.

Новий Заповіт, до складу якого увійшло 27 книг: Чотириєвангелія, Дії святих Апостолів, 21 Апостольське послання та Одкровення Іоана Богослова, оповідає про народжен-

ня і життя Спасителя – Сина Божого, Господа Ісуса Христа, про Його вчення і смерть в ім'я спасіння грішного людства та Його воскресіння, а також про життя перших християн.

Отже, хто щиро прагне богопізнання, повинен наполегливо і повсякчас вивчати Біблію, як це робили протягом усього свого життя великі українці – Григорій Сковорода, Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка. Бо, як писав Григорій Сковорода, «хто знає Бога, той знає план і шлях свого життя».

А ось як свої враження від читання Святого Письма передав у вірші «Біблія» поет Володимир Вихрущ (1934 – 1999):

Мов ріки бистрина, пролітають літа,
Лиш надії жевріє віконце.
На столі, мов зоря, в мене книга свята,
Як веселка, що втілює сонце.

Вона мудрістю теж і для предків була,
Їх будила, щоби не заснули.
Розкриваю її, мов чистинь джерела,
Що ніколи не знало намули.

В ній і радість життя, і стремління предвічне,
І сумління, що чесно снує майбуття,
Книга мудрості ця – недоспівана пісня,
Що примножує силу і віру в життя.

Отже, знання про себе Бог відкрив тим, хто гідний був сприйняти Його одкровення – пророкам і апостолам. Найголовніше, що Ним відкрито, записане в Біблії.

**Чудотворна Вишгородська
ікона Богородиці. XI - XII ст.**

**Нерукотворний
образ Христа.
Київська школа.
XII ст.**

Альбрехт Дюрер.
Діва Марія в молінні.
1518 р.

Святослав Гординський.
Ісус Христос
і Святий Володимир –
хреститель України.
1974 р.

Про молитву

Релігія, як уже відзначалося, – це зв'язок, єднання людини із Богом. Зв'язок цей – то своєрідна розмова Бога з людиною і людини з Богом. Бог говорить з нами через Своє слово – Біблію. Тому, щоби знати, про що говорить Бог, треба читати Біблію.

Людина говорить із Богом у молитві. Отже, молитва – то наша розмова з Богом. Про що ця розмова?

У молитві ми славимо Бога і дякуємо Йому за спасіння, яке він послав нам через Ісуса Христа.

У молитві ми дякуємо Богові за все, що Він дає нам: батьків, мир у нашій державі, їжу, одяг і багато іншого, що ми отримуємо щоденно.

У молитві ми звертаємося до Бога з різними проханнями – великими і малими.

У молитві ми клопочемо перед Богом за інших, хто знаходиться у горі чи хворобі.

У молитві ми сповідаємося Богові, говоримо про все, що зробили поганого. Бо Він один може почути нас і простити нам усі наші провини.

А що потрібно робити для того, щоби Бог почув нашу молитву? Хто, як не сам Бог через Своє слово може сказати, як нам з ним говорити?! Але є деякі умови, яких ми повинні дотримуватися, бо без них наша молитва буде недійсною.

Перша умова – віра. «І все, чого проситимете в молитві з вірою, одержите», – читаємо в Євангелії від Матея.

Друга умова – смиренність перед Богом. Саме це мав на увазі Ісус Христос, розповідаючи притчу про митника і фарисея. Ось вона.

Двоє людей прийшли до церкви молитися. Один був фарисей, а другий – митник, який відбирав мито на овець. Фарисей став попереду і молився так: «Дякую, Боже, тобі, що я не такий, як інші люди: здирники, неправедні, перелюбні – або як цей митник. Я пощу два рази на тиждень, даю десятину з усього, що тільки надбаю». А митник стояв здалеку і навіть очей не смів до неба підняти, лиш бив себе в груди і говорив: «Боже, будь милосердний до мене, грішного!». Бог вислухав молитву митника, бо вона була щира й покірна, а фарисеєвої молитви слухати не захотів, бо він, замість того, щоб молитися, вихваляв себе.

Третя умова – любов до Бога і людей. Біблія сповнена прикладами молитов, почутих Богом; молитов за себе і за інших, молитов вголос і тихих, майже без слів. Усі ці молитви були щирими, вони йшли від серця, пройнятого любов'ю до Бога і людей. Це були молитви хвалебні й подячні, прохальні й покайні.

Є багато різних молитов, з якими віруючі звертаються до Бога, Богородиці, Ангела-Хоронителя, святих. Та є найголовніша молитва з усіх – «Отче наш». Ця молитва називається Господньою. Так її названо тому, що дав її своїм учням сам Господь Ісус Христос.

Господня молитва складається із звертання, семи прохань та славослів'я.

Отче наш, що є на небесах!

Господи, ми відвертаємося від усього земного, суєтного і в молитві звертаємося до Тебе, бо Ти, Отче наш небесний, повсякчас турбуєшся про нас. Прийми нашу молитву і вислухай наші прохання.

1. Нехай святиться ім'я Твоє!

Отче наш Небесний, ми хочемо прославити Тебе словами і вчинками нашими. Ти сотворив увесь світ. Ми поклоняємося Тобі!

2. Нехай прийде царство Твоє!

Отче наш, всі, котрі вірують у Тебе і люблять Тебе, будуть жити з Тобою. Ми радіємо цьому. Ми вдячні Тобі за це!

**3. Нехай буде воля Твоя, як на небі,
так і на землі.**

Отче наш, допоможи нам сприймати все, що з нами відбувається! Ми часто не розуміємо, що для нас добре, а що – погано. Але для нас добре те, чого Ти хочеш. Дякуємо Тобі!

4. Хліба нашого насущного дай нам сьогодні.

Дай нам, будь ласка, того, що нам потрібне кожного дня: дай нам їжу, питво, дай нам мир. Дай, будь ласка, всім людям на землі всього, в чому вони відчувають потребу.

**5. І прости нам провини наші, як і ми прощаємо
винуватцям нашим.**

Ми часто думаємо тільки про себе, ми хочемо все мати для себе. Ми часто засмучуємо Тебе. Прости нам. Але Ти ніколи не пересташ любити нас. Допоможи нам думати про інших. Допоможи нам любити їх і тоді, коли вони засмучують нас.

6. І не введи нас у спокусу.

Допоможи нам не забувати про Тебе! Ми бажаємо служити Тобі і тільки Тобі.

7. Але визволи нас від лукавого.

Визволи нас від егоїзму, зазнайства, заздрості. Захисти нас від голоду, хвороби, війни. Поклади всьому цьому кінець. Хай згине усяке зло!

**Бо Твоє є царство, і сила, і слава навіки.
Амінь.**

Господи, ми просимо в Тебе ласки і маємо тверду надію на здійснення всього того, чого просимо у Тебе. Без жодного сумніву віримо, що так воно буде. Істинно так.

Звертаючись до Бога з молитвою за себе, не забуваймо про свою країну, рідних, близьких і всіх, хто потребує Божого заступництва.

Символ віри

Те, у що вірує кожний християнин, виражається у символі віри, який було складено і затверджено на Першому (325 р.) і Другому (381 р.) Вселенських Соборах.

Символ віри – короткий і стислий виклад християнського віровчення. Його поділяють на дванадцять частин (членів), у кожному з яких розкривається особлива істина, або, як це ще називають, догмат християнської віри.

1. Вірую в Єдиного Бога Отця Вседержителя, Творця неба і землі, і всього видимого і невидимого.

2. І в єдиного Господа Ісуса Христа, Сина Божого, єдинородного, від Отця народженого перед усіма віками – світло від світла, Бога істинного від Бога істинного, родженого, несотвореного, єдиносущного з Отцем, що через нього все сталося.

3. Він задля нас, людей, і нашого ради спасіння зійшов із небес і тіло прийняв від Духа Святого і Марії Діви, і став людиною.

4. І розп'ятий був за нас при Понтійському Пілаті, і страждав, і був похований.

5. І воскрес на третій день, як було написано.

6. І вознісся на небо, і сидить праворуч Отця.

7. І вдруге прийде у славі судити живих і мертвих, і Царству Його не буде кінця.

8. І в Духа Святого, Господа Животворящого, що від Отця [і Сина] ісходить, що з Отцем і Сином рівнопоклоняємий і рівнославимий, що говорив через пророків.

9. В єдину Святу, Соборну й Апостольську Церкву.

- 10. Визнаю одне хрещення на відпущення гріхів.**
11. Чекаю воскресіння мертвих.
12. І життя майбутнього віку. Амінь.

Складено Символ віри зі слів Святого Письма і, таким чином, він має за собою авторитет Слова Божого, є скороченим Божим Одкровенням. Щоб краще зрозуміти зміст Символу віри, треба докладніше познайомитися з тими біблійними історіями, у яких він найвиразніше виявляється.

СТАРИЙ ЗАПОВІТ

СОТВОРІННЯ СВІТУ

*На початку сотворив Бог небо і землю.
Буття, 1: 1*

Святе Письмо свідчить, що Господь Бог сотворив небо і землю, тобто світ невидимий і видимий.

Світ невидимий – це ангели¹, небесні істоти, яких Бог сотворив для того, щоби вони служили Йому. Ангели не мають тіла, тому вони невидимі. Вони досконаліші від людини і сповіщають людям волю Бога, виконують на землі Його повеління.

З біблійних оповідань нам відомі імена ангелів, наприклад, Михаїл, Гавриїл. У ангелів різні служіння і відповідно різне становище перед Богом: є архангели, херувими, серафими. Ангелів дуже багато. Коли ми потребуємо допомоги, Бог посилає до нас ангела.

У кожної людини є свій ангел-хоронитель, який за Божою волею супроводжує її протягом усього життя. Ангели люблять нас і оберігають від зла. Вони моляться за нас і закликають до добра. А ми також звертаємося до ангелів-хоронителів із молитвами. Вірш Віри Багірової «Ангеле святий» – приклад такої молитви:

Ангеле святий,
Біля мене стій,
Чи у праці, чи в дорозі

¹ Ангел у перекладі з грецької – посланець, вісник.

Будь мені у допомозі.
Хоронителю, Хоронителю,
Хоронителю!

Ангеле святий,
Від біди закрий,
Богом даний мені з неба,
Заохочуй до потреби
На добрі діла,
На добрі діла!

Ангеле святий,
Ласкою обвий,
Щиро я тебе благаю:
Дай мені проміння раю
На спасенний шлях,
На спасенний шлях!

Спочатку всі ангели були добрими і служили Богові. Але з часом один із них на ім'я Сатана загордився і схотів бути таким, як сам Господь Бог. Він повів за собою багатьох ангелів. Проти них виступили ангели, що залишилися вірними Богові, і під проводом архангела Михаїла перемогли. Господь Бог покарав злих ангелів вічною карою у пеклі¹. Вони ненавидять Бога і намагаються шкодити людям. Їх уже не називають ангелами, але злими духами, дияволом, сатаною, бісами.

А як був сотворений **видимий світ** – все те, що ми бачимо довкола себе? Спочатку земля була невідпорядкованою і порожньою. Над безоднею, покритою мороком і в якій все було перемішане – земля і вода, вогонь і повітря, – витав Дух Божий.

І сказав Господь Бог:
– Нехай буде світло!

¹ Пекло – вічна обитель душ померлих грішників.

І відразу стало видно. І назвав Бог світло днем, а темряву – ніччю. Це був перший день. Потім промовив Господь Бог:

– Нехай постане небозвід!

І так сталося. Це був другий день.

І наказав Господь Бог:

– Нехай збереться вода, що є під небом, до місця одного, і нехай суходіл стане видний!

І так сталося. Господь назвав сушу землею, а велику воду – морем. Потім наказав рости на землі травам, хлібним рослинам і деревам. Це був третій день.

І звелів Господь Бог:

– Нехай на небозводі будуть світила. Вдень – сонце, вночі – місяць і зорі. І нехай вони відділяють день від ночі!

І так сталося. Це був четвертий день.

І наказав Господь Бог, щоб у водах з'явилися риби, на землі – усякі плазуни, а в повітрі – різні птиці. І так сталося. Це був п'ятий день.

І повелів Господь Бог, щоб на суходолі постали тварини. А наприкінці сотворив Бог людину за своїм образом і подобою і дав їй владу над усім сущим. Це був шостий день.

І побачив Господь Бог, що все сотворене ним було чудовим. Сьомого дня він перестав творити, поблагословив світ і призначив цей день, сьомий за порядком, днем відпочинку.

Отже, за всесильним словом могутнього Творця «*Нехай буде!*» похмура, потворна безодня упродовж шести днів перетворилася на прекрасний і впорядкований світ.

Хтось скаже: хіба міг Бог за такий короткий час створити світ?

Задумаймося над тим, що єврейське слово «іом», використане у першій главі книги Буття, переклали іншими мовами як «день». Але, цілком імовірно, в глибоку давнину воно могло мати й інше значення. Скажімо, українське слово «доба», що поєднує у собі поняття «день» і «ніч», означає не тільки двадцять чотири години, а й відрізок ча-

су у десятки, сотні, а то й мільйони років. Невипадково у Другому посланні апостола Петра записано: «Одне нехай не буде заховане од вас, о любі: що один день перед Господом, як тисяча літ, і тисяча літ, як один день» (3: 8).

Чому Господа Бога називаємо Вседержителем?

Кожної миті Господь Бог підтримує нас. Якби Він відступив від нас хоч на мить, світ перетворився б у ніщо. Тому Господь не тільки Творець, а й Вседержитель. Він *усе держить*. Невидимий, Він знаходиться скрізь. Нема у Всесвіті місця, де би Його не було. Він і тут з нами, сьогодні, зараз.

ПЕРШИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

Отже, Господь Бог – єдиний Бог Отець, Вседержитель, Творець неба і землі, всього видимого і невидимого.

Ця істина становить перший член символу християнської віри.

Мікеланджело. Сотворення Адама. 1511 р.

Тінторетто. Сотворення тварин. 1550 – 1553 рр.

Брати Лімбург. Земний рай. 1413 р.

**Хуго ван дер Гоєс.
Гріхопадіння. 1470 р.**

АДАМ І ЄВА

*І сотворив Бог людину на Свій образ...
Буття, 1: 27*

Як ми вже знаємо, шостого дня Господь Бог сотворив людину. Святе Письмо так розповідає про це: тіло людини Бог утворив із землі і вдихнув у нього безсмертну душу. Названо було першого жителя Землі Адамом, що означає «людина із землі».

Адам почував себе дуже самотнім. І якось, коли він спав, Господь вийняв із тіла його ребро і сотворив із нього жінку, яку Адам назвав Євою, тобто «матір'ю усіх живих».

І сказав Господь Бог:

– Наповнюйте землю та підпорядковуйте її собі; пануйте над рибою морською, над птаством небесним і над усяким звіром, що є на Землі.

Адам і Єва оселилися в раю, який у Святому Письмі називається Едемським садом. Вони не знали там ні холоду, ні голоду, ні горя. Довкола них між усіма тваринами панував мир і злагода.

Поселивши Адама і Єву в раю, Господь Бог заповів їм:

– Від кожного дерева, що тут росте, можете їсти плоди, тільки з дерева пізнання добра і зла забороняю вам зривати плоди, бо коли з'їсте, помрете.

Те дерево пізнання добра і зла стало випробуванням для перших людей у їх вірності Богові.

Злий дух Сатана позаздрив щастю наших прародичів і задумав довести їх до гріха. Він набрав вигляду змія і запитав Єву:

– Чи справді Господь заборонив вам зривати плоди з дерев, які ростуть у саду?

Жінка відповіла змієві:

– З усіх дерев нам дозволено зривати плоди, крім того дерева, яке росте посеред раю. Господь Бог заборонив їсти його плоди і сказав, що коли ми все-таки покуштуємо їх, то помremo.

Тоді змій, бажаючи посіяти в серці Єви сумнів, почав обманювати її:

– Ні, не помrete, але як тільки з'їсте плід того дерева, станете такими, як Бог.

Єва погодилася на вмовляння злого духа, з'їла той плід і дала покуштувати його Адамові. І обоє одразу усвідомили, що порушили Божу заборону, тобто вчинили гріх. І зі страху заховалися в гущі дерев.

Але Господь одразу зрозумів, що трапилося. І звернувся до Адама:

– Чи не куштував ти плоду із забороненого дерева?

Адам відповів, що плід зірвала Єва і дала йому. А Єва зізналася:

– Змій обманув мене, тому я і покуштувала.

Тоді Бог сказав Адамові:

– Важкою працею у поті чола зароблятимеш на хліб до кінця днів своїх, поки не повернешся в землю, із якої тебе взято. Бо ти є прах і повернешся у прах.

Тут з'явився ангел з вогняним мечем і прогнав Адама і Єву з раю.

Ось так перші люди, наші пращури, втратили Божу благодать через свій непослух.

Порушивши Божу заповідь, наші прародичі Адам і Єва вчинили гріх, який називається першородним. Адам був главою людського роду, тому його гріх упав і на всіх людей.

У кожної людини є тіло і душа. Людська душа безсмертна. У час фізичної смерті людини вона розлучається з тілом, щоби на тому світі розпочати вічне щасливе чи нещасливе життя.

Людське тіло врешті воскресне, з'єднається з душею для вічного щастя чи вічних мук.

Від першородного гріха людину очищає святе таїнство хрещення.

Усіх таїнств є сім: хрещення, миропомазання, причастя, покаяння, єлеєпомазання, священство, вінчання.

ДРУГИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

Покаравши наших прародичів Адама і Єву, Господь усе ж таки змилосердився над ними і пообіцяв, що пошле Спасителя, який допоможе людям здобути благодать і переможе Сатану.

Нашим Спасителем став Син Божий – Ісус Христос, про Якого розповідається у Новому Заповіті Біблії. Але і в Старому Заповіті через своїх обранців Господь Бог неодноразово сповіщав людям про прихід Спасителя. Крім того, у Старому Заповіті маємо прообразів Ісуса Христа, найвизначнішими серед яких були Авель, Ісаак, Йосип, Мойсей, пасхальне ягня, мідний змії.

Історія Ісуса Христа, Сина Божого, Спасителя роду людського, складає другий член Символу віри.

КАЇН І АВЕЛЬ

*...Коли чиниш добре, будь погідний,
а коли ні – гріх на порозі чигає:
він і так оволодів тобою,
але мусиш над ним панувати.
Буття, 4: 7*

Адам і Єва мали двох синів – Каїна та Авеля. Перший був землеробом, а другий – пастухом. Одного разу брати задумали принести Богові жертву. Каїн узяв для цього плоди оброблюваної ним землі, але зробив це недбало, не потурбувавшись, щоби вони були спілими і красивими. Абель поклав на жертовник свою найкращу овечку. Господу Богу сподобався щирий подарунок Авеля, тому дим від жертовника пастуха підіймався вгору. А недбалої жертви Каїна Бог не прийняв, адже вона була нещирою. Тому дим від Каїнової жертви стелився по землі.

Каїн дуже засмутився. Серце його сповнилося заздрістю до брата. Побачивши це, Господь Бог застеріг Каїна:

– Чому ти засмутився? Чому спохмурніло обличчя твоє? Гріх заволодів тобою, але ти повинен узяти себе в руки.

Однак Каїн не прислухався до поради Господа. Гордість і гнів заволоділи ним. Він покликав Авеля в поле і там убив його.

І запитав Господь Каїна:

– Де Абель, брат твій?

Каїн, намагаючись приховати свій гріх, відповів:

– Не знаю. Хіба я сторож братові моєму?

Джеймс Тіссо. Каїн і Авель. 1900 р.

Родольфо Амоедо. Жертва Авеля. 1878 р.

Але Господь усе знав. Побачив він, що вбивця не скористався наданою йому можливістю покаятися, але обманом збільшив і без того тяжкий гріх свій. І сказав Господь:

– Що ти наробив? Ось голос крові брата твого волає до мене із землі. Тепер проклинаю тебе. Коли оброблятимеш землю, вона вже більше не дасть тобі свого врожаю. Втікачем і волоцюгою будеш на землі.

Господь

позначив грішника особливим знаком – Каїною печаттю, щоби кожний зустрінний впізнавав його, відвертався і не піддавав смерті. І став Каїн вигнанцем серед людей і волоцюгою на землі. І була йому така покара страшнішою за смерть. І назавжди стала повчанням історія про страшний злочин і тяжку покару Каїна.

На братовбивство Каїна штовхнули три великих гріхи: гордість, заздрість, гнів.

Гріх убивства, а особливо братовбивства, – найтяжчий. Убивці не успадкують Царства Божого.

Хто без гріха, той знаходиться під Божою благодаттю. А хто чинить зло, той грішить.

Гріхи не всі однакові. Але будь-який із них послаблює Божу благодать і може призвести людину до ще тяжчого гріха. Тяжко грішить той, хто порушує Божу заповідь у чомусь важливому, особливо, коли це робить свідомо. Тяжкий гріх називається також смертним, бо через нього втрачається Божа благодать. Він веде до духовної смерті.

Людина може вчинити гріх не тільки вчинками, а й словами, і навіть подумки. Якщо хтось подумає, що він один і може робити все, що захоче, то хай пригадає собі: «Тут є Бог і все бачить!». Господь Бог знає все, навіть найпотемніші наші думки.

Господь по-батьківськи прощає гріхи тому, хто кається за свої вчинки. Відпущення гріхів здійснюється під час **таїнства покаяння**.

ВСЕСВІТНІЙ ПОТОП І ВАВІЛОНСЬКА ВЕЖА

*Побачив Господь,
що людська злоба на землі велика...*
Буття, 6: 5

Минуло багато часу. Люди, кількість яких все збільшувалася і збільшувалася, розселялися по всій землі. Спочатку вони боялися Бога і служили йому, але згодом почали чинити не за волею Божою. І тільки один чоловік на ймення Ной залишався вірним своєму Творцеві.

І побачив Господь, що людська злоба на землі велика і що помисли нащадків Адама і Єви тільки злі. І тоді Бог сказав Носєві:

– Прийшов час покари роду людському, який своїми гріхами заповонив усю землю. Нашлю я на землю великий потоп і вигублю усе живе на ній. А ти збудуй собі великий корабель-ковчег і помісти на ньому всю свою сім'ю. Візьми з собою також по парі всіх тварин, птахів, комах, щоби вони також залишилися живими...

І зробив Ной так, як йому звелів Господь.

Довго будувався ковчег. І як тільки все було готове, полив дощ. Тривав він сорок днів і сорок ночей. Вода затопила всю землю. Через сто п'ятдесят днів повинь закінчилася, і ковчег зупинився на горах Араратських.

І тоді випустив Ной птаха, щоби дізнатися, чи не показалася десь з-під води земля. Але птах повернувся, бо не було йому де сісти. Через кілька днів Ной знову випустив із ковчегу голуба. Увечері птах повернувся, тримаючи у дзьобі свіжозірваний оливковий листок. Так у ковчезі дізналися, що вода зійшла з землі. Тому і зараз голуба вважають сим-

Мікеланджело. Всесвітній потоп. Фрагмент. 1505 – 1513 рр.

**Бедфордська Книга Часу. Будівництво Вавилонської вежі.
Лондон. 1424.**

волом миру на землі. Ще через кілька днів випущений із ковчега голуб не повернувся. Тоді відкрив Ной покрівлю ковчега і побачив, що поверхня землі висохла. І сказав Господь Ноєві:

– Вийди із ковчега ти, жінка твоя, сини та їхні дружини, виведи із собою всіх тварин, і хай розійдуться вони по землі, і хай плодяться і розмножуються.

І вийшов Ной із ковчега, поставив жертовник і приніс Богові жертву з подякою за врятування. І почув Господь приємний запах і сказав:

– Не проклинатиму вже більше землі і не губитиму ніколи всього живого.

Біблійна оповідь про потоп нагадує нам, що Господь за добро нагороджує, а за зло карає, бо він справедливий. Інколи покара настає одразу ж після вчиненого, але частіше людям дається час і можливість усвідомити свої гріхи і покаятися.

У синів Ноя було багато дітей і від них пішли всі народи на землі. Вони мали мову для спілкування між собою. Та, як з'ясувалося згодом, люди не стали кращими, ніж до потопу. Загордившись своїми знаннями і умінням, їм захотілося прославити себе і збудувати таку вежу, яка би своєю вершиною сягнула аж до самого неба. І розпочалося будівництво. Та побачивши гордість і зухвалість будівників, Господь покарав їх тим, що змішав їхні мови. З тих пір люди почали розмовляти різними мовами і не могли зрозуміти один одного. Будівництво припинилося, а ті, хто затіяв його, розбрелися по всьому світу. Місто, де будували цю вежу, розташоване на березі річки Євфрат, і називається воно Бабел (Вавилон), що означає *змішання*.

І донині деякі люди подібні до будівників Вавилонської вежі. Надміру горді, хочуть вони показати на весь світ своє уміння і звершують на свій розсуд зовсім не потрібне, а інколи і шкідливе. Результати їхніх зусиль називають «вавилонською вежею», що означає справу, яка ніколи не буде завершена, а також «вавилоном», «вавилонським стовпоутворінням», розуміючи під цим цілковите безладдя.

АВРААМ

*...І встановлю я Мій союз між Мною й тобою
і між твоїми потомками, в їхніх поколіннях,
як союз вічний, щоб бути Богом
тобі й потомкам по тобі.*

Буття, 17: 7

Народи, які пішли від синів Ноя, з часом забули про Божу покару і почали грішити, відвернувшись від істинного Бога. Вони поклонялися Сонцю, Місяцю, вшановували інші небесні світила як божества, робили собі богів із каменю, дерева, металу, а деякі обожнювали тварин. Так люди стали ідоловірцями.

Але були серед них і праведники, що вірили в одного істинного Бога. До них належав і Аврам із Халдейської землі. Пізніше Бог назвав його Авраамом, що в перекладі означає «батько багатьох народів».

Якось Господь сказав Авраамові:

– Вийди із землі своєї, і від рідних твоїх, і з дому батька твого до землі, яку я тобі вкажу. І я утворю від тебе великий народ, і благословлю тебе, і возвеличу ім'я твоє.

Авраам зробив так, як сказав йому Господь. Узяв він з собою дружину свою Сару, Лота – сина брата свого та інших людей і вирушив до вказаної йому землі Ханаанської.

Довго йшли мандрівники, долаючи різні труднощі, аж нарешті зупинилися одного дня в околицях Вефілю. І тут Авраам запропонував Лотові поділити ближні земля і розійтися в різні боки, щоби уникнути суперечок, які розгорілися між їхніми пастухами.

Лот зупинився в долині Йорданській, в околицях міста Содому, жителі якого були злими і грішними перед Господом. Але Лот, спокусившись на родючі землі, у своєму виборі не порадився з Богом, як це належить завжди робити. За те, що жив він у громаді нечестивих людей, пізніше спіткало його чимало різних бід.

Авраам поселився біля діброви Мамре. Але перш ніж вибрати місце поселення, він збудував жертовник і помолвився Богові. І сказав йому Господь:

– Подивися на північ і на південь, на схід і на захід. Всю землю, яку бачиш, Я даю тобі і твоєму потомству навіки.

Але про яке потомство йшла мова? Авраам був уже старим, і дітей у нього не було. Однак Господь сказав йому:

– Подивися на небо і полічи зорі, якщо зможеш їх полічити... Ось скільки буде в тебе потомків.

Важко було повірити в таке, але в серце Авраама не проникло й тіні сумніву, і Господь побачив його праведність.

Одного разу, коли Авраам сидів біля входу до свого намету під час полудневої спеки, підійшли до нього троє подорожніх. Авраам запросив незнайомих мандрівників відпочити і приготував для них обід. А проводжаючи гостей, дізнався, що це сам Господь з двома ангелами гостював у нього. Бог відкрив Авраамові свій намір знищити сусідні міста Содом і Гоморру, жителі яких застрягли в тяжких гріхах. Шкода стало Авраамові родичів своїх, і звернувся він до Господа:

– Невже Ти справді хочеш вигубити і грішних, і праведних? Є ж у місті бодай п'ятдесят праведників!

Відповів Господь:

– Якщо знайду в Содомі п'ятдесят праведників, помилю місто заради них.

– А якщо там усього сорок праведників, – продовжував просити Авраам, – або тридцять, двадцять, навіть десять?..

І сказав Господь милосердний:

– Не зруйную міста і заради десяти.

Однак не знайшлося в Содомі і десяти праведних. Тільки одна сім'я такою була, сім'я Лота, сина брата Авраама.

Два ангели, послані Господом Богом, сповістили Лотові про те, що місто незабаром загине. Лот зі своїми рідними міг врятуватися, відійшовши в гори. Але була умова: не зупинятися і не оглядатися назад.

Зі сходом сонця наслав Господь з неба на Содом і Гоморру дощ із сірки і вогню. І загинули міста і все, що росло там. І дружина Лотова, забувши про засторогу і бажаючи вгамувати допитливість, оглянулася назад. І перетворилася вона на соляний стовп.

І на тому місці, де були Содом і Гоморра, зробилося Мертве море. Його вода насичена сіллю, сіркою і смолою настільки, що ніщо в ній не може жити, навіть околиці там мертві й порожні.

А у сім'ї Авраама незабаром збулося обіцяне Богом – народився син Ісаак. Коли хлопчик підріс, Господь захотів випробувати віру Авраама і його любов до Бога. Запропонував він йому принести в жертву єдиного сина. І покірно пішов Авраам на вказане Господом місце.

На горі Авраам склав із каміння жертовник і уже готовий був виконати те, що звелів Господь, але в останню мить пролунав голос ангела:

– Аврааме! Не піднімай руки своїї на хлопця і не чини йому нічого злого. Бог знає, що ти вірний йому, і готовий пожертвувати в ім'я Господнє сином своїм єдиним.

Оглянувся Аврам і побачив у кущах барана. Його і приніс він у жертву замість сина свого.

Пітер Ластман. Авраам на шляху до Ханаану. 1614 р.

Рембрандт. Авраам і три ангели. 1637 р.

Рембрандт. Жертвоприношения Авраама. 1635 р.

СВЯТА ЗЕМЛЯ

За таку тверду віру Господь поблагословив Авраама і пообіцяв, що з його потомків вийде спаситель світу. Господь Бог вибрав його, щоби через нього збереглася і розповсюдилася віра в єдиного Бога і надія на прихід Спасителя. За покликом Господа покинув Авраам свою землю і поселився в Ханаані. Так став він батьком ізраїльського народу.

Країна Ханаан називається у Святому Письмі землею обітованою, бо вона була обіцяна Авраамові та його нащадкам. Сьогодні це земля Палестинська. А християни називають її Святою землею, тому що на ній жив наш Спаситель.

Авраам для нас – приклад істинної віри в Бога, непохитної в найважчих випробуваннях. І нашу віру не повинні підточувати сумніви.

Що необхідно робити християнинові для зміцнення своєї віри?

Звертатися до Бога Молитвою.

Сприймати з вірою слово Боже при богослужіннях.

Читати Святе Письмо.

І назавжди запам'ятати основну заповідь: «Люби Господа, Бога твого, усім твоїм серцем, усією твоєю душею і всією думкою твоєю».

ЙОСИП І ЙОГО БРАТИ

Та Господь був з Йосипом...
Быття, 39: 21

Продовжувався рід Авраама на землі Ханаанській, там жив його син Ісаак з дружиною Ревеккою та внуки Ісав і Яків.

Нагородив Господь Якова ще одним іменем – Ізраїль. Тому нащадків Якова почали називати ізраїльцями.

Було у Якова дванадцять синів. Найбільше любив він Йосипа за врівноваженість і слухняність. Якось батько подарував Йосипові дуже красивий одяг, і це викликало у братів образу й заздрість.

Господь послав Йосипові віщі сни, в яких батько, мати і брати його вклонялися йому до землі. Щирий юнак розповів ці сни своїм рідним. Батько посварив його, а брати затаїли в серцях своїх зло. Задумали вони вбити Йосипа, а батькові сказати, що нібито його розтерзав хижий звір. Але старший брат вблагав інших не вбивати Йосипа, а кинути у глибокий рів: мовляв, він там і сам загине. І кинули, і зібралися йти, незважаючи на крики і благання, втішаючись, що їм тепер не буде кому поклонятися. Але мимо йшов караван, і брати продали нещасного хлопця в рабство до Єгипту.

Було в Йосипа в Єгипті чимало гірких пригод, але Господь не покинув його у випробуваннях. Одного разу приснились фараонові дивні сни: ніби сім худих корів з'їли сім вгодованих, а сім порожніх колосків поглинули сім повних. Тільки Йосип зумів розгадати ці сни. Добрі коро-

ви і колоски – це урожайні роки, сказав він, а худі – роки голоду. І порадив фараонові негайно запасатися хлібом на неврожайні роки.

Сподобався фараонові красивий, врівноважений і розумний юнак, полюбив його за доброту і праведність і зробив управителем Єгипту. Старанність у праці і постійне уповання на поміч Божу допомогли Йосипу правити державою мудро і справедливо.

Усі роки достатку він збирав запаси зерна. А коли здійснилася Божа пересторога і настав великий голод, з усіх навколишніх земель до Єгипту почали приходити люди, щоби купити хліба.

Тяжко страждала від голоду і родина Якова. І послав він старших синів своїх до Єгипту по хліб. Прийшли вони до Йосипа і вклонилися йому до землі, не підозрюючи, що цей багатий і могутній царедворець і є їхній брат. Так збувся пророчий сон. Йосип упізнав їх. І наказав привести до нього молодшого брата Веніаміна, залишеного з батьком, на доказ того, що вони прийшли без злого умислу, а заради врятування від голоду своїх сімей. Брати ж подумали, що віднімуть у їхнього батька його останню радість – в покару за те, що продали вони рідного брата работорговцям.

Але коли, з трудом відірвавши від батька, привели до Йосипа Веніаміна, не витримало добре серце Йосипа, відкрився він тим, котрі колись прирекли його на рабство.

І запитав він:

– Чи живий батько мій?

Брати від сорому й каяття не могли промовити і слова. Але не дорікнув їм Йосип, обняв братів і попросив їх якнайшвидше привезти до нього батька, щоби всім разом пережити довгі роки голоду.

Поселив Йосип батька і братів своїх у Єгипті, дав їм найліпші землі, турбувався, щоби жилося їм добре. І в останній свій час сказав Яків Йосипові:

– Ось я вмираю, а Бог буде з вами і поверне вас у землю батьків ваших.

А потім покликав Яків, прозваний Ізраїлем, усіх своїх синів і сповістив, що від них, дванадцяти його синів, народяться всі дванадцять колін Ізраїлевих, і дав їм благословення своє.

Після смерті батька налякалися брати, що Йосип усе ж помститься за прийняті від них страждання. Але сказав він їм:

– Ось ви задумали проти мене зло. Але Бог обернув це на добро, завдяки чому вдалося зберегти життя великій кількості людей.

І до кінця днів своїх турбувався Йосип про рідних і близьких, а перед смертю сказав:

– Я вмираю, але Господь виведе вас із землі цієї на землю, обіцяну Авраамові, Ісаакові та Якову.

Довгим і важким буде повернення синів Ізраїлевих на батьківщину.

Петер фон Корнеліус. Йосип тлумачить сни фараону. 1816 – 1817 рр.

Ілер Падер. Тріумф Йосипа. 1657 р.

Паоло Веронезе. Знайдення Мойся. 1575 р.

ПРОРОК МОЙСЕЙ

І промовив Господь:

«Бачу Я, бачу бідування народу Мого, що в Єгипті».

Вихід, 3: 7

Нашадки Якова жили в Єгипті майже чотири століття і стали численним, могутнім і великим народом. Фараон боявся, що раптом у випадку війни вони з'єднаються з ворогом. Щоби ослабити ізраїльтян, їх мучили важкими роботами і жорстоким поводженням. Нарешті було наказано кожного новонародженого єврейського хлопчика кидати в річку.

Господь почув благання страдників і послав їм рятівника. Було це за 1500 років до Різдва Христового.

Одна ізраїльтянка, задумавши врятувати свого хлопчика, поклала його у просмолений кошик і пустила водами Нілу. Дочка фараонова, купаючись у річці, знайшла дитя і принесла його до себе в палац. Назвала вона його Мойсеєм, що означає «взятий із води». Годувальницею знайденого дитятка стала його рідна мати, але дізнався про це Мойсей тільки тоді, коли виріс. Тоді побачив він, як бідує його рідний народ під гнітом єгиптян. І став захищати знедолених, заступатися за них, чим викликав гнів фараона.

Мойсей разом зі своїм братом Аароном попросив відпустити народ єврейський на три дні в пустелю, бо закликає їх Господь, Бог Ізраїлів, принести йому жертву. Але спалахнуло гнівом серце фараонове, і був він непохитним у відмові своїй. І звелів наглядачам ще суворіше ставитися до ізраїльтян і пригноблювати їх.

Почув Господь стогін нещасних і, щоби відпустив їх фараон із Єгипту, здійснив багато знамень і чудес. Дев'ять страшних кар упало на єгиптян за волею Божою. Перетворювалася на кров вода нільська, жаби вкривали землю, худоба вигинула від моровиці, наслані були град, саранча і тьма на землю єгипетську...

Але жорстокосердий фараон не відпускав народ ізраїльський. Тоді наслав Господь єгиптянам найстрашнішу кару: протягом однієї ночі повинен був умерти первісток у кожній єгипетській сім'ї – від фараона до останньої рабині – і все первородне із худоби.

Але в кожній єврейській сім'ї звелів Господь в ту ніч приготувати трапезу – забити ягня, спекти його і їсти з прісним хлібом. А кров'ю забитої тварини звелено було зробити помітки на косяках дверей, щоби смерть не увійшла в дім ізраїльтян. Саме з того часу відзначають євреї свято, яке називається «Пасха», що означає «пройти мимо», «перехід», «вихід», «звільнення», «визволення».

Христова Пасха замінила старозаповітну. Відзначаючи Христову Пасху, ми також святкуємо звільнення від рабства, але від рабства іншого роду – від влади гріха. Це звільнення Господь Ісус Христос приніс нам Своїм воскресінням із мертвих.

Нарешті наляканий фараон відпустив ізраїльтян. Господь спрямував їх до Червоного моря, вдень вказуючи шлях хмарою, а вночі освітлював стовпом вогняним.

Але дізнався фараон, що не на три дні йдуть ізраїльтяни в пустелю, а назавжди покидають Єгипет, і пішов за ними з військом, і наздогнав утікачів. Зупинилися ізраїльтяни біля моря, глибина якого 30 метрів, а ширина 12 кілометрів. За знаком Мойсея розступилися морські води, і перейшов весь народ на інший берег. Хотіли і воїни фараонові пройти тим чудесним шляхом, але хвилі зімкнулися, і загинув фараон зі своїм військом у безодні морській.

Надалі шлях синів ізраїлевих проліг через пустелю. Стомлені і зголоднілі, почали вони нарікати. І тоді Господь

послав нове чудо: на ранок упали з неба білі зернини і вкрили землю, ніби іній. Це була манна – чудесна їжа, що мала смак медяника.

Ніби малі діти впадали ізраїльтяни у відчай від труднощів і негараздів у дорозі і нарікали на Господа. Але Він ніколи не посилає випробувань над міру, лише підбадьорює, допомагає і зміцнює кожного, хто не чинить зле і довіряється волі Божій.

СКРИЖАЛІ ЗАПОВІТУ

«Я – Господь, Бог твій».

Вихід, 20: 2

Через кілька місяців після виходу з Єгипту підійшли ізраїльтяни до гори Сінай. Там сказав Господь Мойсеєві:

– Хай очистять люди одяг свій і будуть готові, бо на третій день зійде Господь на гору Сінай.

Вкрилася гора хмарою, вдарив грім, спалахнула блискавка, здригнулася земля. Люди зі страху тиснулися один до одного. І тоді сповістив Господь Бог Мойсеєві свої десять заповідей для синів Ізраїлевих і вирізьбив їх своїм перстом на двох кам'яних плитах – скрижалях.

Заповіді ці сповіщали:

1. Визнавай, шануй і сповідуй тільки одного істинного Бога.

2. Не твори собі ніяких ідолів для поклоніння.

Цим Господь Бог дає наказ шанувати Його, на Нього надіятися, в Нього вірити і не визнавати інших богів

3. Не вимовляй імені Бога надаремно.

Це означає, що мусимо шанувати ім'я Боже і не вимовляти його з будь-якої причини. Не можна ганьбити, лаяти, проклинати і насміхатися, говорячи про священні речі.

4. Присвяти сьомий день тижня для Бога, не працюй цього дня.

Тут мова йде про те, щоби люди не забували святкувати дні, які Господь освятив і благословив. У Старому Заповіті таким днем була субота, а для християн – неділя, день

воскресіння Христового. Цей день необхідно присвятити Господу, відвідувати Службу Божу, більше часу відводити молитві. В цей день не можна працювати. Крім неділі, ми повинні також благочестиво відзначати свята, встановлені церквою.

5. Шануй батька свого і матір свою, щоб довгим був твій вік на землі.

Так Господь Бог велить поважати, любити і слухатися своїх родичів, допомагати їм, а в час хвороби і старості бути їм опорою.

6. Не вбивай.

Цією заповіддю забороняється все, що може пошкодити життю і здоров'ю ближнього або стати причиною його смерті. Гріхом проти цієї заповіді є і ненависть, навіть якщо вона ніяк не виявляється у вчинках. Страшним злочином є самогубство, адже життя дарував нам Бог і тільки він може ним розпоряджатися.

7. Не чини перелюбу, тобто не зраджуй того, кого любиш.

8. Не кради.

9. Не свідчи неправдиво на свого ближнього.

10. Не зазіхай на добро ближнього твого.

Буде покараний кожен, хто зазіхне на чуже, хто заздрить іншим, зловтішається при невдачах ближнього.

Пам'ятаймо, що десять заповідей – це Божий Закон, який керує людьми у стосунках з Богом і ближніми.

СОРОК РОКІВ СКИТАНЬ

*Господь, Бог наш – Господь один!
І люби Господа, Бога твого,
усім серцем своїм, і всією душею своєю,
і всією силою своєю!*
Второзаконня, 6: 5

Довго очікували ізраїльтяни повернення Мойсея з вершин гори Сінай. Не стримавши нетерпіння і стурбованості, вони звернулися до Аарона, брата його:

– Зроби нам Бога, який ішов би перед нами, бо не знаємо ми, що трапилося з Мойсеєм.

Із зібраних золотих прикрас Аарон відлив тельця, якому люди почали поклонятися і приносити жертви.

Тоді сказав Господь Мойсеєві на горі:

– Поспіши зійти, бо зіпсувався народ твій, який ти вивів із землі єгипетської. Швидко збочили вони зі шляху, який я заповідав їм!

І задумав Господь знищити цей неслухняний народ. І Мойсей почав благати Бога:

– Хай не буде, Господи, гніву твого на народ Твій і відміни вигублення народу Твого.

І відвернув Господь гнів свій від ізраїльтян. А сам Мойсей запалився страшенним обуренням і розбив кам'яні скрижалі, вдаривши ними об землю. Потім він узяв золотого тельця, спалив його у вогні, стер на порошок і розсипав по воді.

Ця історія вчить нас ніколи не забувати живого всемогутнього Бога, його дивовижні діяння, милосердя і не створювати собі ідолів.

**Франческо Убертіно Бак'якка. Мойсей добуває воду зі скелі.
1540 – 1545 рр.**

Сандро Боттічеллі. Покликання і випробування Мойсея. 1482 р.

Рембрандт. Мойсей розбиває скрижалі Заповіту. 1659 р.

За наказом пророка ізраїльтяни збудували скинію заповіді – намет, куди сходилися на богослужіння і де приносилися жертви. Це був перший храм. І кожен, хто шукав Господа, приходив сюди.

Нарешті ізраїльтяни наблизилися до Ханаанської землі. Вони були вражені її щедрими садами, благодатними полями, небаченими плодами. Але налякалися вони сили і могутності жителів цієї землі. І зупинилися розгублені, забувши, що Бог не залишить їх у біді, і задумали повернутися до Єгипту.

Тоді сказав Господь Мойсеєві, засмутившись упертістю і зневірою ізраїльтян. І сказав Господь, що готовий знищити їх усіх. Але Мойсей вблагав Господа пробачити народові цей тяжкий гріх. І Бог лише заради Мойсея знову вибачив народові, але сказав, що він буде покараний тим, що сорок років блукатиме пустелею, аж поки його нащадки увійдуть до обітованої землі.

І розпочалося довге скитання синів Ізраїлевих пустелею.

Одного разу, змагаючи від спраги, почали вони нарікати на Бога і Мойсея. Та й у самого пророка виникли сумніви у щасливому завершенні походу до землі обітованої. Наказав йому тоді Господь вдарити по скелі жезлом Аарона. Мойсей узяв жезл і, скликавши весь народ, ударив ним по скелі. Виверглися могутні потоки води, вистачило вгамувати спрагу і людям, і тваринам.

Але за сумніви і невірність заповітам Господнім наслав Бог на ізраїльтян безліч лютих змій. Від їх укусів загинуло багато людей. Мойсей за велінням Божим зробив мідного змія і повісив його на дереві. Якщо вжалений змією дивився на це зображення, то залишався живим. Той мідний змій, повішений на дереві, є прообразом хреста, на якому був розп'ятий Ісус Христос, Спаситель світу.

Сорок довгих років поневірялися ізраїльтяни пустелею. За цей час померли всі, що вийшли із Єгипту, серед них і Аарон, і не залишилося нікого, хто пам'ятав би про рабство.

Відчуваючи на плечах своїх тягар довгих і важких років, звернувся Мойсей до народу:

– Тепер мені сто двадцять років, наближається кінець мій. Господь не дарує мені блага ступити на землю обітовану, а тому молю Господа не покидати милістю Своєю синів Ізраїлевих, щоби не стали вони, як отара овець без пастиря.

Тоді сказав Господь:

– Візьми Ісуса, сина Навина, в якому є Дух Божий. І покладеш руку свою на нього, і поставиш його перед священником Єлизаром та перед усією громадою, і даси йому від слави твоєї, щоби слухала його вся громада синів Ізраїлевих.

Мойсей вчинив так, як звелів йому Господь.

Покликав Господь Мойсея на гору Нево і здалеку показав землю обітовану. Самому пророкові не судилося ступити на неї, тому що не стримував він гнівні пориви свого серця і якось допустив у душу свою сумніви. Мойсей помер, і ніхто не знає місця його поховання. Мабуть, сам Господь заховав його від ока людського. На обітовану землю Ханаан ізраїльтян увів Ісус Навин, якого Господь зробив наступником Мойсея.

А в серцях людей закарбувалися слова Мойсея:

– Господь, Бог наш – Господь один! І люби Господа, Бога твого, усім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією силою твоєю. Оці слова, що я їх заповідаю тобі сьогодні, мусять бути в твоєму серці. Ти скажеш про них своїм синам і говоритимеш, сидівши в оселі й ідучи в дорогу та лягаючи й устаючи.

ІСУС НАВИН

*З добрих обітниць, які Господь, Бог ваш,
дав вам, усі вони для вас справились,
ані одна з них марною не стала.*

Ісус Навин, 23: 14

Після смерті Мойсея Господь сказав Ісусові Навину:

– Встань, перейди через ріку Йордан в землю, яку я даю вам. Будь твердим і мужнім, не страхайся і не бійся, бо з тобою Господь, Бог твій, скрізь, куди не підеш.

Усе ближче й ближче підходили ізраїльтяни до землі ха-наанської. Ось з'явилися стіни укріпленого міста Єрихона, де їх чекала битва з його нечестивими жителями.

Ісус Навин послав до міста двох розвідників. На нічліг зайшли вони в дім жінки на ймення Рахав, але слуги царя єрихонського вистежили їх. Рахав чула про чудеса, які Господь сотворив для ізраїльтян, і з вірою в Бога заховала розвідників, сказавши слугам царевим, що ті уже пішли. Коли настала ніч, Рахав спустила мотузку з вікна, і посланці Ізраїлеві нечутно вийшли з міста.

Щоби підійти впритул до міста Єрихона, ізраїльтянам треба було перейти через річку Йордан. За велінням Господнім Ісус Навин вислав наперед священників, які несли ковчег заповіту Господнього. І як тільки ноги священників ступили в ріку, вода зупинилася і стала стіною. І перейшли ізраїльтяни Йордан по сухому дну.

Підійшовши до Єрихона, побачили ізраїльтяни, що все його населення заховалося за міцними оборонними мурами. Як подолати їх?

Тоді звелів Господь Ісусові Навину, щоби воїни обходили кожного дня навколо міста, а сім священників несли перед ковчегом сім труб.

Так і вчинили сини Ізраїлеві. І на сьомий день за велінням Господнім знову обійшли вони місто шість разів, а коли пішли усьоме, затрубили священники у труби, і за цим сигналом скрикнули голосно ізраїльтяни всі разом. Від цього шуму стіна міста зруйнувалася до основи. З тих пір живе приказка, якою гучний голос порівнюють із трубами ерихонськими.

Одного разу відбулася велика битва ізраїльтян з їхніми ворогами – амореями. І була та битва вельми тяжкою. День хилився до заходу, і ніхто не міг здобути перемогу. І тоді звернувся Ісус Навин з молитвою до Бога, щоби сонце не зайшло, поки не закінчиться битва. І зупинилося сонце і стояло посеред неба аж поки не завершилася битва. Не було подібного дня ні раніше, ні після того, коли б Господь так прислухався до молитви людської. Бо в той день сам Бог воював за народ свій.

Вдячні ізраїльтяни вчинили жертвоприношення Господу, вигукуючи:

– Господу Богові нашому будемо служити і голосу Його будемо слухатися.

Так було здобуто землю ханаанську.

Через багато років перед смертю Ісус Навин звернувся до всіх синів Ізраїлевих з настановою служити Господу, бо не залишалася не виконаною жодна з усіх добрих обітниць, які їм дав Бог. Усе справдилося.

Чистота думок і відданість заповітам Господнім завжди нагороджуються, бо рука Божа всесильна, справедлива і могутня.

СУДДІ

*І настановив тоді Господь суддів,
що рятували їх [ізраїльтян] з рук їхніх грабіжників.
Книга Суддів, 2: 16*

Після приходу до Ханаану в ізраїльтян протягом 300 – 400 років не було централізованого управління. Їх об'єднувала тільки віра в єдиного Бога, творця неба і землі. Однак вони все ж таки відступили від свого Господа і вдалися до ідолопоклонства. За це Ізраїль був суворо покараний і час від часу потрапляв у залежність від сусідніх племен – моавитян, амонеїв, амаликитян, філістимлян та ін. Але Господь не кидав напризволяще Свій народ і з його середовища посилав суддів, які рятували ізраїльтян від ворогів. Таких суддів було дванадцять. Ми розповімо тільки про одного з них – Самсона, що вирізнявся особливою фізичною силою і ненавистю до ворогів.

САМСОН

*Був він суддею в Ізраїлі двадцять років.
Книга Суддів, 16: 31*

Коли за гріхи і невірність Господу ізраїльтяни перебували в сорокалітньому полоні у філістимлян, жив чоловік на ім'я Маноах. Безрадісно минали його дні. Не було у нього дітей і його дуже турбувало, що на старість він залишиться самотнім. Але якось з'явився дружині Маноаха ангел і прорік їй народження сина, якому судилася особлива доля.

Маноах із вдячністю приніс жертву Господу, і в призначений час його дружина народила сина, якого назвали Самсоном. Ріс хлопчик з благословенням Господнім надзвичайно сильним і, як це часто буває із силачами, добродушним і довірливим. Ще до його народження Бог сказав батькам, щоби вони не стригли йому волосся, тому що він називатиметься назореєм¹ Божим і буде рятувати свій народ від філістимлян.

Сила Самсонова була настільки великою, що одного разу він роздер, мов козеня, великого лева. Іншого разу він убив протягом одного дня тисячу філістимлян, маючи в руках тільки осячу щелепу. Цілком вільно розривав він найміцніші мотузки й кайдани.

Якось Самсон прийшов до міста Газа й залишився там ночувати. А філістимляни задумали вбити його там. Вони зачинили міські ворота і стали чатувати на нього. Але

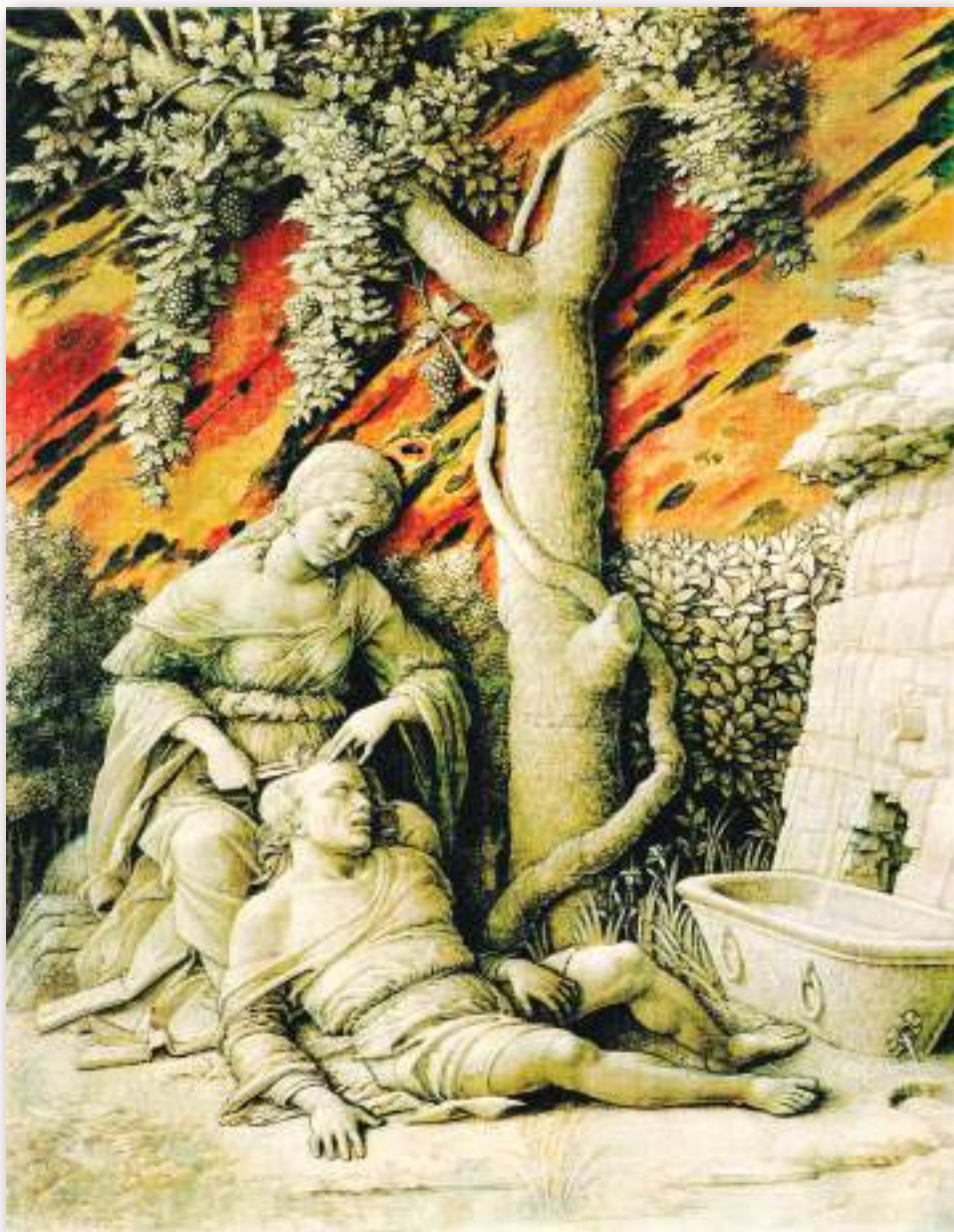
¹ У перекладі з єврейської мови слово *назорей* означає посвячений. *Назореї* присвячували своє життя Богові.

Пітер Пауль Рубенс. Самсон розриває пащу лева. 1616 – 1616 рр.

Антоніс ван Дейк. Самсон і Даліла. 1620 р.

Андреа Мантенья. Самсон і Даліла. 1495 р.

опівночі Самсон прокинувся і захотів піти з міста. Підійшовши до воріт, він побачив, що вони замкнені. Тоді він схопив ворота, поклав собі на плечі і відніс на гору.

Двадцять років був Самсон суддею свого народу і служив людям праведно. Але філістимляни не покидали надій розправитися зі своїм кривдником. Дізнавшись, що Самсон буває у красуні Далілі, почали вони вмовляти дівчину дізнатися, в чому сила Самсона. Підсміювався силач і радив то зв'язувати його міцними мотузками, то прибити кучері волосся до колоди, але завжди легко розривав будь-які кайдани. Однак Даліла була наполегливою. Кожного дня випитувала вона Самсона, у чому його велика сила. Стало важко на душі Самсонові, і відкрив він Далілі таємницю, що сила його у волоссі, бо він назорей Божий і бритва від народження ще ні разу не торкалася його голови. Дізнавшись про це, Даліла приспала Самсона і поклікала філістимлян. Вороги постригли силача, а зрадники дали багато срібла. Знесиленого Самсона взяли в полон, осліпили і кинули до в'язниці.

За перемогу над героєм принесли філістимляни великі жертви своїм божкам і влаштували веселий бенкет. А Самсона покликали до себе, щоби посміятися над ним. Образився Самсон. Відчув він, що у в'язниці волосся його віросло і сила повернулася до нього. Попросив він хлопчика-поводиря підвести його до стовпів, на яких тримався весь палац. Звернувся Самсон до Господа:

– Боже! Згадай про мене і зміцни мене, нехай помщуся філістимлянам!

І звалив Самсон стовпи, і впав той палац, і загинули всі, хто там знаходився.

І згадують про Самсона як про подвижника істинної віри.

ЦАРІ

*Настанови царя над нами,
щоби правив нами, як воно діється в усіх народів.
І книга Самуїла, 8: 5*

Судді управляли ізраїльським народом довгі роки. Останнім суддею був пророк Самуїл. Він мав від Бога такий дар, що наперед віщував майбутні події. Коли Самуїл постарів, ізраїльтяни сказали йому:

– Навстанови царя над нами.

Самуїлові не сподобалося це прохання, бо воно суперечило волі Бога. Однак Господь сказав йому:

– Уволь їхню волю, постав царя над ними.

І Самуїл почав чекати слушного моменту, щоби виконати наказ Господа. І незабаром це сталося.

САУЛ

*Прав над Господнім народом і визволь його
з рук ворогів...*

І книга Самуїла, 10: 1

У часи Самуїла в Ізраїлі жив чоловік на ім'я Кіш. Якось у нього пропали ослиці, і він послав свого сина Саула розшукати тварин. Але Саул і його слуга не змогли знайти ослиць і звернулися за порадою до Самуїла. Коли пророк побачив юнака, Господь сказав йому:

– Ось чоловік, який буде управляти народом Моїм.

Самуїл повідомив Саулові:

– Не турбуйся тепер про своїх ослиць, вони знайдуться. Щасливий дім батька твого!

Саул не зрозумів слів пророка. Але наступного дня, проводжаючи його, Самуїл вилив єлей на голову юнака і сказав:

– Господь вибирає тебе царем народу Свого.

Таке помазання святим єлеєм відбувалося з усіма царями ізраїльськими, тому вони називаються Божими помазаниками.

Незабаром після цього Самуїл зібрав усіх ізраїльтян для урочистих виборів царя. Кинули жереб – він випав на Саула.

Саул був високим на зріст і дуже вродливим. Народ з радістю зустрів обрання його і захоплено кричав:

– Хай живе цар!

Так за Божим наказом Саул став царем ізраїльтян.

Спочатку Саул був вірним Богові, догоджав йому і успішно перемагав у війнах ворогів своєї вітчизни. Але потім

прогнівив Господа своїм непослухом і гордістю, і Господь покинув його.

Самуїл дуже засмутився, бачачи, що Саул чинить всупереч волі Божій. Даремно намагався пророк нарозумити непокірного царя. І якось Господь порадив Самуїлові:

– Чи довго тобі побиватися за Саулом? Піди до міста Віфлеєма до чоловіка на ім'я Єссей. Серед його синів я знайшов царя для свого народу.

Самуїл відправився до Віфлеєма і запросив Єссея із синами разом помолитися Богові і принести йому жертву. Всі сім синів Єссея, які прийшли з батьком, сподобалися Самуїлові, але Господь не вказав серед них на царя. Тоді Самуїл запитав:

– Чи всі сини твої прийшли з тобою?

Єссей відповів:

– Є ще наймолодший – Давид. Він тепер пасе отари на полі.

Самуїл звелів привести і наймолодшого. Юнак дуже сподобався пророкові. Господь відкрив йому, що це і є майбутній цар ізраїльський, і звелів помазати його на царя. Самуїл вилив єлей на голову Давида, і з тих пір Дух Господній був на ньому. Надзвичайно розумний і відважний юнак мав добре і відкрите серце, часто щиро молився Богові.

Коли Господь покинув Саула за його нечесність, той став сильно тужити. Щоби розважити царя, придворні привели до нього Давида, який дуже гарно грав на гуслях. Давид припав до серця Саулові, і той зробив його своїм зброєносцем. У дні туги й відчаю Давид грав йому, і на душі в царя ставало спокійніше. Однак невдовзі Давид повернувся додому, щоби пасти отари свого батька.

ДАВИД

*Тридцять років було Давидові,
як він став царем, і царював він сорок років.
II книга Самуїла, 5: 4*

Сталося так, що на ізраїльтян напали філістимляни. Старші брати Давида пішли на війну боронити рідний край. Одного разу Давид поніс братам до табору харчі і почув, як велетень Голіаф насміхається над ізраїльтянами, а ніхто не наважується стати з ним до бою.

Давид підійшов до Саула і попросив дозволити йому вийти на бій з Голіафом. Саул відповів йому:

– Ти ще юнак, а філістимлянин вояк з молодих років.

Але Давид розповів Саулові, як Бог допомагав йому в боротьбі з левами і ведмедями, коли він пас вівці. І тоді Саул сказав Давидові:

– Іди, і нехай Господь буде з тобою!

Давида одягли у броню і мідний шолом, до боку причепили меч. Але Давид не звик до такого озброєння. Він зняв його з себе, узяв свою пастушу палицю, знайшов у струмку п'ять гладких камінців, поклав їх до своєї сумки і виступив проти філістимлянина.

Голіаф, побачивши Давида, почав насміхатися над ним:

– Хіба я пес, що ти йдеш на мене з палицею?

Давид відповів йому на це:

– Ти йдеш на мене зі списом, ратищем і мечем, а я йду на тебе в ім'я Господа, Бога ізраїльтян, якого ти зневажив.

І Давид метнув у Голіафа каменем із праці так, що ворог мертвим упав на землю.

Філістимляни, налякані смертю свого велетня, кинулися втікати, а ізраїльське військо здобуло над ними перемогу.

Після смерті Саула став Давид царем і столицею своєї держави зробив Єрусалим. Він правив довго й мудро, уславився численними перемогами над язичницькими племенами і склав багато релігійних пісень на честь Бога, які називаються псалмами. У деяких псалмах пророкував Давид про Ісуса Христа. Господь Бог благословив Давида і пообіцяв, що з його роду вийде Спаситель світу.

Гверчіно (Джованні Франческо Барб'єрі). Саул нападає на Давида. 1646 р.

Маттео Росселі. Тріумф Давида. 1620 р.

Корнеліс де Вос. Помазання Соломона. 1629 р.

Микола Ге. Суд царя Соломона. 1854 р.

СОЛОМОН

*Наділив Бог Соломона мудрістю
і вельми великим розумом, і серцем широким...
І книга Царів, 5: 9*

Після смерті Давида на престол вступив його син Соломон. Царювання він розпочав щирою молитвою до Бога. Вночі з'явився йому Господь і сказав:

– Преси у мене чого хочеш, і Я все тобі дам.

Соломон відповів:

– Господи, дай же мені світлий розум, щоби я міг по правді судити людей і справедливо управляти ними.

Господу сподобалася відповідь молодого царя. І сказав тоді він:

– За скромність твою дам Я тобі і розум, і багатство, і славу, а якщо ти завжди будеш вірним Мені, дам тобі і довгий вік.

І незабаром полинула світом слава про надзвичайну мудрість і справедливість царя.

Якось прийшли до Соломона на праведний суд дві жінки. Одна із них розповіла:

– Добрий правителю, розсуди нас. Кожна із нас має мале дитя. Коли ми спали в одному домі, то моя подружка у сні ненароком придушила своє маля і потайки підклала мені, а моє живе дитя взяла собі.

Але інша жінка перебила її:

– Ні, володарю, це вона задушила своє дитя, а живе – моє!

Соломон наказав воїнам:

– Візьміть меча і розітніть це живе дитя надвоє і дайте половину одній, а половину – іншій!

Як тільки цар промовив ці слова, то перша жінка заголосила:

– Ні! Ради Бога, не губіть дитини, краще віддайте їй, тільки б вона залишилася живою.

Інша ж нетерпляче підганяла:

– Ріжте її, ріжте. Хай не дістанеться ні їй, ні мені.

Тоді Соломон, випробувавши обох матерів, сказав:

– Віддайте дитя тій, яка насправді жаліє його і любить. Вона його справжня мати.

Здалеку приходили люди послухати мудрі слова царя Соломона, подивитися, як він чинить суд. Але не тільки великою мудрістю прославився навіки цар Соломон. Славний він ще одним великим вчинком. Виконуючи заповіт свого батька Давида, Соломон збудував у Єрусалимі перший храм Божий. Цей храм був таких дивовижних розмірів, таким красивим і багатим, що його вважали одним із чудес світу.

Коли освячували Соломонів храм, в нього внесли Кивот Заповіту зі священними реліквіями. Тут сталося чудо: з неба упав вогонь і підпалив жертву, покладену на жертovníк.

Усі славили царя за мудрість і незліченні скарги. Однак так тривало недовго. Слухаючи, як усі його хвалять, зробився Соломон гордим. Володіючи багатством, почав він тратити його на бенкети, розлінився і перестав молитися Богові.

Тоді сказав йому Господь:

– Ти забув Мене і більше не слухаєш Моїх повелінь. За це твої діти уже не будуть панувати над усім єврейським народом.

І з того часу життя Соломона минало в турботах і тривозі. Одне за одним відходили від Ізраїля завойовані Давидом міста, а всередині країни почалися народні невдоволення.

Під кінець життя Соломон покаявся, але кара Божа не минула його. І коли він помер, царство єврейське поділило-

ся на два – Ізраїльське та Юдейське. Між обома державами загострилися стосунки, що призвело до безперервних воєн і чвар. Ізраїльські царі відступили від віри в єдиного Бога. Вони поклонялися різним божкам, схиляючи до поганства і свій народ. У ті часи смуту і духовної кризи Господь Бог посилав пророків, щоби вони повернули відступників до істинної віри.

ПРОРОКИ БОЖІ

*Ніколи пророцтво не було проголошене
з волі людини, лише, ведені Святим Духом,
промовляли святі люди від Бога.*

II послання апостола Петра, 1: 22

Здавна Бог відзначав благочестивих людей Духом своїм, щоби вони відкривали його волю і провіщали майбутнє. Їх називали пророками. Вони розвінчували ідолопоклонство, викривали людські й суспільні вади, втішали слабих і зміцнювали їх надією благодаті Божої і спасіння.

Святе Письмо свідчить, що через пророків говорив Святий Дух і що книги, складені ними, написані за натхненням Духу Божого.

Основний зміст книг пророків – прихід Месії, Ісуса Христа. Пророки прорекли всі основні обставини земного життя нового Спасителя: народження Господа від Діви, місце народження, явлення перед ним Предтечі, зраду Його одним із учнів за 30 срібняків, смерть на хресті, воскресіння із мертвих та інші.

Найчастіше Господь посилав пророків у тяжкі часи, коли народ знемагав від жорстокої політики своїх правителів і потребував слова правди й підтримки. Так сталося й за царювання Ахава – найбільш нечестивого з усіх колишніх володарів Ізраїлю. Разом зі своєю дружиною Єзавель він поклонявся ідолові Ваалу і намагався знищити усіх вірних істинному Богові. Тоді в Ізраїлі жив **Ілля** – Божий пророк, який закликав відступників покаятися і навернутися до істинного Бога. За це його ненавидів і жорстоко переслідував цар Ахав.

За словом Іллі Господь покарав нечестивців: понад три роки не було дощу в Ізраїлі, і від посухи потріскалася земля, і був голод. А Іллі Господь вказав на джерельце, яке знаходилося в пустелі. Там сховався праведник від переслідувань, туди ворони кожного ранку і вечора приносили йому хліб і м'ясо.

Але раптом висохла вода у джерелі, біля якого жив Ілля, і Господь звелів пророкові поселитися в місті Сарепта, в домі бідної вдови. Чим було господині погостувати гостя, якщо в неї з маленьким сином залишилася жменя борошна і трохи олії на дні глечика? Але на прохання Іллі сотворив Господь чудо: кожного дня вдова пекла хліб для себе і для гостя, але борошна й олії не зменшувалося.

І все ж невдовзі прийшла біда в цей дім: захворів і помер хлопчик вдови. Затужила бідна мати, думаючи, що цим вона так покарана за минулі гріхи. Зі сльозами принесла вона мертву дитину до пророка. Поклав Ілля померлого хлопчика на свою постіль і звернувся до Господа з проханням повернути йому життя. Господь почув молитву вірного пророка і оживив дитину.

– Тепер я знаю, що ти – чоловік Божий, – сказала радісна мати, – що слово Господнє в устах твоїх – правда.

За велінням Божим попросив Ілля царя Ахава зібрати весь народ і всіх пророків Ваала. Зібралось чотириста п'ятдесят пророків ідола. Запропонував їм Ілля на ділі довести, чий Бог істинний. Для цього спорудили два жертovníки, поклали на них дрова і жертви, а вогонь не запалювали. І почали пророки Ваала просити у свого ідола вогню. Весь день кричали до безумства, але безрезультатно: дрова не запалювалися. А коли звернувся до Господа Ілля, упав з неба вогонь, спалив і жертву, і дрова, на які було вилито кілька відер води, згоріло навіть каміння навколо. Побачили це, упали до землі всі присутні, вигукуючи:

– Господь є Бог, Господь є Бог!

Так Господь знову явив Свою могутність і любов до тих, хто Йому вірний. А пророки Ваала виявилися нечестивими пройдисвітами.

Господь відкрив Іллі, що він не помре, а буде взятий на небо живим. **Єлисей**, учень пророка, дуже хотів це побачити, тому він ні на мить не покидав свого наставника.

Одного разу прибули вони до міста Єрихон. Зустріли Єлисея пророки і запитали, чи знає він, що його наставника сьогодні Господь візьме до себе. Єлисей відповів, що знає. Підійшли вони з учителем до річки Йордан, і вдарив Ілля своїм плащем по воді. Вода розійшлася, і вони перейшли по сухому дну. Тоді сказав Ілля до Єлисея, щоби той попросив його про що-небудь, перш ніж вони розлучаться. І Єлисей попросив, щоби передав йому учитель дух, який є у ньому.

Розмовляючи, йшли вони дорогою. І нараз з'явилася вогненна колісниця, запряжена вогненними кіньми. І полинув Ілля на небо в тій колісниці. Вражений побаченим, довго стояв Єлисей і не рушав з місця. А потім підняв плащ свого вчителя і вдарив ним по воді. Вода знову розійшлася, даючи дорогу. Так Єлисей зрозумів, що дістав те, чого просив: великий дар пророцтва.

Бог прославив Єлисея багатьма чудесами.

Якось прийшов Єлисей до міста Єрихона, жителі якого поскаржилися йому:

– У нас вода недобра, тому і земля безплідна.

Єлисей кинув у джерело солі, і вода зробилася смачною і чистою.

Одного разу до Єлисея прийшла бідна вдова і, витираючи сльози, розповіла про своє горе:

– Мій чоловік помер, залишивши після себе багато боргів, і за це господар хоче взяти в рабство двох моїх синів.

Єлисей, бажаючи запобігти її нещастю, запитав:

– Що є у твоєму домі?

Жінка відповіла:

– Нема нічого, окрім посудини з олією.

Пророк сказав їй:

– Піди і попроси в усіх сусідів якомога більше порожнього посуду, закрий за собою двері і розлий у нього олію.

Жінка так і зробила. Олія лилася до тих пір, поки не наповнилися всі глечики. Вона продала всю олію, заплатила всі борги, а залишених грошей було досить, щоби жити з синами безбідно і щасливо.

У місті Сонамі жила одна багата жінка з сином. Сталося так, що дитина захворіла і того ж дня померла. Невтішна мати прийшла до Єлисея і у відчаї впала до його ніг. Пророк увійшов до кімнати, де лежав хлопчик, і довго й щиро молився, поки хлопчик не ожив.

Восначальник сирійського царя Наамана захворів тяжкою недугою. Ніхто не міг вилікувати його. У дружини Наамана була служниця – полонена єврейська дівчинка. Бачачи страждання свого пана, вона сказала:

– Якби мій пан побував у пророка в Самарії, то він вилікував би його.

Нааман одразу ж поїхав до пророка Єлисея, який сказав йому:

– Омийся сім разів у водах ріки Йордан.

Нааман зробив так, як звелів йому пророк Єлисей, і одразу ж одужав. З багатими дарунками повернувся він до чоловіка Божого, але пророк нічого не прийняв від нього. Тоді вигукнув Нааман:

– З твоєю допомогою пізнав я істинного Бога, який через тебе творить чудеса!

Коли Нааман відправлявся додому, його наздогнав слуга Єлисея і від імені пророка взяв у нього багаті дарунки – срібло й одяг. Задихавшись, прибіг він додому і заховав дарунки.

– Звідки ти прибіг? – запитав Єлисей слугу.

– Раб твій нікуди не виходив, – відповів той.

Єлисей викрив слугу у брехні і сказав йому:

– Разом зі сріблом Наамана хай перейде до тебе і хвороба його.

Так був покараний жадібний і невірний слуга.

Під час війни Сирії з Ізраїлем Єлисей повідомляв ізраїльському цареві про місцезнаходження військ ворога, тому що Бог відкривав йому це. Сирійський цар задумав

убити Єлисея і послав на нього велике військо. Вранці слуга пророка побачив, що вороги оточили місто, і зі страхом вигукнув:

– Пане мій, що нам діяти?

Єлисей заспокоїв його:

– Не бійся, тому що тих, котрі з нами, більше, ніж тих, котрі з ними.

Потім він помолився, щоби Господь дозволив слугі побачити небесне військо, яке Бог послав для їхньої охорони й захисту.

Пророк Єлисей дожив до глибокої старості, але навіть після смерті чудодійна сила не покинула його. Одного разу в печеру, де він був похований, поклали покійника, і померлий воскрес.

Так Господь через своїх пророків дарує надію, втіху, одужання й чудеса.

Після пророків Іллі та Єлисея було у євреїв ще чотири великих пророки (Ісайя, Єремія, Єзекиїл і Даниїл) і дванадцять малих пророків (Осія, Йоїл, Амос, Авдій, Йона, Міхей, Наум, Авакум, Софонія, Агей, Захарія, Малахія).

Ісайю Господь покликав до пророцького служіння особливим явленням: серафим узяв кліщами гарячу вуглину із небесного жертовника і торкнувся нею уст Ісайї.

Господь відкрив пророкові, що настануть часи, коли на землі не буде більше зла і горя:

– Вовк буде жити вкупі з ягнятком, леопард біля козеняти лежатиме; телятко й левеня будуть пастися разом, а поганяти їх буде мала дитина. (Ісайя, 11: 6).

Ісайя прорік, що Ісус Христос вийде із роду Давидового, що Спаситель народиться від Діви і буде не просто людиною, а й Богом, і тому назвуть Його Еммануїлом, що означає «з нами Бог». Передбачив Ісайя і страждання та смерть Спасителя за гріхи наші. І тільки через віру у Христа зможуть люди спастися і знайти шлях до вічного життя. За ці точні передбачення про Христа, майбутнього Спасителя людства, пророка Ісайю називають **старозаповітним євангелістом**.

Джузеппе Анджелі. Пророк Ілля. 1740 – 1755 рр.

*Джорджо Вазарі.
Пророк Єлисей. 1566 р.*

Мікеланджело Буонарроті.
Пророк Захарія. 1505 – 1513 рр.

Оксана Винничок.
Пророк Йона в
череві кита. 2017 р.

Через пророка **Єремію** Бог провістив, що за своє нечестя народ юдейський буде покорений і забраний вавилонянами в полон на 75 років: «Так бо говорить Господь: ...видали на поталу вавилонському цареві, і він забере їх у полон до Вавилону й мечем поб'є». (Єремія, 20: 4).

Пророк **Данііл** виріс серед юдейських хлопчиків, узятих до двору вавилонського царя Навуходоносора. Діти юдейські суворо дотримувалися законів Мойсеєвих, і за це Господь нагородив їх багатьма доброчинствами.

Троє із них – Седрах, Мисах, Авденаго – прославили істинного Бога у вавилонському полоні. За те, що вони не поклонялися золотому ідолу, цар Навуходоносор звелів кинути їх у гарячу піч, але Господь зберіг їх неушкодженими: навіть волосся не торкнувся вогонь.

Якось за невиконання царського указу пророка Даніїла кинули у яму з левами. Бідний юнак покликав на допомогу Господа, і ангели принесли їжу і присмирили диких звірів.

За особливе благочестя Даніїлу було даровано Господом уміння тлумачити сни, як колись Йосипові. Розгадуючи сни вавилонського царя Навуходоносора, Даніїл провіщав, що після вавилонського царства будуть ще три: мідійсько-персидське, македонське і римське. І кожне з них поневолить юдейський народ. Під час римського царства, як пророкував Даніїл, зійде на землю Христос, Спаситель світу, і тоді настане Його всесвітнє вічне царство – Церква.

Пророк **Йона** за непослух волі Божій був покараний: його проковтнув кит. Три дні і три ночі пробув він у череві кита і невтомно молився, просячи помилування. За щире каяття Господь зберіг йому життя, і кит викинув пророка на берег. З тих пір Йона безперервно проповідував каяття:

– Господь Бог прощає тим грішникам, що каються, бо Він – наймилосердніший.

Пророк **Агей** провістив, що у відновлений єрусалимський храм увійде бажаний усіма народами Христос, Спаситель світу.

Пророк **Захарія** описав урочистий в'їзд Ісуса Христа до Єрусалиму: «Радуйся вельми, о дочко Сіону! Викрикуй, о дочко Єрусалиму! Ось цар твій іде до тебе, справедливий і переможний, смиренний і верхи на ослі їде...». (Захарія, 9: 9).

Пророки **Єремія** та **Осія** прорекли, що Бог дасть людям новий вічний заповіт і що багато народів навернуться до Христа і будуть вшановувати Його як істинного Бога.

Останній пророк Юдеї **Малахія** провістив, що прищестя Спасителя наближається, що народиться він у Віфлеємі. Перед приходом Спасителя, говорив Малахія, повинен явитися його Предтеча Іоан Хреститель, якого пророк назвав Іллею: «Ось я пошлю вам Іллю пророка перед приходом дня Господнього, великого і страшного. І він наверне серце батьків до дітей і серце дітей до батьків, щоб я, прийшовши, не побив землі прокляттям». (Малахія, 3: 23 – 24).

Після Малахії майже п'ятсот років не лунали пророцтва серед єврейського народу – до самого Предтечі Христового, Іоана Хрестителя.

ПЕРЕД ПРИХОДОМ СПАСИТЕЛЯ

*Ми готові краще вмерти,
ніж переступити закони наших батьків.*

II книга Макавеїв, 7: 2

Як віщували пророки, за свої гріхи перед Господом євреї пробули у вавилонському полоні 75 років. А потім персидський цар Кір підкорив царство вавилонське і відпустив євреїв на батьківщину. Він віддав їм золото, срібло і священні реліквії, забрані Навуходоносором. Повернувшись до Єрусалиму, вчорашні бранці приступили до зведення храму на місці колись зруйнованого храму Соломона. Їм хотіли допомогти самаряни, але юдеї відмовилися, пояснивши, що не потребують допомоги язичників. Самаряни дуже нагнівалися, і між ними та юдеями розпочалася ворожнеча. Новий храм не був таким багатим і величним, як попередній, і дехто шкодував з цієї причини. Але пророки Агей та Захарія, що жили в той час, втішали єврейський народ тим, що саме в цей храм увійде Христос, Спаситель світу.

Перське володарювання в Палестині змінилося владою греко-македонських царів. Один із них, Антіох, захотів, щоби всі його піддані розмовляли грецькою мовою і поклонялися грецьким богам. Чимало юдеїв покорялися царській волі, однак знайшлися і такі, що готові були вмерти, але не відступити від істинної віри.

Старця Єлеазара царські правителі заставляли їсти їжу, заборонену законом Мойсеєвим. Або хоч би перед

народом зробити вигляд, що він її їсть. Але Єлезар на це відповів:

– У мої роки негідно лицемірити; якщо молоді дізнаються, що дев'яностолітній Єлезар навернувся до поганства, то вони можуть спокуситися і відійти від віри.

Тоді його піддали мученицькій смерті, і він мужньо вмер за істинну віру.

Якось до царя привели жінку Соломонію із сімома синами. Цар заставляв їх їсти свиняче м'ясо. Але вони відповіли, що закон Мойсеїв забороняє їм вживати таку їжу, що вони швидше помруть, ніж згрішать. І тому їх почали жорстоко мучити. Їм відрізали язика, відсікали пальці на руках і ногах, здирали шкіру з голови, пекли вогнем. Так було замучено шістьох братів. Наймолодшого цар ласкаво переконував не опиратися, обіцяв щедро нагородити і звернувся до матері, щоби вона дала синові пораду виконувати царські повеління. Але вона підійшла до юнака і сказала:

– Сину мій! Не бійся цього мучителя і зустрінь смерть так, як твої брати, щоби я могла всіх вас разом зустріти в майбутньому вічному житті.

Розлючений цар піддав смерті і молодшого брата, а потім була замучена і сама матір.

На захист істинної віри і вітчизни виступив і священник Матафія з п'ятьма синами. Біля них згуртувалося чимало ревних шанувальників закону Божого. Особливою хоробрістю відзначався один із братів – Юда, прозваний на честь мучеників Макавеїв – Юда Макавей. Багато разів з малим військом перемагав він завойовників, а одного разу, оточений ворогами, загинув героїчною смертю.

Зате брат його Симон розбив завойовників і очистив від них Єрусалим зі священним храмом. Так він звільнив свій народ від володарювання грецьких царів. На знак вдячності за це юдеї ухвалили, що на майбутні часи до самого пришествя Спасителя старший із роду Симонового буде у них первосвященником.

Однак, згідно з попередніми пророцтвами, прийшли нові завойовники – римляни.

Відтоді верховна влада у країні належала римлянам, а правили єврейським народом первосвященники зі славного роду Макавеїв. Потім влада перейшла до Ірода, який усіляко догоджав римлянам, добився титулу царя юдейського. Цей цар був дуже честолюбним і жорстоким. Народ ненавидів Ірода і з нетерпінням чекав пришествия Спасителя світу. Чекали його і язичники. Разом з юдеями вони вірили, що він заволодіє всім світом і буде це царство на землі.

І Спаситель явився на землю, але царство Його було не від світу цього. Він прийшов, щоби Своїм життям і вченням, Своєю смертю і воскресінням визволити всіх людей, весь рід людський від гріха прокляття і смерті і дарувати істинним Своїм послідовникам вічне спасіння і вічне блаженство.

НОВИЙ ЗАПОВІТ

БЛАГОВІЩЕННЯ

*...Ти бо знайшла ласку в Бога.
Ось ти зачнеш у лоні й вродиш Сина
й даси Йому ім'я Ісус. Він буде великий
і Сином Всевишнього назветься.
І Господь Бог дасть Йому престол Давида, Його батька,
і Він царюватиме над домом Якова
й царюванню Його не буде кінця.
Лука, 1: 31 – 33*

У північній частині Ізраїлю, Галилеї, у маленькому містечку Назареті жила дівчина, яку звали Марія. Вона дуже любила Бога і всією душею вірила, що Небесний Цар, Месія, прийде врятувати людей. Вона хотіла цілком присвятити себе Творцеві, жити в молитві і праці. Одного разу явився їй архангел Гавриїл, посланий Богом, і промовив:

– Радуйся, благодатна, Господь з Тобою! Благословенна Ти між жінками!

Пречиста Діва Марія здивувалася:

– Хто ж його послав? З якою звісткою він прийшов до мене?

Архангел, помітивши її тривогу, сказав:

– Не бійся, Маріє! Ти бо знайшла ласку в Бога. Ось ти зачнеш у лоні і вродиш Сина, і даси Йому ім'я Ісус...

Серце завмерло у Марії. А архангел сказав їй, що вона стане матір'ю Христа, Божественного Царя. Земного отця у нього не буде. І назветься він Сином Божим.

Опікуном Марії був тесля Йосип. Він урочисто пообіцяв взяти її собі за дружину. Якось Йосип дізнався, що Марія чекає народження дитини. Засмучений тесля вирішив, що

вона змінила свою думку, а значить, і він вільний від своєї обіцянки.

Але тієї ж ночі він почув у сні голос, який велів йому не відмовлятися від Марії, бо її дитя народиться від Бога:

– Ти назвеш його Ісусом, бо Він врятує людей від гріхів їх.

Йосип зрозумів, що це голос Божий. І коли настав ранок, пішов до Марії і призначив день весілля.

Святування Благовіщення Пресвятої Богородиці, яке припадає на 7 квітня (25 березня за новим стилем), розпочалося з самого народження Христової Церкви. В Назареті, на тому самому місці, де архангел благовістив Діву Марію, побудовано храм на честь Благовіщення Богородиці.

Благовіщення – велике свято. Цього дня ніхто не працює, навіть птиця, як кажуть у народі, не в'є свого гнізда. Вранці, коли ще в церкві правиться Служба Божа, випускають пташок з кліток, щоби співали на волі, Бога прославляли та просили щастя-удачі тому, хто їх випустив. Бог благословляє в цей день рослини, і все починає рости. Цвітуть весняні квіти: проліски, первоцвіт, ряст, сон-трава.

Отже, Бог-Отець обрав матір'ю Свого Сина Пречисту Діву Марію з Назарету, дочку Якима та Ганни, заручену зі святим Йосипом. Пречисту Діву Марію називають Богородицею, бо вона народила Божого Сина – Ісуса Христа.

Пресвята Богородиця має особливе вшанування як Божа Мати. Поміж усіма святими Церква ставить її на перше місце. Головна молитва до Пресвятої Богородиці – «Богородице Діво».

Свою молитву до Богородиці написав і великий український поет Тарас Шевченко, яка справедливо вважається однією з найкращих у всьому християнському світі:

Все упованіє моє
На Тебе, мій пресвітлий раю,
На милосердіє Твоє,
Все упованіє моє

На тебе, Мати, возлагаю.
Святая сило всіх святих,
Пренепорочная, Благая!
Молюся, плачу і ридаю:
Воззри, Пречистая, на їх,
Отих окрадених, сліпих
Невольників. Подай їм силу
Твого мученика-Сина,
Щоб хрест-кайдани донесли
До самого, самого краю.
Достойно п'ята! Благаю!
Царице неба і землі!
Вонми їх стону і пошли
Благий кінець, о Всеблагая!

РІЗДВО ІСУСА ХРИСТА

*Сьогодні народився вам у місті Давидовім Спаситель,
Він же Христос Господь.*

Лука, 2: 11

Понад дві тисячі років тому римський імператор Август, бажаючи дізнатися, скільки у нього підданих, наказав переписати всіх людей своєї держави.

Такий перепис він звелів зробити і євреям, котрі жили тоді в Юдеї під владою намісника – царя Ірода.

Кожен повинен був записатися у своєму рідному місті.

Старий Йосип і Пресвята Діва Марія відправилися до Віфлеєму, де народився колись їхній предок цар Давид.

Прибули вони туди пізно увечері і не могли знайти собі місця для ночівлі, оскільки у зв'язку з переписом у місті зібралося надто багато приїжджих. Пресвята Діва Марія та Йосип знайшли собі притулок серед гір, у печері, куди під час негоди пастухи заганяли свої отари.

У цій печері у Пресвятої Діви Марії народився Син – обіцяний Богом Спаситель світу, Господь наш Ісус Христос. Божа Матір спеленала немовлятко і поклала Його в ясла, на сіно. Так збулося пророцтво про те, що Ісус народиться у Віфлеємі.

Була тиха, ясна ніч. Все спало довкола, і про те, що сталося, ніхто не знав. Не спали тільки пастухи, котрі стерегли свої отари біля Віфлеєму. Раптом їм з'явився ангел Господній, оповитий сяйвом. Пастухи налякалися, але ангел сказав їм:

– Не лякайтеся, бо я сповіщаю вам велику радість для всіх людей: сьогодні народився вам у місті Давидовім

Спаситель, Він же Христос Господь. В яслах ви знайдете сповите немовля.

Несподівано з'явилося в небесах багато інших ангелів. Вони співали:

– Слава Богу у вишніх, і на землі мир, у людях доброзичливість.

Коли ангели сховалися, пастухи промовили:

– Підемо до Віфлеєму і подивимося, що там сталося і про що говорили ангели.

Вони поспішили до міста, знайшли немовля Христа і вклонилися Йому як Богові, а матері розповіли про те, що сталося в полі.

У той час, коли народився Ісус Христос, засвітилася на небі велика зірка. Її побачили три волхви (мудреці) і зрозуміли, що народився на землі хтось великий. Вони швидко зібралися в дорогу, прийшли до Єрусалиму і запитували:

– Де народжений цар Юдейський? Ми бачили його зірку на сході і прийшли вклонитися йому.

Цар Ірод, дізнавшись, для чого прибули мудреці, налякався, що новонароджений цар відбере у нього владу над царством і вирішив таємно вбити маленького Христа.

Знаючи, що, за пророцтвами, Ісус повинен народитися у Віфлеємі, Ірод сказав мудрецам:

– Підіть, дізнайтеся все про немовля і, коли знайдете Його, сповістіть і мені, тому що і я хочу піти вклонитися Йому.

Насправді Ірод хотів знайти місце, де знаходиться Христос, щоб послати туди своїх людей убити Його.

Волхви не підозрювали про наміри Ірода і пообіцяли виконати його прохання. Вони вирушили до Віфлеєму. Зірка сяяла в небі, точно вказуючи шлях мандрівникам. Раптом вона зупинилася – саме над тим місцем, де було святе малятко. Волхви зраділи, увійшли до печери, побачили маленького Ісуса та Його матір і, припавши на коліна, вклонилися Йому і подали свої подарунки – золото, ладан і смирну.

Наступної ночі волхвам з'явився у сні ангел і звелів їм не повертатися назад через Єрусалим, бо цар Ірод чекав

звістки про немовля, щоби убити Його. Тоді мудреці відправилися додому іншим шляхом. В той же час і Йосипові з'явився інший ангел Господній і сказав:

– Встань, візьми немовля і матір Його і біжи з ними до Єгипту, і залишайся там, поки я знову не з'явлюся до тебе, тому що цар Ірод шукає дитя, щоби вбити його.

Йосип послухався ангела і пішов з Божою Матір'ю і немовлям до Єгипту. І залишився там, поки не вмер цар Ірод.

Ірод, зрозумівши все, дуже розгнівався і звелів своїм слугам убити всіх немовлят у Віфлеємі та його околицях, сподіваючись, що серед них неодмінно загине і маленький Христос. Звідси і пішов відомий вислів: «Побиття немовлят». Цар і не підозрював того, що Христос уже далеко від Віфлеєму – у Єгипті.

Коли народився Христос, не тільки волхви, а все сотворене Богом захотіло принести Йому дари. І ось ангели принесли Йому свій спів, небеса подарували нову зірку, земля дала печеру, в котрій народився Христос, і ясла, в які Він був покладений. А рід людський дав Господу його Пресвяту Матір, Богородицю.

Люди весь час дякують Спасителеві за те, що Він прийшов на землю і спас своїм земним життям усіх людей. Ми приносимо Христові свої молитви і хвалу разом із ангелами. А в день Різдва Христового особливо хочемо славити Бога і дякувати Йому за Його народження на землі, як це зробив у вірші «Різдвяний сонет» Петро Тимочко:

Свят-вечірня надійшла година,
Ясна зоря на небозвід зійшла,
Марія-мати повивала сина
Й утішена Ісусом нарекла.

Ходила світом радісна новина,
Лунала Сину Божому хвала,
Бо він прийшов на Землю як людина,
Щоб люд спасти від ницості і зла.

Яків Гніздовський.
Благовіщення. 1982 р.

Сандро Боттічеллі. Поклоніння волхвів. 1475 р.

Домініко Гірландайо. Поклоніння пастухів. 1485 р.

Яків Гніздовський. Стрітення Господа. 1982 р.

Явився він для нашого спасіння,
Обрав дорогу і терпіння,
Та смерть прийняв за кожного із нас,

Хто жив, живе і житиме на світі –
Він Божим словом у Новім Заповіті
Йти чесним шляхом кличе повсякчас.

Отже, Ісус Христос народився за часів імператора Августа. Від Його народження бере початок нова (християнська) ера.

Ісус Христос був не тільки істинною людиною, а й істинним Богом. Тому Його називаємо Боголюдиною.

Ісус Христос є другою Божою особою – Богом-Сином.

Божий Син став людиною, щоби врятувати людей від гріхів і вічної кари.

Пречиста Діва Марія – це Божа Матір, Богородиця, бо вона народила Ісуса Христа, Який є не тільки людиною, а й Богом.

Різдво Христове святкують 7 січня (25 грудня за новим стилем).

ТРЕТІЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

Розповіді про Благовіщення і народження Ісуса Христа складають розуміння третього члена Символу віри: «Він (тобто Ісус Христос) ради нас, людей, і ради нашого спасіння з небес зійшов і тіло прийняв від Духа Святого і Марії діви, і став людиною». Вони означають, що за діянням Святого Духу Пречиста Діва Марія народила Господа Ісуса Христа, бо ж Спаситель світу не прийшов на світ уже дорослою людиною, але народився маленьким дитям.

Господь Ісус – це друга особа Божа, Бог-Син. Ісус Христос народився у Віфлеємі від Пречистої Діви Марії за діянням Святого Духу.

СТРІТЕННЯ

*Нині, Владико, можеш відпустити слугу Твого
за Твоїм словом у мирі, бо мої очі бачили Твоє спасіння,
що ти приготував перед усіма народами;
світло на просвіту поганам,
і славу Твого люду – Ізраїля.
Лука, 2: 29 – 32*

Щороку на сороковий день після Різдва Христового святкують день Стрітєння. Слово це означає *зустріч*. Зустріч з Ісусом Христом.

Де і коли відбулася ця зустріч?

Коли Ісусові виповнилося сорок днів, Марія та Йосип, за тодішнім обрядом, принесли Його до Єрусалимського храму. Матір дякувала Богові, що послав на землю Боже дитя, і принесла в жертву, як того вимагав звичай, двох голубів.

У храмі був праведний старець Симеон. Саме він і зустрів на порозі храму Марію з маленьким Ісусом на руках. Колись давно Симеонові було напропорочено, що він не помре, поки не побачить Спасителя. Праведник узяв дитя на руки і сказав, що тепер може спокійно помирати, бо його очі бачили Спасителя, Котрого Господь послав усім людям. Він буде світлом, що просвітить поган і принесе славу ізраїльському народові.

А потім Симеон звернувся до Марії і прорік, як багато суперечок буде довкола Ісуса і які випробування доведеться знести їй самій.

Зустріла Ісуса в храмі старенька пророчиця Анна, яка з радістю понесла поміж людей звістку про народження Спасителя світу.

У ЄРУСАЛИМСЬКОМУ ХРАМІ

Чого ж ви шукали Мене?

*Хіба ви не знали, що повинно Мені бути в тому,
що належить Моєму Отцеві?*

Лука, 2: 49

Після смерті Ірода родина Йосипа оселилася в Назареті, рідному місті Діви Марії. Тут пройшло дитинство і юність Ісуса. Люди звикли вважати Назарет Його батьківщиною, а самого Його називали Назаретянином.

Щороку Йосип та Марія на свято Пасхи ходили до Єрусалимського храму, щоб помолитися і принести жертву Богові. Коли Ісусові виповнилося дванадцять років, вони взяли з собою і Його.

Після свята Йосип і Марія в гурті людей поверталися додому і не помітили, що Ісус залишився в Єрусалимі. А коли побачили, що хлопчика нема з ними, стривожені повернулися до міста. Третього дня вони знайшли Ісуса у храмі посеред сивобородих мудреців і священників. Між ними точилася жвава бесіда, і поважні старці дивувалися:

– Звідки такий проникливий розум у звичайного хлопчика?

Проте ніхто із них не здогадувався, що перед ними – Спаситель світу.

Занепокоєна мати вигукнула:

– Дитино моя! Що ти зробив з нами? Я і твій батько скрізь тебе шукаємо.

Ісус відповів:

– Чого ж ви шукали Мене? Хіба ви не знали, що повинно Мені бути в тому, що належить Моєму Отцеві?

Йосип і Марія заспокоїлися. Адже Ісус – Боже дитя. Дім Господній – Його дім.

ХРЕЩЕННЯ ІСУСА ХРИСТА

*І голос пролунав з неба:
«Це Син Мій любий, що Його я вподобав».
Матеї, 3: 17*

Старозаповітні пророки провіщали, що перед народженням Спасителя прийде на землю чоловік, котрий підготує Йому шлях до людських сердець. Таким чоловіком, посланцем Божим, став Іван Хреститель, якого називають Предтечею (попередником) Ісуса Христа.

Іван Хреститель проповідував, що наблизилося Царство Боже і скоро прийде Спаситель світу. Він говорив:

– Покайтеся! Не ображайте один одного!

У юдеїв уже давно не було пророків, і вони охоче приходили слухати проповіді Івана. Предтеча Господній проповідував, що без покаяння не можна дістати милості Божої, що треба завжди бути милосердним, стриманим, уникати всіляких гріховних справ.

Приходили митарі – збирачі податків. Іван говорив їм, щоб вони не пригнічували народ і не брали зайвих грошей на свою користь. Були там і фарисеї, котрі виконували правила зовнішнього благочестя, а потайки робили багато беззаконь. Підходили і садукееві, котрі заперечували безсмертя душі. Іван, бачачи їх, вигукував:

– Гнів Божий на вас! Покайтеся і творіть діла, гідні покаяння.

Багато людей щиро каялися, і на знак очищення від гріхів хрестив їх Іван у водах Йордану.

Проповідуючи про близький прихід Спасителя, Іван говорив:

– Ось іде за мною сильніший за мене, у котрого я не гідний розв'язати ремінь взуття Його. Я хрещу вас водою, а Він буде хрестити вас Духом Святим.

І ось одного дня прийшов до Івана сам Ісус Христос, Спаситель, котрому на той час, як і Предтечі, було 30 років, і попросив охрестити Його, як звичайну людину. Хоч Він, як Бог, був абсолютно чистим від гріха. Іван хотів стримати Його:

– Чого Тобі хреститися від мене, коли мені слід прийняти хрещення від Тебе.

Але Ісус заперечив йому, говорячи, що кожний повинен робити те, що йому велить Бог.

І Іван підкорився.

А коли Ісус Христос після хрещення вийшов із вод Йордану, розкрилися раптом небеса, і Дух Божий у вигляді голуба опускався на Христа, і чувся в цей час голос із небес:

– Це Син Мій любий, що Його Я вполюбав.

Так під час хрещення Господа, вперше від народження Христа на землі, Бог явив Себе людям у всій Своїй таємничій повноті, у Пресвятій Трійці.

Було чути голос з неба, голос Отця, Дух Святий сховався у вигляді голуба, а сам Син Божий Ісус Христос прийняв хрещення від Івана.

День хрещення Ісуса Христа дуже урочисто святкують 19 січня (за новим стилем – 6 січня).

Господь Ісус Христос велів своїм апостолам іти по всій землі і хрестити людей і в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, занурюючи у воду.

У день свята Хрещення Господнього здійснюється хресний хід на річку, щоб освятити там воду.

День Хрещення Ісуса Христа називають ще Богоявленням Господнім, тобто днем, коли Бог явився людям як єдина Пресвята Трійця.

ІСУС ХРИСТОС У ПУСТЕЛІ

*Господеві Богові своєму вклоняйся,
і служи Одному Йому.
Матей, 4: 10*

Після хрещення Ісус Христос пішов у пустелю, щоби на-
одинці молитвою і постом приготуватися для виконання
Своєї великої місії, заради якої і прийшов на землю. Сорок
днів і сорок ночей перебував Христос у дикій пустелі, не
приймаючи ніякої їжі.

Зненацька біля Ісуса Христа з'явився диявол і тричі на-
магався хитрими випитуваннями спокусити його на гріх,
як і будь-яку людину. Диявол сказав:

– Даремно Ти мучиш себе голодом. Якщо ти Син Божий,
скажи, щоби каміння це зробилося хлібом.

Ісус спокійно відказав:

– У Святому Письмі відзначено, що не хлібом одним жи-
ве людина, а кожним словом Божим!

Тоді диявол повів Ісуса Христа в Єрусалим, поставив Йо-
го на дах храму і запропонував:

– Якщо Ти Син Божий, то не бійся кинутися вниз. Не-
безпеки для Тебе нема, бо в Писанні сказано: ангели охо-
роняють Тебе і на руках понесуть Тебе, щоби нога Твоя не
торкнулася каменя.

Але Ісус відповів:

– Написано: «Не спокушай Господа свого». Для чого без
потреби вимагати й очікувати чуда?

Після цього диявол вивів Ісуса на високу гору і звідти
показав Йому всі багатства світу й пообіцяв:

– Усе це дам Тобі, бо всім цим володію, якщо поклонишся мені.

Ісус відповів:

– Геть від Мене, сатано! Сказано: «Господеві Богові своєму вклоняйся, і служи Одному Йому!».

Тоді зганьблений диявол відступив від Ісуса. І одразу ж з'явилися ангели Божі і почали служити Христові.

Так Спаситель переміг усі спокуси диявола, показавши цим, що Він прийшов звільнити людей від влади диявола.

Людина також перемагає спокуси сатани прикладом Христа – словом Божим і молитвою.

За прикладом посту Христового церквою встановлено сорокаденний піст, котрий називається Великим і розпочинається за сім тижнів до свята Пасхи – Христового воскресіння, а також інші пости.

Піст вимагає доброї поведінки і стриманості до їжі. Він допомагає людині очиститися від гріховних нахилів, більше уваги віддати молитві, частіше звертатися до Бога, займатися доброчинством.

Про сенс посту дуже вдало сказано у вірші Григорія Сковороди «Про піст»:

О піст – наймиліша, найугодніша Богу річ!

І чого ти не приносиш тим, що люблять тебе,

Чого ти не даєш тим, що тебе додержують.

Адже нічого нема для тебе важкого!

Завдяки тобі став наймиліший Богові Мойсей

І побачив Бога на горі Сінай.

Тобою був викрадений Ілля з вогненної колісниці

І піднятий вверх на вогненних конях.

Безперечно, якби тебе не любив Даниїл,

Він не став би переможцем левів

І не зміг би побачити заховані

Тайни Бога, якби не ти.

Завдяки тобі став близьким другом Христа

Іоанн, – найближчим за всіх.

І хто б не став милим великому Богові

Завдяки тобі, о піст!
О творець Всесвіту, Отець, Бог!
Даруй нам піст.
Дай нам наслідувати твоїх рабів,
Зроби для нас, щоб через піст
Стала мертвою наша плоть,
Щоб змогла жити з тобою.

Петро Перуджіно.
Хрещення Христа. 1480 р.

Хуан де Фландес.
Спокуса Христа. XVI ст.

Рафаель Санті. Чудесний улов риби. 1515 р.

Паоло Веронезе. Весілля в Кані. 1563 р.

ПЕРШІ УЧНІ

*...Від цього часу
ти будеш ловити людей!*
Лука: 5, 10

Після сорокаденного посту Ісус Христос повертався із пустелі. Іван Хреститель стояв на березі річки Йордан із двома своїми учнями і, побачивши Спасителя, сказав:

– Ось агнець Божий, що приймає на Себе гріхи світу.

Почувши ці слова, учні Івана пішли слідом за Ісусом. Це були Андрій, названий Первозванним, та Іван, син Заведея, якого потім нарекли Богословом. Андрій привів до Ісуса брата свого Симона. Подивившись на нього і побачивши в ньому майбутню твердість у вірі, Христос сказав:

– Ти, Симоне, назвешся Петром.

Якось прийшов Ісус на берег Генісаретського озера. Біля Нього одразу ж зібралося багато людей, щоб почути Його проповіді. Тоді Ісус увійшов в човен Симона, названого Петром (це ім'я означає «Камінь»), і звідти звернувся до народу, що стояв на березі, закликаючи покаятися, бо наближається Царство Боже. А після проповіді Він звернувся до Петра:

– Пливи на глибину і закидай сіті.

Петро ж одповів:

– Учителю, всю ніч ми трудилися і нічого не впіймали, але за словами Твоїми вкинемо невода.

І коли витягували сіті, то рвалися вони від багатого улову. Побачивши це, упав Петро до ніг Ісуса і сказав:

– Йди від мене, Господи, бо я грішна людина.

Ісус заспокоїв його:

– Не лякайся! Від цього часу ти будеш ловити людей!

Ці слова Господні означали, що Петро рятуватиме людей від гріхів і навертатиме їх до віри в Бога.

Ісус Христос пішов зі Своїми учнями на узбережжя Генісаретського озера і, вийшовши на гору, провів ніч у молитві. Вранці Він скликав учнів і, вибравши з-поміж них дванадцять, назвав їх апостолами, тобто посланцями. Спаситель хотів, щоби вони розповсюджували Його вчення, свідчили про те, що Він робить, і Його іменем виліковували хворих. Ось імена перших учнів Христа: Петро, що називався спочатку Симоном, брат його Андрій (Первозванний); Яків та Іван, сини Заведесві, Пилип, Варфоломей, відомий спочатку під ім'ям Нафанаїл; Хома, Матей-митар, Яків Алфеїв, Симон Кананіт (з міста Кани); Юда, брат Якова, названий Тадеєм, та Юда Іскаріот (з міста Каріота), який потім зрадив Ісуса.

Після цього Ісус Христос пішов містами й селами єврейської землі проповідувати людям Євангеліє, тобто радісню, блаженну звістку про те, що Він є обіцяний Спаситель, котрий прийшов на землю врятувати людей від влади диявола, гріха і страху смерті, дати людям вічне спасіння – Царство Боже.

ЧУДО В КАНІ ГАЛІЛЕЙСЬКІЙ

*Чудес початок учинив Ісус у Кані Галилейській,
і велич тим Своєю об'явив, –
тож і учні Його вірували в Нього.*

Іван, 2: 11

Серед пагорбів Галилеї розташоване маленьке містечко Кана. Якось Ісус Христос прийшов туди з проповіддю в день, коли жителі готувалися до весільної учти. На свято запросили Його разом з матір'ю. Під час застілля закінчилося вино. Помітивши це, Богородиця звернулася до свого Сина:

– У них нема більше вина.

Але Христос відповів:

– Ще не прийшов мій час.

Однак Матір Божа відчула, що Ісус не залишить без уваги її прохання. І Спаситель не відмовив їй, хоч не настав час, коли Він здійснить багато чудес. Матір Божа звернулася до слуг, вказавши на Ісуса:

– Що Він скаже вам, те зробіть.

Поруч стояло шість великих посудин. Ісус, звернувшись до слуг, звелів:

– Наповніть ці глечики водою.

Коли вони це зробили, Він сказав:

– Тепер зачерпніть і занесіть до весільного старости.

Здивований староста покликав нареченого і сказав:

– Кожний господар подає спочатку добре вино, а коли нап'ються, – гірше. А ти добре вино зберіг під кінець весілля.

Так у Кані Галилейській поклав Ісус початок Своїм чудесам і явив велич Свою, тож і учні Його увірували в Нього.

Своєю присутністю і чудодійством на весільній учті Христос освятив і благословив сімейний союз. Він перетворив воду на вино і зробив усіх учасниками світлого і радісного земного свята.

За юдейським звичаєм, нареченого зустрічали дівчата із запаленими світильниками. Вони входили із молодим на весільний бенкет, де їх чекала молода з гостями. Під час застілля на честь нареченого і нареченої піднімалася чаша з вином і це означало, що шлюб відбувся.

Євангельська розповідь про чудо в Кані Галилейській читається в церкві при здійсненні таїнства вінчання. Після цього священник пропонує молодому і молодій випити спільну чашу вина. Це початок їхнього подружнього життя з Божою благодаттю.

Чоловік і дружина у взаємній любові вірно і чесно йдуть сімейною дорогою до самої смерті, допомагають одне одному і виховують своїх дітей за заповідями Христовими. Зразком християнської сім'ї є свята родина: Святий Йосип, Пресвята Діва Марія і Боже Дитятко – Ісус.

Християнський шлюб свято шанується церквою як нерозлучна і благословенна єдність у Христі чоловіка і дружини. І тільки церква може вінчати хрещених осіб, бо лише вона має право на здійснення святих таїнств, установлених Христом для спасіння людей. ***А християнське вінчання і є святим таїнством.***

ІСУС ВИГАННЯЄ ТОРГОВЦІВ ІЗ ХРАМУ

Не робіть дім Отця Мого торговим домом!
Іоан, 2: 16

Наближалася юдейська Пасха. Ісус прийшов до Єрусалиму на свято. У храмі Він побачив неймовірний безлад і галас. У дворі продавали волів, овець і голубів. Усередині храму за столами сиділи міняйли грошей, голосно розмовляючи. Побачене більше виглядало на базар, ніж на дім Божий.

Ісус зробив з мотузків бич і прогнав ним із храму всіх торговців, а столи міняйл поперекидав і гроші їхні розсипав. І гукнув Він продавцям голубів:

– Заберіть оте звідси! Не робіть дім Отця Мого торговим домом!

А юдеї запитали:

– Чим поясниш, що маєш право так чинити?

Ісус Христос відповів їм:

– Зруйнують храм цей, і Я його за три дні відновлю.

Під храмом Ісус розумів Своє тіло, і цією відповіддю провістив, що коли Його умертвлять, то Він воскресне третього дня. Проте юдеї не зрозуміли Його слів і сказали:

– Будували храм цей сорок шість років. А Ти його поставиш за три дні?

Коли ж згодом Ісус Христос воскрес із мертвих, то учні пригадали ті слова свого Учителя і повірили Йому. Особливе значення цієї розповіді в тому, що Ісус уперше проголосив Себе тут Сином Божим, назвавши Бога Своїм Отцем.

Під час перебування Ісуса Христа в Єрусалимі на святі Пасхи тисячі людей бачили творені Ним чудеса й увірували в Нього.

ІСУС ЗЦІЛЮЄ І ВОСКРЕШАЄ ЛЮДЕЙ

*Якби те все поодинці записати, то, гадаю,
і весь світ не вмістив би написаних книг.*

Іоан, 21: 25

Проповідуючи Царство Небесне, Ісус Христос зцілював недужих, воскрешав мертвих, допомагав людям у різних нещастях. Євангелія розповідають лише про деякі чудеса, котрі Ісус звершив на землі.

Чи не десять очистилося?

Якось проходячи Галилеєю і Самарією, Спаситель зустрів десять прокажених. У той час траплялося багато недужих тією страшною заразною хворобою – проказою. Їм заборонялося входити у поселення і наближатися до людей. Побачили прокажені Спасителя з учнями і почали гукати ще здалеку:

– Ісусе, Учителю, змилуйся над нами!

– Підійть і покажіться священникам! – сказав їм Христос.

Священники мали обов'язок спостерігати за тим, щоби хворих на проказу відокремлювали від здорових людей. Поки прокажені йшли до священників, хвороба зникла, на тілах їхніх не залишилося жодних слідів.

Однак тільки один зі зцілених, самарянин, відчувши, що одужав, повернувся з радістю до Спасителя, упав перед Ним на коліна й подякував Йому. Спаситель сказав:

– Чи не десять чоловік очистилися від прокази? Де ж дев'ять інших? Чому вони не повернулися подякувати Богові, як це зробила людина іншої віри?

І звернувшись до самарянина, сказав:

– Ти повірив у Мене, твоя віра врятувала тебе.

Євангельська розповідь про це читається під час подячного молебня, тобто особливої короткої служби, яку віруючі просять священника відслужити у церкві або вдома, коли хочуть подякувати Богові за якусь його особливу милість.

Часто люди просять у Бога допомоги, але, діставши її, забувають подякувати Йому хоч би коротенькою молитвою.

Ісус виліковує слугу сотника

У Капернаумі проживав один сотник. Він мав вірного слугу, який тяжко захворів. Занепокоєний сотник, який був язичником, звернувся до Ісуса по допомогу:

– Вилікуй мого слугу!

– Я прийду до тебе, – відповів Ісус.

– Не гідний я, щоби Ти, Господи, увійшов у дім мій. Ось я людина військова, кажу воїну: «Іди» – і він іде. «Підійди» – і він підходить. Так і Ти: скажи слово, і слуга одужає.

Здивувався Ісус і сказав своїм учням:

– Ніде Я не бачив такої віри.

Потім звернувся до сотника:

– Іди, і хай буде тобі по вірі твоїй!

Прощаються тобі гріхи твої

Іншого разу, в Капернаумі, до Господа прийшло так багато людей, що в будинок, де Він перебував, неможливо було увійти. Тоді чотири чоловіки принесли на ношах хво-

рого на параліч, котрий не міг самостійно рухатися. Вони вірили, що Христос може зцілити його, і, розібравши дах будинку, опустили ноші перед Господом. Відчувши їхню віру, Спаситель сказав хворому:

– Прощаються тобі гріхи твої.

Ті, котрі не знали, що Христос – Син Божий, казали:

– Що він говорить? Адже тільки Бог може прощати гріхи.

А Ісус, звернувшись до хворого, сказав:

– Встань, візьми ноші свої і йди додому.

Хворий встав, підняв ноші і пішов. Тоді всі зрозуміли, що Христос – Бог, і Він простив гріхи, через які хворів той чоловік, і повернув йому здоров'я.

Ісус зцілює давнього хворого

Перебував якимось Ісус Христос у єрусалимській купальні біля Овечих воріт. Вода в ній була цілющою, бо ангел Божий час від часу сходив у неї. Від того вода приходила в рух. Навколо купальні знаходилися просторі приміщення, в яких лежали хворі, уважно стежачи за рухом води. Бо тільки той, хто занурювався у воду першим після сходження ангела, отримував зцілення. Серед інших там лежав чоловік, що хворів тридцять вісім років. Він сам не міг ходити і сподівався, що хтось занесе його у воду. Господь підійшов до нього і запитав:

– Хочеш бути здоровим?

– Господи, мене нема кому занести у воду, як тільки вона прийде у рух, – відповів хворий.

Тоді Спаситель сказав:

– Устань, візьми ложе своє та й ходи!

І в ту ж мить хворий одужав.

Ель Греко. Христос виганяє міняйл із храму. Біля 1570 р.

Тарас Кузів. Христос виганяє торговців із храму. 2015 р.

Ілля Рєпін. Воскресіння дочки Яіра. 1871 р.

Паоло Веронезе. Воскресіння сина вдови з Наїна. 1565 – 1570 рр.

Воскресіння доньки Яіра

У Яіра, настоятеля синагоги, тяжко захворіла єдина донька. Нещасний батько прийшов до Спасителя, упав до ніг Його і прохав прийти до хворої.

Пішов Ісус з Яіром, і народ тіснився навколо Нього. Була тут одна жінка, яка хворіла дванадцять років і потратила на лікування все майно, але не одужала. Торкнулася вона одягу Ісуса, й одразу припинилася її хвороба. А Ісус відчув, що вийшла із нього вся сила.

– Хто торкнувся мене? – запитав він.

– Дивися, скільки народу довкола Тебе, – відповіли йому учні, – а Ти запитуєш, хто доторкнувся.

Глянув Ісус на тих, що стояли поруч, а жінка впала перед Ним на коліна і сказала йому правду.

– Віра твоя врятувала тебе, – промовив Ісус. – Іди з миром і будь здорова.

Коли Яір підходив до свого дому, йому повідомили:

– Не турбуй Учителя, донька твоя померла.

Господь почув це і сказав:

– Не лякайся, тільки віруй, і дочка твоя спасенна буде.

У домі Яіра запанував відчай, ридали рідні, оплакуючи померлу дванадцятирічну дівчинку. Ісус сказав їм:

– Чому плачете? Вона не вмерла, вона спить.

І всі сміялися над Ним, вважаючи, що дівчинка померла. Тоді Спаситель покликав своїх учнів Якова, Івана, Петра і батьків покійної до кімнати, де вона лежала. Ісус підійшов до неї, взяв її за руку і сказав:

– Дівчинко, кажу тобі: встань!

І дихання повернулося до померлої, вона встала і почала ходити. А всі дуже дивувалися.

– Нікому не розповідайте про те, що бачили, – промовив Ісус і попросив нагодувати дівчинку.

Воскресіння юнака в Наїні

Одного разу Ісус прийшов до міста Наїна. Біля міської стіни Він зустрів похоронну процесію – на цвинтар несли померлого сина бідної вдови. Побачивши матір, що побивалася за своїм єдиним сином, Господь змілосердився над нею і сказав:

– Не плач!

Потім доторкнувся до труни, у якій лежав померлий, і промовив:

– Юначе! Тобі кажу: встань!

Померлий одразу ж устав і почав говорити, а потім пішов з матір'ю додому. Всі люди, що бачили це, славили Господа й говорили:

– Великий пророк з'явився між нами, і зглянувся Бог над народом своїм.

Зцілення сина царедворця

В одного царедворця тяжко захворів син. Ніхто не міг врятувати його, але люблячий батько молився Господу і не втрачав надії. Дізнавшись, що Господь прийшов до сусіднього міста Кана, царедворець поспішив туди і, підійшовши до Спасителя, попросив допомогти його синові. Господь, бачачи його віру, сказав:

– Іди! Твій син здоровий.

Царедворець повірив словам Спасителя і відправився додому. Дорогою він зустрів своїх слуг, котрі радісно повідомили йому, що син одужав.

– О котрій годині стало йому легше? – запитав він.

Слуги відповіли:

– Учора о сьомій годині спала гарячка.

Царедворець згадав, що саме в той час Спаситель сказав йому, що син його здоровий. Після цього щасливий

батько та все його сімейство увірували в Господа Ісуса Христа і постійно молилися, прославляючи силу, доброту і могутність Спасителя.

ТАЇНСТВО ЄЛЕЄПОМАЗАННЯ

У наших домашніх і церковних молитвах ми просимо Бога про полегшення страждань і про зцілення хворих.

Церква здійснює над хворими особливе таїнство – єлеєпомазання, – коли важко хвора людина через помазання освяченою олією¹ і молитву священників дістає благодать для душі, а часто і полегкість для тіла.

Ісус Христос закликав апостолів іти до хворих і помазувати їх олією, і багато хворих одужувало. Ось як про це пише апостол Яків: «Нездужає хтось між вами? Хай прикличе пресвітерів церковних і хай вони помоляться над ним, помазавши його олією в ім'я Господнє, і молитва віри спасе недужого, та й Господь його підійме; і як він гріхи вчинив, вони йому простяться» (5: 14 – 15).

¹ Для церковних обрядів використовується переважно маслинава олія; олива.

НАГІРНА ПРОПОВІДЬ

*І як бажаєте, щоб вам чинили люди,
чиніть їм і ви так само...*

Матеї, 5: 12

Якось сонячного весняного дня неподалік Галилейського озера довкола Ісуса Христа зібралося багато людей. Вони прийшли послухати його науку, отримати поради і зцілитися від хвороб. Ісус зійшов на гору і сів, щоб відкрити віруючим своє вчення. Спочатку Він проголосив дев'ять заповідей блаженства:

– Блаженні убогі духом, бо їхнє є Царство Небесне.

Блаженні заплакані, бо вони утішені будуть.

Блаженні лагідні, бо вони землю успаdkують.

Блаженні голодні і спрагли правди, бо вони нагодовані будуть.

Блаженні милостиві, бо вони помилювані будуть.

Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать.

Блаженні миротворці, бо вони синами Божими стануть.

Блаженні гнані за правду, бо їхнє Царство Небесне.

Блаженні ви, коли ганьбитимуть вас і гнатимуть, і зводитимуть на вас усяке лихослів'я та наклепи ради Мене. Радійте і веселіться, бо велика нагорода ваша на небесах.

Як бачимо, кожна заповідь розпочинається словом *блаженні*, що означає *благословенні, щасливі, радісні*. Ісус Христос, Господь і Спаситель наш, відкрив шлях, яким кожен, ревно виконуючи заповіді, може увійти в Царство Небесне і здобути там вічне блаженство.

Спаситель учив, що Бог турбується про всіх, надає їм необхідну допомогу в кожній справі, котра є істинно ко-

рисною для людини. Він закликав не осуджувати інших людей:

– Не судіть, щоб вас не судили, бо яким судом судите, таким і вас будуть судити.

Прощайте і вам простять. Бо як ви прощаєте ближньому, так Отець небесний відпустить вам гріхи, а якщо ви не прощаєте ближньому, то й Отець небесний вам не простить.

Ісус велів любити не тільки своїх близьких, а й усіх людей, навіть тих, які скривдили нас. Любіть, говорив Він, ворогів ваших, благословіть тих, хто вас проклинає, робіть добро тим, хто вас ненавидить, і моліться за тих, хто на вас наговорює і переслідує, – і будете синами Отця небесного. Ставтеся до людей так, як ви хочете, щоб вони до вас ставилися. Усяку добру справу, наголошував Христос, треба робити не для вихваляння перед людьми, не заради нагороди, а заради любові до Бога і ближнього.

Кожний віруючий, як навчав Христос, повинен спілкуватися з Богом у щирій молитві. А коли молитеся, не будьте схожі на лицемірів, які люблять хвалитися перед людьми своєю молитвою. Коли молитеся, зайдіть до своєї кімнати, зачиніть за собою двері і моліться Отцеві небесному таємно, а Отець небесний, що бачить таємну молитву, нагородить вас.

Звертаючись до апостолів, Ісус промовив:

– Ви – сіль землі... Ви – світло світу... Так нехай світить перед людьми ваше світло, щоб вони, убачивши ваші добрі вчинки, прославляли вашого Отця, що на небі.

Отже, Нагірна проповідь Ісуса Христа проповідує любов до ближнього, яка відкриває шлях до духовного очищення і спасіння. Якби всі люди прислухалися до того, чого навчає нас Нагірна проповідь, зла на світі значно поменшало би, стосунки між людьми були би щирішими і чеснішими, а наше життя стало би світлим і щасливим, воістину блаженним.

ПРИТЧІ ІСУСОВІ

*Царство Небесне подібне до чоловіка,
що посіяв добре зерно на своїм полі...*

Матей, 13: 24

Слухати науку Ісуса Христа і вчитися у нього приходили здебільшого прості люди. Щоби їм легше було зрозуміти Його вчення, Спаситель говорив з ними притчами – короткими повчальними розповідями, побудованими на реальних життєвих ситуаціях. Вони розкривали суть учення про Бога Отця і Царство Боже, про Боже милосердя і Боже прощення, про потребу зміни духовного життя і морально-етичних норм поведінки тощо.

Причину звернення до форми проповіді вчення Ісуса Христа пояснює Євангеліє від Матей: «І приступили Його учні й сказали до Нього: «Чому Ти притчами до них говориш?» А Він у відповідь сказав їм: «Тому, бо вам дано знати тайни Небесного Царства, а он тим не дано» (13: 10 – 11).

І той, хто слухав Його притчі, здобував міцну духовну підтримку і віднаходив надійний життєвий орієнтир.

Сіях

Перебуваючи в місті Капернаумі, Ісус Христос прийшов на берег Галилейського озера. Його одразу ж оточило дуже багато людей. Тоді Він сів у човен і трохи відплив від берега. А всі, що стояли на березі, слухали Його притчу.

Вийшов сіяч на поле. Він розкидав зерно, і воно падало на землю. Деякі зернини упали біля дороги, на тверду землю, де нічого не росло. Птахи склювали його. Інші зернини впали на кам'янистий ґрунт, дали паростки. Але коли зійшло сонце, вони пов'янули, бо для них не вистачило вологи. Інші впали посеред тернини, і вона заглушила їх.

Зерна, які впали в добре зорану вологу землю, пустили міцне коріння, дали колосся, на котрих виросло по тридцять, шістдесят, а то й по сотні нових зерен.

Ісус Христос закінчив притчу словами:

– Хто має вуха, хай почує.

Учні попросили Спасителя пояснити цю розповідь.

– Земля – це душа кожної людини. Зерно означає слово Боже, – сказав Ісус. – Зерно, що впало при дорозі і з'їдене птахами, – це слово Боже, почуте людиною, але не підготована була душа її, і диявол легко викрадає у такої людини посіяне, так що сліду не залишається. Такі люди не вірять у Бога, тому вони не можуть спастися.

Зерно, що впало на камінь, – це слово, сприйняте душею, підготованою недостатньо. Душа спочатку з радістю приймає почуте, вірить, але не міцно: як тільки станеться біда чи гоніння за слово Боже, від нього одразу ж відрікається.

Зерно, котре впало посеред тернини, – це слово Боже, почуте людиною, котра скоро забуває про нього, думаючи про своє задоволення, багатство. Ці турботи закривають від людини тепло і світло слова Божого.

І, нарешті, зерно, що впало на добру землю, – це слово Боже, котре сприймає людина, що слухає і розуміє його. Як рослина, виростає воно в доброму і чистому серці, дає колос, і багато зерен на ньому. Чим турботливіше і краще людина приготує свою душу, тим більше вона буде турбуватися про виконання заповідей Божих, тим більше доброго зробить у своєму житті і врятує себе.

Ця притча вчить нас, як важливо уважно слухати слово Боже. Читання Євангелія – особливо урочистий мо-

мент і під час Божественної літургії. Перед Царськими воротами ставлять аналой (підставку), на який диякон кладе Євангеліє. Прислужник виносить свічу і ставить її перед аналоєм, а священник, благословляючи диякона на читання Євангелія, просить Бога дати нам сили виконати те, що сказано у Святому Писанні.

Євангеліє у храмі читають невеликими частинами, щоб легше було зрозуміти і запам'ятати почуте.

Оскільки ми не завжди можемо прийти до церкви почути Євангеліє, то в наших календарях на кожний день написано, які глави будуть читатися у храмі у цей час, щоби прихожани могли вдома самі прочитати слово Боже. Таке постійне читання, котре не потребує багато часу і тому кожному доступне, приготує нашу душу, як добру землю, для виконання заповідей Божих.

БЛУДНИЙ СИН

Ми часто грішимо і, согрішивши, самі розуміємо, що вчинили недобре. Але недостатньо відчувати, що наші думки і вчинки грішні, треба ще покаятися у своєму гріхові, просити прощення у Бога і в тих, кого ми скривдили, старатися більше не впадати у гріх.

Ось яку притчу про покаяння розповів Ісус Христос, щоби пояснити Боже милосердя.

Було у багатого чоловіка два сини. Молодший не захотів працювати в родинному маєтку і попросив батька віддати ту частину майна, яка мала дістатися йому у спадщину. Батько виконав його прохання, і син з багатством пішов у далеку країну, де швидко промарнував своє майно на гріховні й недобрі вчинки. Коли ж у нього нічого не залишилося, в тій країні настав голод. Довелося за безцінь найнятися пасти свиней в одного чоловіка. Голод так мучив нового свинопаса, що він був би радий насититися кормом, приготованим для свиней, але бідолашному і цього не перепадало.

Карл Блох.
Нагірна проповідь
Ісуса Христа. 1877 р.

Бартоломе Естебан Мурільйо.
Повернення блудного сина додому. 1671 р.

Ежен Делакруа.
Добрый самарянин.
1849 – 1850 рр.

Юліус фон Каросфельд. Фарисей і митар. 1860 р.

Упавши у відчай, він почав думати: «У мого батька стільки робітників, і всі вони нагодовані, а я тут помираю з голоду. Піду додому і скажу йому: «Батечку, я згрішив перед Богом і перед тобою і не гідний називатися сином твоїм, візьми мене в найми».

По тих словах зібрався і пішов додому, до свого батька. Той чекав на нього, а як побачив здалеку, зрадів, вийшов назустріч, обняв сина і поцілував. А син каже:

– Прогрішив я, отче, перед Богом і перед тобою.

Але батько сказав:

– Принесіть найкращий одяг, одягніть його, дайте перстень на руку, а на ноги – м'яке і зручне взуття. І забийте відгодоване теля: будемо їсти і радіти поверненню сина мого.

У цей час з поля повернувся старший син.

– Що це означає? – запитав він слугу, почувши музику і спів.

Слуга розповів, що повернувся молодший брат, а батько підготував йому таку зустріч.

Розгнівався старший син і не захотів увійти в дім. Батько кликав його, але той почав дорікати батькові за несправедливість до себе:

– Скільки років я сумлінно працюю і завжди слухаюся тебе, а ти не дав мені і маленького козеняти, щоби я повеселився з друзями. Коли ж з'явився син твій, що промарнував усе майно, ти забив для нього відгодоване теля.

– Сину мій, – відповів йому батько, – ти завжди зі мною, і все моє – твоє. Але як же не радіти і не веселитися, коли брат твій був мертвий і ожив, пропав був і знайшовся.

Притча ця про блудного (тобто неслухняного, свавільного) сина показує, з якою радістю і прощенням Небесний Отець приймає будь-якого грішника, котрий приходить до нього з покаянням.

Кожний із нас дістає від Бога багатство так, як отримав блудний син від батька: здоров'я, здібності до навчання, талант. Коли ми погано використовуємо дані нам Господом

дари, ми робимо так, як і блудний син, котрий протратив батьківський спадок. І часто злі наші вчинки призводять до нещастя, горя, біди. Ми нарікаємо, що люди нас кривдять і Бог нас забув. Але...

Згадаймо, як наважився блудний син повернутися до батька свого зі словами покаяння.

Як треба каятися і просити у Бога прощення? Цьому навчає нас Церква, котра встановила для всіх християн таїнство покаяння – сповідь.

Коли дитині виповнюється сім років, тобто коли вона вже починає розуміти, що таке зло, кожного разу перед тим, як причаститися Святими Таїнствами, вона повинна сповідатися, розповісти Богові перед священником, в чому вона согрішила.

Священник слухає нашу сповідь, як свідок перед Богом, дає нам корисні поради і потім читає молитву, котрою нам прощаються наші гріхи. Владу прощати гріхи сам Господь Ісус Христос передав Своїм учням і апостолам, а від них її дістали наші єпископи і священники.

Ідучи до сповіді, ми повинні ретельно підготуватися, пригадати все недобре, що зробили, попросити від усього серця прощення в усіх, кого ми могли чим-небудь скривдити.

Якщо ми навмисно приховаємо який-небудь поганий свій вчинок, то сповідь наша буде недійсною і провина наша тільки збільшиться. Найголовніше ж – це щиро каятися за свої гріхи і всіма силами старатися з Божою допомогою їх позбутися.

Милосердний самарянин

Слово *ближній*, тобто *близький*, часто звучить у нашій мові, церковній чи побутовій. Як нам дізнатися, хто наш ближній? Відповідь на це запитання дає притча про милосердного самарянина.

Якось один законник запитав Ісуса:

– Учителю, що мені робити, щоб вічне життя досягнути?

А Ісус мовив до нього:

– В законі що написано? Як там читаєш?

А той відказав:

– Люби Господа, Бога твого, всім серцем своїм, усією своєю душею і всією силою своєю і всією думкою своєю; а ближнього свого, як себе самого.

– Ти правильно відповів, – сказав Ісус, – роби це й будеш жити.

Однак законник, не зумівши вгамувати власну гордість, запитав знову:

– А хто мій ближній?

Тоді Ісус розповів притчу.

По дорозі з Єрусалиму до Єрихона один чоловік, очевидно, єврей, був жорстоко побитий і пограбований розбійниками. Сам цей шлях у давнину справді вважався вкрай небезпечним, і слухачі притчі чудово знали про ті перешкоди, які там траплялися.

Отже, побита, пограбована, поранена, покинута напризволяще людина опинилася на межі життя і смерті. І саме тією ж дорогою, де стався злочин, ішов священник, а за ним левит. Кожен із них служив при храмі. І обидва служителі Божі, бачачи побитого свого одноплемінника, не допомогли йому, тобто не виявили милосердя.

А ось тією ж дорогою ішов самарянин, який, побачивши покинуту на дорозі безпомічну людину, надав їй допомогу, допровадив до готелю й оплатив послуги.

У притчі особливе значення має те, що милосердя виявив самарянин, тобто людина іншої віри, інших релігійних переконань. Самаряни – це частина єврейського народу, що відокремилася в силу певних історичних обставин. Вони створили свою своєрідну релігію, побудували свій храм, і розвивали свою культуру. Благочестиві євреї сприймали самарян як відщепенців, як людей негідних. Для єврея все, що пов'язано із самарянами, – це осквернення і приниження. Але саме самарянин робить те, що приписує Закон Божий.

Оповівши притчу, Ісус Христос запитав законника:
– Хто з оцих трьох, на твою думку, був ближнім тому, що потрапив розбійникам у руки?

Законник відповів:

– Той, хто вчинив над ним милосердя.

Тоді Ісус сказав до нього:

– Іди і чини так само.

Притча про милосердного самарянина нагадує нам, християнам, що не можна ділити людей на ближніх чи неближніх, а треба робити так, щоби люди, хай іншої віри, поглядів чи національності, сприймали нас своїми ближніми.

Митар і фарисей

Викриваючи тих, що поводитися гордовито, занадто самовпевнено і зневажливо дивилися на інших, Ісус Христос розповів притчу.

Два чоловіки прийшли до храму на молитву. Перший із них був митарем, тобто збирачем податків. За тодішнім законом, такі чиновники уповноважувалися державою брати з населення стільки податків, скільки вони вважали за потрібне. Зрозуміло, що своєю поведінкою митарі не заслуговували на повагу, їх люто ненавиділи. Другий чоловік був фарисеєм. Він належав до партії, яка управляла державою і строго дотримувалася Закону Божого, керуючись загальноприйнятими чеснотами.

Але обидва чоловіки були грішниками, хоча фарисей таким себе не вважав. Звернімо увагу на те, як вони молилися.

Фарисей гордо став посеред храму, обравши відповідне для свого сану найпочесніше місце, і, здійнявши руки для молитви, промовив:

– Боже, дякую Тобі, що я не такий, як інші люди – грабіжники, неправедні, перелюбці, або як оцей митар. Пощуся двічі на тиждень, з усіх моїх прибутків даю десятину.

А митар, несміливо став біля порога, від сорому низько опустив очі і, каючись, бив себе в груди, проказуючи:

– Боже, змилуйся наді мною грішним!

Бог прийняв щирю й покірну молитву митаря. А на фарисєву молитву він не звернув уваги, бо вона демонструвала гордість, хвалькуватість і неповагу до інших людей.

Нам, християнам, завжди треба мати на увазі таку чесноту, як смирення, що вимагає поваги до іншого, вміння помічати власні недоліки, щирого каяття і прагнення до самовдосконалення.

Притча про митаря і фарисея засвідчує, що й грішник, який не мав особистої праведності, може бути визнаний праведним перед Богом завдяки дії віри та покаяння.

Про таланти

Часто ми чуємо вислів: «Закопати талант у землю». Це означає занедбати, не розвинути, не застосувати свої природні здібності, знехтувати тим, чим людину обдарував Господь Бог. Походить цей афоризм із притчі Ісуса Христа, яка застерігає від лінощів і недбалості людини, невміння розпорядитися своїм хистом.

Кожна людина від народження наділена певними здібностями. Притча Ісуса Христа порівнює їх з талантами, які один багатий господар вручив своїм слугам, сподіваючись, що поверне позичене з удвічі більшим прибутком. Господар, відповідно до здібностей кожного, першому слугі дав п'ять талантів, другому – два, а третьому – лише один. Через якийсь час перший і другий слуги виконали завдання господаря, а третій не захотів працювати і закопав свій талант у землю.

По довгій часі господар повернувся і похвалив двох слуг. Третій слуга, принісши один талант, сказав:

– Я знав тебе, пане, що тверда ти людина, – ти жнеш, де не сів, і збираєш, де не розсипав. І я побоявся – пішов і талант свій сховав у землю. Ото маєш своє.

Розгнівався господар і відповів йому:

– Слуго лукавий і лінивий! Ти знав, що я пожинаю, де не сів, і визбирую, де я не розсипав. Тож треба було тобі віддати мої гроші торгівцям, і я, повернувшись, забрав би своє з відсотками. Візьміть, отже, талант від нього й дайте тому, хто має їх десять. Бо кожному, хто має, додасться, і він матиме над міру; а в того, хто не має, заберуть і те, що має. А нікчемного слугу того викиньте в темряву кромішню. Там буде плач і скрегіт зубів.

Притча про таланти має відповідне тлумачення: кожен, залежно від своїх можливостей, отримує від Господа різні дари. Як людина ними скористається, так вона і звітуватиме про це перед своїм Творцем, а отже, й отримає відповідну плату.

СМЕРТЬ ОСТАННЬОГО ПРОРОКА

*Хочу, щоб ти мені дав зараз же на полумиску
голову Іоана Хрестителя.*

Марко, 6: 25

Останнім пророком і першим мучеником Церква називає Іоана Хрестителя (Іоана Предтечу). І справді, він ніби стояв на межі двох епох. З одного боку, він виконав пророче служіння, сповіщаючи людям про прихід Месії, а з іншого, – постраждав за Божу правду, за служіння Ісусові Христу. Іоана спіткала мученицька смерть, внаслідок якої раптово обірвалися його пристрасні проповіді, спрямовані проти грішників.

Невдовзі після хрещення Господнього Іоана Хрестителя ув'язнив галилейський цар Ірод Антипа з намови Іродіади, своєї дружини. Коли вона була ще жінкою Іродового брата Филипа, Іоан казав цареві: «Не гоже тобі одружуватися з жінкою брата свого». За ці слова Іродіада хотіла вбити пророка, але Ірод не дозволяв, бо боявся праведності і святості свого в'язня. Інколи цар із задоволенням слухав Іоана Хрестителя і багато чого робив за його підказкою.

Якось Ірод улаштував пишний бенкет з нагоди свого дня народження. Іродіади не було серед численних гостей, бо тодішній звичай забороняв жінкам приходити на такі гульбища, тому вона залишилася вдома.

У розпал бенкетування до зали увійшла Саломея, дочка Іродіади, а падчерка Ірода. Вона так гарно танцювала,

що Ірод пообіцяв їй подарувати будь-що, що вона захоче, навіть половину царства. Дівчина не знала, що їй попросити, тому вона побігла порадитися з мамою.

– Що просити? – запитала Саломея.

– Проси голову Іоана Хрестителя, – відповіла Іродіада. Тоді Саломея пішла до царя Ірода і промовила:

– Хочу, щоб ти мені дав зараз же на полумиску голову Іоана Хрестителя.

Засмутився цар, але перед гостями не хотів порушувати даного слова. Відправив він свого зброєносця за головою Іоана. Пішов той у в'язницю, відсік голову і віддав на полумиску Саломеї, а та віднесла матері своїй.

Учні Іоана Хрестителя дуже засмутилися, дізнавшись про смерть свого вчителя. З дозволу Ірода вони поховали тіло свого улюбленого наставника. Відтак вирішили піти до Ісуса Христа, щоб сповістити Йому сумну новину про смерть пророка. Ісус знав про все наперед, але Його втішило те, що учні з такою любов'ю говорили про Іоана Хрестителя, Його предтечу (попередника), який прийшов у світ, щоби сповістити людям про пришестя Месії.

Іоан Хреститель загинув так, як жив, залишившись прикладом ревного і мужнього служіння Божим істинам, зразком найвищої святості і чистоти. І Церква Христова з великою любов'ю ставиться до святого Іоана Хрестителя як пророка, предтечі і мученика, будуючи храми на його честь, прославляючи його у своїх богослужіннях і молитвах. День його мученицької смерті згадується 29 серпня (11 вересня) і називається днем Усікновення голови Іоана Предтечі. Цього дня християни дотримуються суворого посту.

За переказами, Іродіада кілька днів глумилася над мертвим пророком: проколювала його язик голкою, а голову в глиняному горщику поховала на звалищі. Але кара Божя не оминула кривдників Іоана Хрестителя ще за їхнього земного життя. Саломея, переходячи взимку ріку Сикоріс, провалилася під лід. Крига стиснула її

так, що тіло занурилось у воду, а голова у безсилій нерухомості застигла над поверхнею. Зрештою гострий лід перерізав їй шию. Труп Саломеї не знайшли, а голову принесли Іродові та Іродіаді, як колись принесли їм голову святого Іоана Предтечі. У війні проти арабського царя Арефи Ірод зазнав нищівної поразки, через що римський імператор кинув його разом з Іродіадою до в'язниці.

П'ЯТЬ ХЛІБИН І ДВІ РИБИНИ ДЛЯ ТИСЯЧ ГОЛОДНИХ

...були бо вони, немов вівці, що пастуха не мають.
Марко, 6: 34

Ісус з учнями причалив до берега Галилейського озера, щоби після тривалої мандрівки трохи відпочити. Але дуже багато людей, довідавшись, що сюди прибув Христос, поспішили до Нього. Вони хотіли почути Його слово і зцілитися від хвороб. І коли Ісус «побачив силу народу – і змилосердився над ними, були бо вони, немов вівці, що пастуха не мають. І Він навчав їх чимало» (Марко, 6: 34). Вівці без пастуха – це крилатий біблійний вислів, яким характеризується народ, що опинився без свого правителя, поводиря чи духовного наставника.

Швидко минув день і настав вечір. Але люди не розходилися. Це дуже стривожило учнів. Тому вони звернулися до Ісуса:

– Учителю! Місце тут безлюдне, а час уже пізній. Відпусти людей! Хай вони підуть в найближчі поселення і куплять собі їжу.

– Людям не треба кудись іти, ви дайте їм їсти, – звелів Ісус.

Однак Пилип з тим не погодився:

– Їм і на двісті динаріїв не вистачить хліба, щоб кожному з них хоч трохи дісталось.

Маттіа Преті. Святий Іван Хреститель перед Іродом. Біля 1665 р.

Беноццо Гоццолі. Танець Саломеї на банкеті в царя Ірода та обезголовлення Святого Іоана Хрестителя. 1462 р.

**Ламберт Ломбард. Насичення п'яти тисяч людей
п'ятьма хлібинами. XVI ст.**

Шарль де Лафосс. Ходіння по воді

Ісус попросив, щоб учні пішли подивитися, скільки є хліба. Невдовзі Андрій повідомив:

– Тут є один хлопець, який має п'ять хлібин ячмінних і дві риби. Але що того на стільки люду?

Тоді Ісус звелів учням посадити людей по сто і п'ятдесят осіб. Відтак Він узяв п'ять хлібин і дві риби і, глянувши на небо, поблагословив їх, розламав і дав учням, щоб вони роздали людям.

Усі їли і вгамували голод. А Ісус сказав:

– Зберіть рештки їжі, щоби нічого не пропало.

Учні зібрали все, що залишилося, і наповнили ним дванадцять кошиків. Так Ісус Христос п'ятьма хлібинами і двома рибинами нагодував п'ять тисяч чоловіків, не рахуючи жінок і дітей.

ІСУС ІДЕ ПО ВОДІ

Маловіре, чому ти засумнівався?

Матей, 14: 31

Після чудесного нагодування народу Ісус відправив учнів човном на протилежний берег Галилейського озера, а Сам почав відпускати людей, які прийшли до Нього здалеку. Деякі заночували просто неба, а інші – відправилися до сусідніх поселень.

Наставала ніч. Ісус Христос зійшов на гору, щоби помолитися Своєму Небесному Отцеві. Учні пропливли вже половину шляху і змушені були опустити вітрила, бо здійнявся сильний зустрічний вітер. Хвилі все дужче і дужче били об човен, який ледь тримався на плаву. Налякані учні дуже сподівалися на допомогу свого Вчителя.

Перед світанком Ісус Христос, розуміючи, що його учні можуть потонути, вирушив до них по воді. Підійшовши до човна, Він не увійшов до нього, а зробив вигляд, що хоче пройти повз нього. Учні помітили, що хтось іде по воді, але подумали, що то привид. Тоді Ісус обізвався до них:

– Заспокойтесь! Це Я, не страхайтесь!

Учні впізнали голос Учителя, а Петро вигукнув:

– Господи! Якщо це Ти, то дозволь мені прийти до Тебе по воді!

– Іди! – відповів Ісус.

Петро наважився зістрибнути з човна і зробив кілька кроків, але налякався розбурханих хвиль і почав тонути.

– Господи! Врятуй мене! – благав Петро.

Ісус простягнув йому руку, підтримав його і спокійно промовив:

– Маловіре, чому ти засумнівався?
І коли обидва опинилися в човні, вітер ущух.
Учні ж, поклонившись Учителеві до ніг, сказали:
– Воістину Ти Син Божий!
Уранці Ісус та Його учні причадили до берега в Капер-
наумі. Народ радісно зустрів їх.

ПРЕОБРАЖЕННЯ

*...Узявши Петра, Іоана і Якова,
зійшов Він на гору помолитись. І коли Він молився,
вигляд лиця Його змінився, і одяг Його зробився білим,
блискучим.*

*І ось два мужі розмовляли з Ним, то були Мойсей і Ілля:
з'явившись у славі, вони говорили про кінець Його,
який Йому належить завершити в Єрусалимі.*

Лука, 9: 28 – 31

Завершувалося земне служіння Ісуса. Якось Він сказав Своїм учням, що невдовзі Йому належить померти в Єрусалимі. Учні це дуже засмутило, адже вони мали інший план, бажаючи проголосити Учителя царем. Особливо їх стривожило те, що в Єрусалимі Ісус повинен постраждати від первосвященників і книжників, загинути, а третього дня воскреснути. Вони не розуміли значення всього того, що мало статися з їхнім Учителем, бо й віра їхня була тоді ще не досить твердою.

Щоби розвіяти переживання учнів і зміцнити їхню віру, Ісус разом з Петром, Іоаном та Яковом піднявся на високу гору помолитися. Поки Він молився, учні від утоми заснули. Коли ж прокинулися, то побачили, що Ісус Христос преобразився (перемінився): обличчя Його сяяло, як сонце, а одяг побілів, мов сніг, і став блискучим, як світло. З небес у славі зійшли до Нього два пророки – Мойсей та Ілля. Вони говорили з Ним про страждання і смерть, які йому належить перетерпіти в Єрусалимі. Велика радість від побаченого сповнила серця учнів, а неімовірно зворушений Петро вигукнув:

– Учителю, добре нам тут бути. Поставимо три намети: Тобі, Мойсеєві та Іллі.

Тієї ж миті на небо набігла сяюча хмарина, і з неї пролунав голос:

– Це Син Мій улюблений. Його слухайте!

То був такий же голос, як і під час хрещення Ісуса в Йордані, тобто голос Бога Отця. Він так налякав учнів, що вони попадали долілиць. Ісус підійшов, доторкнувся до них і промовив:

– Встаньте і не лякайтеся.

Учні встали і побачили Ісуса у звичайному, як і завжди, вигляді. На світанку, коли вони сходили з гори, Ісус повелів:

– Нікому не кажіть про Моє преображення, аж поки не воскресну з мертвих.

У Євангелії не засвідчено, на якій саме горі відбулося преображення, але переказ, записаний у IV столітті, вказує на гору Фавор у Галілеї. Ті ж самі три учні, які стали свідками преображення, пізніше побачили тяжкі душевні муки Господа в Гетсиманському саду.

Преображення Господа нашого Ісуса Христа – одне з найбільших, після Великодня, дванадцяти свят, яке відзначається 6 (19) серпня. Після літургії цього дня освячуються для споживання різні садові фрукти: виноград, яблука, груші, сливи та ін.

ГОЛОВНА ЗАПОВІДЬ

*...Полюби Господа Бога твого всім серцем твоїм,
і всією душею твоєю, і всім розумінням твоїм,
і всією силою твоєю, – ось перша заповідь!*

І друга подібна до неї:

полюби ближнього твого, як самого себе.

Більшої за ці заповіді немає.

Марко, 12: 30 – 31

Ісуса Христа часто запитували про найголовніше в Його вченні, яке відкриває шлях до вічного життя в Царстві Божому. Одні цікавилися заради знання, а інші з тим, що-би в чомусь Спасителя звинуватити. Так, один юдейський законник, тобто той, що займався вивченням Закону Божого, бажаючи випробувати Ісуса, запитав:

– Учителю! Яка заповідь найголовніша в законі?

Ісус відповів:

– Полюби Господа Бога твого всім серцем твоїм, і всією душею твоєю, і всім розумінням твоїм, і всією силою твоєю, – ось перша заповідь! І друга подібна до неї: полюби ближнього твого, як самого себе. Більшої за ці заповіді немає.

Отже, все те, чого навчає Закон Божий і до чого закликали пророки, поєднують у собі ці дві головні заповіді про любов. Якби в серці кожної людини містилися такі почуття, то ніхто не порушував би інші заповіді. Адже коли ми по-справжньому любимо когось, то ніколи його не образимо, не обманимо, і тим більше не уб'ємо, не побажаємо йому чогось злого, а навпаки, будемо всіляко турбуватися про нього і бажати йому тільки добра.

Почувши це, законник промовив:

– Добре, Учителю! Правду ти сказав, що любити Бога всією душею і любити ближнього, як самого себе, – то найголовніше, бо воно вище за всі жертвоприношення Богові.

Ісус же відповів законникові:

– Недалеко ти від Царства Божого.

ВОСКРЕСІННЯ ЛАЗАРЯ

*Я є воскресіння і життя;
хто вірує в Мене, якщо і помре, оживе.
І кожен, хто живе і вірує в Мене, не помре повік.
Іоан, 11: 26 – 27*

Незадовго до юдейської Пасхи Ісус Христос проповідував за Йорданом. Тоді в селищі Віфанія, недалеко від Єрусалиму, тяжко захворів Його близький друг Лазар, у родині якого Він любив часто бувати. Сестри недужого Марта й Марія просили Ісуса поквипитися до них, щоби зцілити брата. Але Спаситель не зміг одразу прийти, бо ще два дні навчав людей. Він прибув до Віфанії лише на четвертий день, як помер Лазар. Назустріч Йому вибігла Марта і сказала:

– Господи! Якби Ти був тут, не помер би брат мій. Але й тепер знаю, що, коли Ти попросиш у Бога, дасть Тобі Бог.

Ісус відповів:

– Воскресне брат твій.

Марта, не зрозумівши слів Ісуса, промовила:

– Знаю, що воскресне при воскресінні, в останній день.

На що Спаситель зауважив:

– Я є воскресіння і життя; хто вірує в Мене, якщо і помре, оживе. І кожен, хто живе і вірує в Мене, не помре повік. Чи віриш цьому?

Марта впевнено відповіла:

– Так, Господи! Я вірую, що Ти Христос, син Божий, який гряде у світ.

Зворушена Марта покликала сестру Марію, котра, побачивши Ісуса, впала на коліна перед Ним і також сказала:

– Господи! Якби Ти був тут, не помер би брат мій.
Ісус, побачивши заплакану Марію, а з нею й інших людей, Сам заплакав і запитав:

– Де ви поклали брата?

Йому відповіли:

– Господи! Йди й поглянь.

Побачивши, що Ісус заплакав, юдеї перешіптувалися поміж собою:

– Дивіться, як Він любив Лазаря.

А деякі говорили по-іншому:

– Чи не міг би Цей, що відкривав очі сліпим, зробити так, щоби Лазар не помер?

Ісус же, сповнений жалем, підійшов до печери, де поховали Лазаря. За місцевим поховальним звичаєм вхід до неї завалили великим каменем. Марта ще раз нагадала Ісусові, що Лазар уже чотири дні лежить у могилі, на що Спаситель відповів:

– Чи не сказав я тобі, що, коли будеш вірувати, побачиш славу Божу?

Відкотили камінь від печери, де лежав померлий. Ісус звів очі до неба і сказав:

– Отче! Хвалу Тобі воздаю, що Ти почув мене.

А потім повернувся обличчям до печери і голосно покликав:

– Лазарю! Вийди сюди!

І Лазар вийшов, оповитий поховальними покривалами. Ісус попросив:

– Розв'яжіть його, нехай іде!

Тоді багато юдеїв, які побачили чудо Ісуса, повірили в Нього. Але були й такі, що відразу ж донесли на Нього. Тоді противники Спасителя скликали раду, щоб обміркувати, як їм поведетися з Ісусом.

– Краще нам, щоби один чоловік помер за людей, ніж щоби увесь народ загинув, – порадив первосвященник Каяфа.

Чудо воскресіння Лазаря Христос явив не випадково. Він знав, що настають останні дні Його земного життя і

дехто відречеться від Нього. Бажаючи зміцнити віру своїх учнів і дарувати їм надію на життя вічне, Господь виявив Свою божественну силу, якій підкорилася навіть смерть.

Чудо воскресіння Лазаря стало прообразом прийдешнього Воскресіння Ісуса Христа, а водночас і подальшого воскресіння всього людства під час другого пришествя Спасителя.

Велике чудо, сподіяне Спасителем, Церква згадує в Лазареву суботу, яка припадає на шостий тиждень великого посту, тобто напередодні Вербної неділі.

Джованні Белліні. Преображення Господнє. 1480 – 1485 рр.

Джотто ді Бондоне. Воскресіння Лазаря. 1300 р.

Олександр Мельник. Вхід до Єрусалима. 1994 р.

П'єтро Лоренцетті. Вхід Христа до Єрусалима. 1320 р.

УРОЧИСТИЙ В'ЇЗД ІСУСА ДО ЄРУСАЛИМУ

*Благословен Цар, що гряде в ім'я Господнє!
Мир на небесах і слава у вишніх!*
Лука, 19: 38

Після воскресіння Лазаря, за шість днів до юдейської Пасхи, Ісус Христос урочисто в'їхав до Єрусалиму, чим показав, що Він істинний Спаситель і добровільно йде на смерть.

З Віфанії Ісус разом з учнями рушив до Єрусалиму. Коли підійшли до гори Єлеонської, Ісус послав двох учнів у село, щоби вони знайшли там прив'язаного осла, на якого ніхто ще ніколи не сідав, і привели до Нього. А якщо хтось запитає їх, для чого вони осла відв'язують, то хай скажуть, що він потрібен Господу.

Учні пішли і вчинили так, як велів Ісус. Вони привели осла, накрили його своїм одягом, і Христос сів на нього верхи. Тимчасом в Єрусалимі довідалися, що Ісус, воскресивши Лазаря, прямує до Єрусалиму. Безліч учнів вийшли йому назустріч. Усі вітали Його, як царя, стелили Йому під ноги свій одяг і пальмові гілки, вигукуючи:

– Благословен Цар, що гряде в ім'я Господнє! Мир на небесах і слава у вишніх!

У натовпі людей було багато фарисеїв. Заздрість і злість охопили їх через те, що народ так любить і величає Ісуса. Тому вони вимагали:

– Учителю, заборони учням своїм!

Але Він промовив їм у відповідь:

– Коли вони замовкнуть, то каміння заголосить!

Відтак Ісус прибув до Єрусалимського храму, молився там і зцілював недужих.

Урочистий в'їзд Господа нашого до Єрусалиму Церква відзначає останньої неділі перед Великоднем. Це одне з найбільших свят, яке ще називають Вербною неділею. У цей день роздають освячені гілочки верби, якими славлять Спасителя як переможця смерті. Бо Він воскрешав мертвих і цього дня входив до Єрусалиму, щоби Своєю смертю і воскресінням урятувати весь рід людський від вічної смерті і вічних мук.

ТАЙНА ВЕЧЕРЯ

*І коли вони їли, Ісус узяв хліб
і, благословивши, переламав і, роздаючи учням, сказав:
«Прийміть, спожийте, це є Тіло Моє».
І, взявши чашу та воздавши хвалу, подав їм і сказав:
«Пийте з неї всі, бо це є Кров Моя Нового Заповіту,
що за багатьох проливається на відпущення гріхів».
Матей, 26: 26 – 28*

П'ятого дня після в'їзду Господа до Єрусалиму настала Пасха. Учні запитали Ісуса:

– Де хочеш, щоб ми приготували тобі їсти Пасху?

Ісус порадив їм піти до міста, де вони зустрінуть чоловіка, котрий нестиме глечик з водою. Вони повинні запитати його, де знаходиться кімната, в якій Учитель їстиме Пасху зі Своїми учнями. Ісус наперед знав, що той чоловік дасть їм притулок. Увечері всі зібралися там на святкову вечерю, основною стравою якої було запечене ягня, яке споживали із прісним хлібом або опрісноками на пам'ять про вихід із єгипетської неволі.

Перед вечерею Учитель налив води в умивальницю, підперезався рушником і приготувався обмивати ноги учням. Спочатку Він підійшов до Петра, але той почав протестувати:

– Ти, Господи, мені, недостойному, митимеш ноги?

– Коли не обмию, то не матимеш частки зі Мною, – відповів Ісус.

– Тоді, Господи, не тільки ноги, а й руки та голову мий! – радісно вигукнув Петро, на що Ісус промовив:

– Хто чистий, то тільки ноги потребує обмити. І ви чисті, та не всі.

Господь говорив про зрадника Юду-грошолобця, нечистого помислами, бо той намірився продати Спасителя. Днем раніше він прийшов до первосвященників і запитував:

– Що дасте мені, як я вам видам Ісуса?

Ті зраділи і запропонували йому тридцять срібняків. Відтоді він шукав слушної нагоди, щоб здійснити задумане.

За вечерею Ісус промовив:

– Істинно кажу вам, що один із вас Мене зрадить.

– Хто то, Господи? – запитували учні.

Ісус відповів:

– Хто вклав зо Мною руку в миску, той Мене зрадить. Та горе тому чоловікові, що зрадить Сина Людського. Ліпше би йому не народитись!

А Юда-зрадник і собі озвався:

– Чи то часом не я, Учителю?

Господь сказав йому:

– Ти мовив.

Відтак Ісус узяв хліб і, благословивши, переламав і, роздаючи учням, сказав:

– Прийміть, спожийте, це є Тіло Моє.

І, взявши чашу та воздавши хвалу, подав їм зі словами:

– Пийте з неї всі, бо це є Кров Моя Нового Заповіту, що за багатьох проливається на відпущення гріхів.

Ці слова означають, що у вигляді хліба й вина Спаситель подав те ж саме тіло і ту ж саму кров, які наступного дня Він віддав на страждання і смерть за гріхи людські. Причастивши апостолів, Господь заповів завжди здійснювати це таїнство на згадку про Нього. Таїнство причастя відбувається під час богослужіння, яке називається **літургією**.

Наприкінці вечері Ісус повідомив учнів, що Йому недовго залишилося бути з ними і заповів їм:

– Любіть один одного! Як Я вас полюбив, так любіть один одного й ви!

Під час останньої бесіди Ісус Христос прорік учням, що всі вони спокусяться через Нього цієї ж ночі, розбіжаться, покинувши Його одного. На що Петро сказав, що завжди буде поряд з Учителем і навіть душу готовий віддати за Нього. Але Ісус попередив Петра:

– Душу свою віддаси за Мене? Істинно кажу тобі, що в цю ніч, перше ніж проспівас півень, ти тричі зречешся Мене.

Петро й надалі намагався заперечувати:

– Хоч би мені довелося і вмерти з Тобою, не зречуся Тебе.

Подібне говорили й інші учні. А Юди вже не було з усіма. Він тихо вийшов із кімнати й подався до фарисеїв, щоби видати Ісуса.

МОЛИТВА В ГЕТСИМАНСЬКОМУ САДУ

*Отче Мій!
Якщо це можливо,
то хай промине Мене чаша ця;
а втім, не так, як Я хочу, а як Ти.*
Матей, 26: 39

Після Тайної Вечері Ісус прийшов до Гетсиманського саду, де Він часто молився цілі ночі. Перед входом учні зупинилися, а далі з Ним пішли лише троє: Петро, Яків та Іоан. Раніше вони були свідками його слави, а тепер мали стати очевидцями його страждань.

Ісус знав, що Йому належить витерпіти тяжкі муки за гріхи роду людського, тому промовив до учнів:

– Оповита сумом смертельним душа Моя! Залишіться тут і помоліться зі Мною!

А Сам відійшов трохи далі, упав долілиць і молився, благаючи:

– Отче Мій! Якщо це можливо, то хай промине Мене чаша ця; а втім, не так, як Я хочу, а як Ти.

То була чаша Його долі, чаша тієї гіркоти і страшних мук, яку Йому належало випити, щоби спокутати людські гріхи. Через деякий час Він повернувся до учнів і, побачивши, що вони сплять, промовив:

– То не змогли ви й однієї години помолитися зі Мною? Пильнуйте й моліться, щоб не зазнати спокуси: дух бадьорий, але тіло немічне.

Відтак Ісус знову відійшов і продовжив молитву:
– Отче Мій! Якщо не може чаша ця обминати Мене, щоб Мені не пити її, нехай буде воля Твоя!

Потім знову повернувся до учнів і застав їх сплячими. І у третій раз покинувши їх, Ісус знову молився. Скорбота і туга пройняли Його настільки, що навіть краплини поту, немов краплини крові, спадали на землю. У ту мить з'явився ангел з небес і підбадьорив Його. Тоді Ісус підійшов до учнів Своїх і, розбудивши їх, сказав:

– Встаньте! Ось наблизився той, що зрадить Мене.

І справді, надійшов Юда, а за ним поспішали воїни з мечами й багато людей із киями. Зрадник дав їм знак:

– Кого поцілую, то Він – беріть Його!

І, підійшовши до Учителя, поцілував Його і сказав:

– Радуйся, Учителю!

Ісус же промовив до нього:

– Друже, для чого ти прийшов?

Велика кількість прибульців оточила їх. Ісус виступив їм назустріч і запитав:

– Кого шукаєте?

– Ісуса Назорея.

– Це я.

І враз після цих слів з переляку всі попадали на землю. Ісус попросив воїнів, щоби вони не чіпали Його учнів. Тоді натовп накинувся на Нього і полонив його. А Петро, вихопивши меч, кинувся боронити Учителя. Одним помахом меча він відтяв слугі Малхові праве вухо. Але Ісус зупинив його:

– Сховай меч! Бо хто візьме меч, від меча й загине. Невже ти думаєш, що Я не можу ублагати Отця Мого, щоби дав Мені легіони ангелів для порятунку? Хіба не пити Мені чаші страждань, яку дав Мені Отець для спасіння людей?

Ісус доторкнувся до покаліченого вуха Малха, зцілив його і добровільно віддав Себе в руки ворогів. У натовпі було багато юдейських начальників. Ісус Христос, звертаючись до них, сказав:

– Ніби на розбійника вийшли ви з мечами й киями, щоб узяти Мене. Кожного дня сидів Я з вами, навчаючи, у храмі і ви не брали Мене. Це ж усе сталося, щоб збулися писання пророків.

Тоді учні розбіглися, покинувши напризволяще свого Учителя.

Хуан Хуанес. Тайна вечера. Близько 1562 р.

Ель Греко. Гетсиманський сад. Біля 1590 р.

**Матіас Стомер. Христос стоїть перед Кайяфою.
Приблизно 1630 – 1635 рр.**

Мігай Мункачі. Христос перед Пілатом. 1881 р.

СУД НАД ІСУСОМ

*Я для того народився і для того прийшов у світ,
щоб свідчити про істину;
кожен, хто від істини, слухається голосу Мого.
Іоан, 18: 37*

Зв'язаного Ісуса воїни повели до первосвященника Кайяфи, де зібралися книжники і старійшини. Позаду, тримаючись на віддалі, йшов за ними Петро, який хотів знати, чим завершиться суд над Учителем.

Первосвященники, старійшини і весь найвищий суд (синедріон) шукали причини, щоб убити Ісуса. Нарешті вони знайшли двох лжесвідків, і ті повідомили, що Ісус говорив: «Можу зруйнувати храм Божий і за три дні збудувати його». Ісус нічого не відповідав на неправдиві свідчення. Тоді первосвященник Кайяфа запитав його:

– Чи Ти Христос, Син Божий?

Ісус відповів:

– Ти сказав. Але скажу вам: віднині побачите Сина Людського, що сидітиме праворуч сили Божої і хмарами небесними йтиме.

Кайяфу дуже розгнівили слова Ісуса, і на знак обурення він розірвав свою одежу, промовивши:

– Навіщо нам іще свідки? Ви чули, Він зневажив Бога. Як ви думаєте?

Юдеї ж одностайно відповіли:

– Він повинен померти.

Тоді над Ісусом почали знущатися, але Він цілу ніч терпляче зносив усі кривди.

Петро тимчасом сидів у дворі Кайяфи. Його впізнала одна служниця і сказала на весь голос:

– І ти був з Ісусом.

Петро, очевидно, злякався і перед усіма, що були у дворі, відрікся:

– Не знаю, про що ти говориш.

Стало холодно, і слуги розвели вогнище посеред двору, щоби зігрітися. Петро підсів до них і також грівся. Побачивши його, інша служниця, що була в гурті, сказала:

– І цей був з Ісусом Назореєм.

І Петро знову відрікся, клянучись:

– Не знаю цього чоловіка.

Минуло трохи часу, підійшли інші слуги, щоби зігрітися, і, впізнавши Петра, почали запевняти:

– Та ти таки учень Ісуса, бо й мова твоя викриває тебе.

Але Петро наполягав на своєму, божився і клявся:

– Не знаю того чоловіка, про якого ви говорите.

І в ту ж мить заспівав півень, і згадав Петро слова Ісусові:

– Перше ніж проспівас півень, тричі зречешся мене!

І Петро, вийшовши з гурту, гірко заплакав.

У п'ятницю ж, коли настав ранок, первосвященники і старійшини юдейські зібралися на раду, щоб убити Ісуса. Але вони не мали права виконувати смертний вирок без згоди римського намісника (прокуратора), яким на той час був Понтій Пілат. Тож, зв'язавши Ісуса, вони повели Його на суд.

А Юда-зрадник, довідавшись про суд над Учителем, став жалкувати, що через нього покарають невинного. Тоді він повернув первосвященникам тридцять срібняків, кажучи:

– Згрішив я, бо видав на смерть невинного.

– А нам що до того? Дивись собі сам, – відповіли йому.

Зрозумівши, що його ошукали, Юда жбурнув гроші під ноги первосвященникам і в розпачі покинув храм, а відтак пішов і повісився.

У п'ятницю вранці первосвященники та начальники юдейські привели зв'язаного Христа до Понтія Пілата на суд. Пілат запитав їх:

– У чому звинувачуєте цього чоловіка?

– Він підбурює народ, забороняє давати податок кесареві, називає Себе царем... – почув у відповідь прокуратор.

Христос мовчав на ці брехливі звинувачення. А Пілат запитав Його:

– Ти цар Юдейський?

– Царство Моє не від світу цього. Я для того народився і для того прийшов у світ, щоби свідчити про істину. Кожен, хто від істини, слухається голосу Мого, – відповів Ісус.

З цих слів Пілат зрозумів, що перед ним проповідник істини, а не бунтівник проти влади римлян, тому, вийшовши до юдеїв, проголосив:

– Я ніякої провини не знаходжу в цьому чоловікові.

А почувши, що Христос із Галілеї, Пілат звелів відвести його на суд до царя Ірода, який у той час з нагоди Пасхи перебував у Єрусалимі.

Цар Ірод Антипа, той, що стратив Іоана Хрестителя, багато чув про Ісуса Христа і давно бажав поспілкуватися з Ним. Коли до нього привели Ісуса, він дуже зрадів, сподіваючись, що той учинить перед ним якесь чудо. Проте Христос навіть не звернув на нього уваги і не відповідав на його запитання. Розгніваний цар на знак невинності Ісуса наказав одягнути його у біле вбрання і відправити назад до Пілата.

Коли Ісуса вдруге привели до прокуратора, то там уже зібралося багато народу, первосвященників і старійшин юдейських. Пілат, розуміючи, що за Ісусом немає жодної вини, хотів звільнити Його. За пасхальним звичаєм юдеї відпускали на волю того в'язня, за якого просив народ. У тюрмі тоді перебував Варавва, який учинив дуже багато тяжких злочинів. Тому Пілат, сподіваючись, що народ проситиме за Ісуса Христа, запитав:

– Кого бажаєте, щоби я вам відпустив: Варавву чи Ісуса?

Народ, підмовлений первосвященниками і старійшинами, вигукував:

– Варавву відпусти! Варавву!

А Пілат знову запитав:

– А що ж зробити з Ісусом?

– Розіпни його! Розіпни! – вимагав натовп.

І Пілат, зрозумівши, що нічого не зможе вдіяти проти збожеволілих людей, набрав води, вмив перед ними руки і сказав:

– Не винен я у крові праведника цього. Самі побачите, що провина ця на вас упаде!

Тоді Пілат наказав відпустити Варавву, а Ісуса побити і розіп'яти.

Римські вояки вивели Ісуса на подвір'я, зняли з нього одяг, прив'язали до стовпа і довго били батогами. А потім сплели з колючого терну вінок і наклали йому на голову.

ГОЛГОФА

*Отче, прости їм,
бо не відають, що чинять.
Лука, 23: 34*

Після оголошення вироку і побиття Ісуса повели до місця страти. Воно знаходилося на захід від Єрусалима, на пагорбі, що мав назву Голгофа. Засуджений на розп'яття мусів сам нести Свій хрест. Змучений катуваннями і душевними стражданнями Ісус часто спотикався під тягарем хреста. За міською брамою шлях піднімався вгору і Йому стало ще важче йти. У цей час, повертаючись з роботи в полі, йшов Симон Киринаєнин. Він із співчуттям дивився на страждання Христа. Римляни наказали йому допомогти Ісусові нести хрест.

Дорогою на Голгофу ішло безліч людей. Дехто з них насміхався над Ісусом. Але було й багато жінок, які плакали за Ним. Ісус Христос сказав їм:

– Дочки єрусалимські! Не плачте за Мною, а плачте за собою і за дітьми своїми, бо незабаром настануть дні, коли говоритимуть: щасливі ті жінки, у яких немає дітей. Тоді скажуть люди горам: упадіть на нас і покрийте нас.

Так Господь провістив ті жахливі біди, які мали невдовзі спіткати Єрусалим та народ єврейський.

Розп'яття на хресті – найганебніша і найжорстокіша страта, якою в ті часи карали найбільших злочинців. Засуджений неймовірно страждав від страшного болю і нестерпної спеки. Так могло тривати навіть декілька днів, аж поки наставала смерть.

Перед виконанням вироку римські вояки подали Ісусові кисле вино, змішане з гіркими речовинами, щоби полегшити Йому муки. Але Він відмовився його пити, бо не хотів полегшувати Свої страждання, добровільно прийняті за гріхи роду людського. Власну гірку чашу Господь мав випити до дна, щоби до останку виконати Свою земну місію.

Коли ж розпинали Ісуса Христа, він молився за своїх убивць:

– Отче, прости їм, бо не відають, що чинять.

На хресті над головою Христа за велінням Понтія Пілата прибили табличку з написом різними мовами: «Ісус Назарянин Цар Юдейський». Під хрестом зібралося багато людей. Деякі з них насміхалися над Ісусом і говорили, щоби він урятував себе і зійшов із хреста. А коли Він так зуміє зробити, то вони повірять, що перед ними Син Божий.

Поряд з Ісусом Христом розіп'яли двох розбійників. Той, що висів ліворуч, також насміхався, кажучи:

– Чи Ти не Христос? То спаси Себе й нас.

Інший же, що висів праворуч, дорікнув тому:

– Чи ти не боїшся Бога, адже й сам на розп'яття засуджений? Але нас справедливо засуджено, а Він ніякого зла не вчинив. – І звернувшись до Ісуса, попросив: Пом'яни мене, Господи, коли прийдеш у Царство Твоє.

Спаситель же, прийнявши щире каяття грішника та його віру, промовив:

– Істинно кажу тобі: сьогодні будеш зі мною в раю.

Під хрестом розіп'ятого Ісуса Христа стояла також мати Його, а коло неї – апостол Іоан, Марія Магдалина і ще кілька жінок. Ісус, бачачи страждання матері, пригніченої горем, сказав їй, вказуючи на Іоана:

– Оце син твій!

Потім звернувся до Іоана:

– Оце матір твою!

З того часу Іоан узяв Матір Божу до себе і піклувався про неї.

І враз полудневе сонце померкло, і темрява на три години огорнула землю. Весь цей час Ісус терпів тяжкі муки і спрагу. Один із вояків намочив губку і на списі підніс її Христові. Він же, зволоживши уста, тихо проказав:

– Звершилося!

І за мить Ісус видихнув останні свої слова:

– Отче, в руки твої віддаю дух свій!

У цей час розірвалася надвоє завіса в Єрусалимському храмі, земля здригнулася, гроби відкрилися, а померлі святі воскресли й увійшли до Єрусалиму. Сотник і вояки, які стерегли Ісуса, побачивши все це, злякано говорили:

– Істинно, чоловік цей – Син Божий!

А люди, які були при розп'ятті, настрахалися й мовчки поверталися додому, б'ючи себе в груди.

Наставав вечір п'ятниці, а з ним і свято Пасхи. Юдеї поспішали, щоби тіла розп'ятих якнайшвидше поховати, бо пасхальна субота, за їхніми релігійними переконаннями, вважалася великим днем. Тому вони звернулися до Понтія Пілата за дозволом перебити коліна розп'ятим, щоби ті скоріше померли і їх можна було би зняти з хрестів. Прокуратор дозволив. Римські вояки, яким було віддано відповідний наказ, спочатку перебили коліна розбійникам, а коли підійшли до Ісуса Христа, то побачили, що Він уже мертвий. Але один із вояків, щоби таки переконатися у Його смерті, проколов Йому списом ребра, і з рани потекла кров і вода.

Того ж вечора Йосип з Ариматеї отримав дозвіл у Понтія Пілата на поховання Ісуса Христа. У поховальному обряді йому допомагав також таємний учень Ісуса Никодим. Недалеко від Голгофи Йосип мав приготовану для свого поховання печеру. Туди й поклали тіло Христа, а вхід до неї завалили великим каменем. Матір Божа й побожні жінки, що її супроводжували, спостерігали за похованням і гірко плакали.

Наступного дня вранці юдеї прийшли до Понтія Пілата і вимагали, щоби той поставив велику варту біля гробу Господнього, і щоби та варта перебувала там аж до

третього дня, бо Ісус обіцяв воскреснути на третій день. Вони побоювалися, що учні можуть викрасти тіло, а потім будуть говорити, що Ісус воскрес. Пілат призначив велику охорону, а печеру звелів запечатати.

ЧЕТВЕРТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

Отже, як свідчить євангельська оповідь, Господь Бог наш Ісус Христос розп'ятий був за нас при Понтійському Пілаті, і страждав, і був похований.

Ця істина становить четвертий член символу християнської віри.

Пітер Брейгель. Шлях на Голгофу. 1564 р.

Андреа Мантенья. Розп'яття. 1456 – 1459 рр.

Паоло Веронезе.
Воскресіння Ісуса Христа.
Приблизно 1570 р.

Альтобелло Мелоне. Дорогою до Емануса. Приблизно 1516 – 1517 рр.

ВІН ВОСКРЕС!

*...Знаю бо, що ви шукаєте Ісуса розіп'ятого.
Нема його тут, бо Він воскрес, як ото Сам прорік.
Матей, 28: 5 – 6*

Удосвіта, на третій день після страждань і смерті Ісуса Христа, стався великий землетрус. З небес зійшов ангел Господній. Він відкотив камінь від гробу Ісусового і сів на ньому. Виглядав він наче блискавка, і одяг на ньому був сліпучо-білий. Сторожа так настрахалася, що стала ніби мертва, а отямившись, порозбігалася.

Тим часом до гробу прийшли кілька жінок: Соломія, мати улюбленого учня Ісуса, Іоана і брата його Якова, а потім Марія, мати апостолів Якова і Юди, і ще одна жінка, котру звали Марією Магдалиною. Ще ввечора вони приготували запашне миро, щоби ним намастити тіло Ісуса. Коли вони наближались до місця поховання, то зажурено запитували одна одну:

– Хто ж нам відвалить того величезного каменя від входу до гробу?

Бо справді той камінь був дуже великий, і вони навіть усі разом не змогли би зрушити його з місця. Але коли вони підійшли ближче, то побачили, що вхід до гробу відкритий, а на камені сидів ангел, який звернувся до них зі словами:

– Не бійтесь: знаю бо, що ви шукаєте Ісуса розіп'ятого. Нема Його тут, бо він воскрес, як ото Сам прорік. Ходіть, гляньте на місце, де Він лежав. Та біжіть притьмом, скажіть Його учням, що Він воскрес із мертвих. Он Він вас випередить у Галилеї, – там ви Його побачите.

Здивовані жінки стояли непорушно. Аж раптом перед ними з'явилися два ангели у сліпучому одязі і сказали їм:

– Чому шукаєте живого між мертвими? Його немає тут. Він воскрес. Згадайте, як Він говорив вам, коли ще був у Галилеї, що Син Людський буде відданий у руки грішних людей, і розіпнуть Його, але третього дня Він воскресне.

Тоді жінки згадали слова Господа. З неймовірною радістю розповіли вони учням про воскресіння Ісуса, але ті не повірили їм. У той час Петро та Іоан прибігли до гробу Господнього. Перед входом Іоан побачив саван. Петро увійшов у печеру і також побачив погребальні пелени і пов'язку, яка була на голові Ісуса. Услід за Петром до печери увійшов Іоан. Він також побачив усе те й увірував у воскресіння Христове. А Петро про себе дивувався з того, що відбулося. Відтак обидва вийшли з печери. Біля гробу залишилася тільки заплакана Марія Магдалина. Вона побачила двох ангелів у білому одязі. Один з них сидів біля узголів'я, а інший – біля ніг, де лежало тіло Спасителя. Ангели сказали їй:

– Жінко! Чому плачеш?

– Узяли мого Господа, – каже вона їм, – і не відаю, де покладено Його.

Мовивши це, Марія Магдалина озирнулася і побачила Ісуса Христа. Але через великий смуток, а також від сліз та від упевненості, що мертві не воскресають, вона не впізнала Його. Тоді Ісус звернувся до неї:

– Жінко! Чому ж ти плачеш, кого шукаєш?

Марія Магдалина, подумавши, що то садівник, відповіла:

– Пане, якщо ти виніс Його, то повідай, куди ти Його поклав, а я заберу Його.

А Ісус промовив до неї:

– Маріє!

І відразу вона впізнала знайомий голос і припала до ніг Ісусових, вигукнувши:

– Учителю мій!

Але Ісус застеріг її:

– Не торкайся Мене, бо Я ще не зійшов до Отця Свого.
Іди до братів Моїх і розкажи їм про все.

По цих словах Ісус відійшов, а Марія Магдалина повернулася до міста і розповіла всім про зустріч з Господом. Того ж дня Ісус явився також і Петрові.

П'ЯТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

Таким чином, за свідченням оповідей євангелістів, Господь Бог наш Ісус Христос воскрес на третій день, як було написано.

Ця істина становить п'ятий член символу християнської віри.

ДОРОГОЮ ДО ЕММАУСА

*І от Він, як був за столом з ними,
взяв хліб, поблагословив, і, розламавши його, дав їм.
Тоді відкрилися в них очі, і вони Його впізнали.
Лука, 24: 30 – 31*

Надвечір того ж дня, коли Ісус Христос воскрес, два Його учні Клеопа та Лука йшли до Еммауса, поселення, що знаходилося недалеко від Єрусалима. Вони були дуже сумні й говорили про смерть і воскресіння Христа. Непомітно до них приєднався Ісус, але вони його не впізнали.

– Про що ви розмовляєте, сперечаючись між собою? – запитав їх Він.

– Ти йдеш з Єрусалима і не знаєш, що там сталося? – здивувалися Клеопа та Лука.

– Про що саме? – знову запитав їх Ісус.

– Про Ісуса Христа, про пророка, могутнього в ділі й у слові перед Богом і всім народом, Котрого розп'яли наші первосвященники й можновладці, та Він воскрес. Ми ж сподівалися, що це Він Той, Хто визволить Ізраїль...

Тоді Ісус пояснив їм, що пророки передбачали наперед Його муки, смерть і воскресіння, а відтак і небесну славу.

Так за розмовою вони прийшли до Еммауса. Ісус зробив вигляд, що хоче йти далі, але учні попросили Його залишитися з ними на вечерю та нічліг. І от Він, як був за столом, узяв хліб, поблагословив, і, розламавши його, дав їм. Тоді відкрилися їм очі, і вони Його впізнали. Але Ісус у ту ж мить став для них невидимим.

Учні переконалися, що Ісус Христос насправді воскрес і казали один одному:

– Чи не палало наше серце, коли Він промовляв до нас у дорозі і тлумачив нам писання?

Після цього вони поспішили до Єрусалима і, прийшовши до апостолів, розповіли їм про те, що сталося з ними в дорозі, і як вони впізнали Ісуса Христа при ламанні хліба.

ЯВЛЕННЯ ІСУСА АПОСТОЛАМ

*Чого стривожились? Чого ті сумніви постають
у серцях ваших?*

*Гляньте на Мої руки та на Мої ноги: це ж Я Сам.
Доторкніться до Мене та збагніть,
що дух не має тіла й костей, як бачите, що Я їх маю.
Лука, 24: 38 – 39*

Ще не завершилася розмова апостолів із Клеопою та Лукою, як у кімнаті, з остороги замкненій від юдеїв, нараз постав Ісус Христос зі словами привітання:

– Мир вам!

Усі перелякалися, бо подумали, що то якийсь дух. Але Ісус Христос, заспокоюючи їх, сказав:

– Чого стривожились? Чого ті сумніви постають у серцях ваших? Гляньте на Мої руки та на Мої ноги: це ж Я Сам. Доторкніться до Мене та збагніть, що дух не має тіла й костей, як бачите, що Я їх маю.

Ісус показав учням руки, ноги і ребра Свої, і вони втихомирилися, зрадівши, що побачили Господа. Щоб укріпити їх у вірі, Він запитав:

– Чи маєте якусь їжу?

Йому подали шматок печеної риби і меду зі стільника. Ісус поїв, а потім звернувся до апостолів:

– Мир вам! Як послав мене Отець у світ, так і Я посилаю вас. Прийміть Духа Святого!

Ісус вдихнув у них і промовив:

– Кому простите гріхи, тому простяться, а на кому залишите, на тому й залишаться.

По цих словах Ісус покинув зібрання.

Усі невимовно раділи зустрічі з Господом. Тільки Хома, з числа дванадцяти апостолів на прізвисько Близнюк, не був при цьому явленні. Коли він прийшов, йому відразу розповіли про зустріч з Ісусом. Однак Хома не повірив:

– Якщо не побачу на Його руках знаків від цвяхів і не торкнуся їх пальцем своїм, і руку свою не вкладу в бік Його, не повірю! – сказав він.

Восьмого дня після воскресіння учні знову зібралися в тій кімнаті, і двері також були замкненні. І знову так само несподівано з'явився Ісус Христос, кажучи:

– Мир вам!

А потім звернувся до Хоми:

– Простягни сюди свій палець і глянь на Мої руки. І руку свою простягни і вклади її у бік Мій. І не будь невіруючий, а віруючий.

І відказав Хома зворушено:

– Господь мій і Бог мій!

І тоді Ісус промовив до нього:

– Побачив Мене, то й увірував. Щасливі ті, що не бачили й увірували!

ВОЗНЕСІННЯ

*«Ви приймете силу,
коли зійде на вас Дух Святий;
і будете Моїми свідками в Єрусалимі
та по всій Юдеї й Самарії та аж до краю землі».
Сказавши це, Він вознісся перед їхніми очима,
і хмара взяла Його з очей їхніх.*

Діяння, 1: 8 – 10

Після воскресіння Ісус Христос ще сорок днів перебував на землі. За цей час Він не раз являвся учням, давав їм різні накази й поради, як вони мають проповідувати Євангеліє, тобто Його вчення.

– Хто увірує й охреститься, буде спасений, а хто не буде вірувати – осудженим буде, – навчав Господь.

На сороковий день після воскресіння Ісус Христос зібрав своїх учнів і вивів їх до Вифанії, на гору Єлеонську, наказуючи їм залишатися в Єрусалимі, аж поки не зійде на них Дух Святий, котрого Він пришле. І звертаючись до них, прорік:

– Ви приймете силу, коли зійде на вас Дух Святий; і будете Моїми свідками в Єрусалимі та по всій Юдеї й Самарії та аж до краю землі.

Сказавши це, Ісус Христос підняв руки до неба і поблагословив учнів, а відтак вознісся перед їхніми очима, і хмара взяла його з очей їхніх. Так Господь і Спаситель наш вознісся своєю людською природою на небеса і сів праворуч Бога Отця свого.

Учні довго дивилися йому вслід. Раптом перед ними з'явилися два ангели в білому одязі і сказали:

– Чого ви стоїте й задивляєтеся на небо? Цей Ісус, Який вознісся від вас на небо, прийде так само, як ви бачили його, коли Він сходив на небо.

Після цього учні повернулися до Єрусалиму, де з великою радістю очікували на зішествя Святого Духа.

Вознесіння Ісуса Христа відзначається Святою Церквою на сороковий день після Воскресіння Господнього як одне з найбільших свят.

ШОСТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

І вознісся на небо, і сидить праворуч Отця.

Отже, Ісус Христос через сорок днів після Воскресіння вознісся на небо і сів праворуч Отця, тобто з правого боку, на першому місці, у славі. Сісти по праву руку – образний вислів, який указує на вічне перебування Ісуса Христа в рівній могутності і нероздільній славі з Богом Отцем у лоні Святої Трійці.

Своїм вознесінням Господь наш Ісус Христос з'єднав земне з небесним і прославив нашу людську природу, піднісши її на престол Божий. «Переможцеві (зла, гріха) дам сісти зі Мною на престолі Моїм, як і Я переміг і сів з Отцем Моїм на престолі його» (Одкровення, 3: 21), – навчав Він.

СЬОМИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

***І знову прийде у славі судити живих і мертвих,
і царству Його не буде кінця.***

Ми віруємо у друге пришествя Ісуса Христа. Воно буде зовсім не таким, як перше. Постраждати за нас Він приходив у цілковитому приниженні, як людина, а вдруге явиться, як цар, «у славі Своїй і всі святі ангели з Ним» (Матей, 25: 31). «Він буде великий і Сином Всевишнього наречеться, – читаємо у Святому Письмі, – і дасть Йому Господь Бог престол

Давида, отця Його. І царюватиме у домі Якова повік, і царству Його не буде кінця» (Лука, 1: 32 – 33). Тут названі домом Якова ті, що вірують в Ісуса Христа і дотримуються Його заповіту, оскільки Яків – старозаповітний зразок праведності.

Друге пришествя Христа Спасителя буде незвичайним: *«...Сонце померкне, і місяць не дасть світла свого, і зірки спадуть з неба, і сили небесні захитаються. І тоді з'явиться знамення Сина Людського (хрест) на небі; і заплачуть всі племена земні і побачать Сина Людського, який гряде на хмарах небесних з силою і славою великою. І пошле ангелів Своїх з сурмою гучноголосого»* (Матей, 24: 27 – 31). І судитиме він всіх людей: і праведних, і грішних.

Суд цей називатиметься «Страшним», тому що совість кожної людини відкриється перед усіма і стануть явними не тільки всі діла, сподіяні кожним протягом свого життя, а й сказані ним слова, потайні бажання й помисли. Відповідно до вироку цього суду праведники здобудуть життя вічне, а грішники терпітимуть безперервні муки.

Коли саме прийде Господь для Страшного Суду, ніхто не знає, навіть ангели. Тому треба жити так, щоби завжди бути готовим до цього. *«Отже, пильнуйте, бо не знаєте ні дня, ні години, коли Син Людський прийде.»* (Матей, 25: 13). Однак деякі ознаки другого пришествя Христа нам відкриває Святе Письмо. У той час між людьми ослабне віра і любов до ближнього, примножаться вади людські і почастішають стихійні лиха, між народами посиляться незгоди і війни, активізуються лжепророки. І коли зло сягне свого найвищого вияву, з'явиться Антихрист, противник Ісуса, який намагатиметься погубити християнську віру. Але Господь Ісус Христос переможе його, *«уб'є духом уст Своїх і знищить явленням пришествя Свого»* (2 До солунян, 2: 8). Після цього настане вічне Царство Христове.

Ван Рейн Рембрандт. Невір'я апостола Хоми. 1634 р.

Яків Гніздовський. Вознесіння Христа. 1982 р.

Ел Греко. П'ятидесятниця.
Приблизно 1600 р.

Фіделіс Шабет. Чудо
П'ятидесятниці. 1867 р.

ЗІШЕСТЯ СВЯТОГО ДУХА

*І раптом зчинився шум з неба, ніби від сильного вітру,
і наповнив увесь дім, де вони перебували.
І з'явилися їм розділені язики, мов вогненні,
і спочили по одному на кожному з них.
І сповнилися всі Духом Святим
і почали говорити іншими мовами,
як Дух давав їм промовляти.*
Діяння, 2: 2 – 4

Настала П'ятдесятниця, одне з найбільших річних свят юдеїв, яке відзначалося на честь проголошення Мойсєвого закону. До Єрусалиму прибула величезна кількість паломників з різних країн, де євреї проживали у багатьох поколіннях, але міцно зберігали духовний зв'язок із землею обітованою.

З нагоди свята апостоли, Матір Божа та інші учні Христа зібралися в одній світлиці. І раптом зчинився шум з неба, немовби від сильного вітру, і заповнив увесь дім, де вони перебували. І з'явилися їм розділені язики, мов вогненні, і спочили по одному на кожному з них. І сповнилися всі Духом Святим і почали промовляти іншими мовами, яких раніше не знали.

Апостоли відчули приплив надзвичайної радості і насаги. Очевидно, в їхній уяві постали всі звершення і слова Христові, все, чого Він навчав їх від самого початку. Їм стало зрозумілим те, чого вони не могли збагнути раніше. З цієї миті і до кінця свого життя вони немовби стали новими людьми, розвіявши у своїх душах сумніви і вагання. Їхні

серця палали непохитною вірою і пристрасним бажанням проповідувати Євангеліє Христове.

Але в той час, коли апостоли перебували під впливом дії Святого Духа і залишалися ще всі разом у світлиці, народ, що зібрався довкола дому, збентежився. Тоді Петро та всі інші апостоли вийшли до народу і виголосили свою першу проповідь про розп'ятого і воскреслого Ісуса Христа. Вони почали говорити на мовах тих паломників, котрі заповнили Єрусалим, хоч ніколи не вивчали тих мов. Це сильно вразило і здивувало слухачів, і вони запитували один одного:

– Чи не всі ці, що говорять, галілеяни? Як же ми чуємо кожен свою рідну мову, в якій народилися?

Тоді апостол Петро промовив до зібрання:

– Мужі юдейські і всі жителі Єрусалиму! Вислухайте слова мої. Це те, що провіщав пророк Іоїль: «І на рабів Моїх і на рабинь Моїх у ті дні виллю від духа Мого і будуть пророкувати». Ісуса Назорея, мужа, засвідченого вам від Бога силами, чудесами і знаменнями, які Бог створив через нього серед вас, ви взяли і, прибивши цвяхами руками беззаконних, убили. Але Бог воскресив його, розірвавши пута смерті.

І, покликаючись на свідчення пророків Іоїля і Давида, натхненним словом апостол Петро закликав усіх до віри у Христа, як Сина Божого і Спасителя, розп'ятого і воскреслого із мертвих. Багато із слухачів були вражені почутим і збентежені питанням: «Що нам робити?». Апостол Петро відповів їм:

– Покайтеся й охрестіться в ім'я Ісуса Христа для прощення гріхів, і ви отримаєте дар Святого Духа.

Тоді близько трьох тисяч людей охрестилися. І з того великого дня навіки утвердилася Церква Христова.

Зішестя Святого Духа на апостолів – як одне з найбільших християнських свят – відзначається на п'ятдесятий день після Великодня і тому його називають **П'ятдесятницею** або **Днем Трійці**. З цього дня світові розкрилася вся дія Пресвятої Трійці, і люди навчилися поклонятися і про-

славляти три особи єдиного Бога: Отця, Сина і Святого Духа. На це свято храми й оселі прикрашають зеленню, а під час Богослужіння стоять із квітами, що підкреслює нашу радість і вдячність Богові за те, що Він Своїм Святим і Животворящим Духом оновив людей, через хрещення народив їх для нового життя. Тому його називають ще Зеленими святами. Наступний день після Трійці іменується Днем Святого Духа.

ВОСЬМИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

(Вірую)

***І в Духа Святого, Господа Животворящего,
що від Отця і Сина ісходить,
що з Отцем і Сином рівнопоклоняємий і
рівнославимий,
що говорив через пророків.***

Дух Святий – третя особа Пресвятої Трійці. Тобто Дух Святий – такий же істинний Бог, як Отець і Син. Тому Символ віри підказує нам, що Він з Отцем і Сином рівнославимий, тобто Йому належить та сама слава, та сама честь і те саме поклоніння, які ми віддаємо і Отцеві, і Синові. Важливо усвідомити, що Дух Святий – податель життя, животворящий. Бо все, що народжується та існує, отримує життєву силу завдяки благодаті Святого Духа.

Дух Святий – наш Утішитель. Його у п'ятдесятій день після свого воскресіння Ісус Христос зіслав на апостолів. Він також посилає Його нам. Божий Дух вводить людину у спілкування із Сином і Святим Духом, визволяє людину з її гріховного стану і націлює на спілкування із Пресвятою Трійцею.

Дух Святий освячує людину. Він наділяє її певними рисами, які уподібнюють її до святості самого Бога. Тими прикметами ми часто називаємо дари Святого Духа: мудрість, розум, знання, побожність та ін. Дух Святий пода-

ється нам як дар божественної любові, але своїми гріхами ми можемо обмежити дію Святого Духа щодо себе, а то й остаточно вигнати його благодать зі свого життя і серця.

Ісус Христос назвав Дух Святий Духом Істини. При цьому він застерігає нас від найбільшого гріха супроти Святого Духа: *«Усякий гріх і хула простяться людям, але на Духа хула не проститься людям. І коли хто скаже слово на Сина Людського, проститься йому, якщо ж хто скаже на Духа Святого, не проститься йому ні в цьому житті, ні в майбутньому»* (Матей, 12: 31 – 32).

Дух Святий при хрещенні Господа нашого Ісуса Христа відкрився людям в образі голуба, а в день П'ятдесятниці він зійшов на апостолів у вигляді вогняних язиків.

ДЕВ'ЯТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

(Вірую)

В єдину Святу, Соборну й Апостольську Церкву.

Син Божий Ісус Христос заснував єдину, святу, соборну й апостольську Церкву. При її створенні Він сказав: *«Збудую Церкву Мою, і ворота пекла не здолають її»* (Матей, 16: 18). Саме тому ми й віруємо в Церкву, що її творцем і главою є Ісус Христос.

Церква – свята Божа родина, створена для людей словом і кров'ю Господа нашого Ісуса Христа. Сам Господь, використовуючи різні символічні образи, пояснював, що таке Церква. Він порівняв її до стада, а себе – до пастиря: *«Я пастир добрий; пастир добрий душу свою покладає за овець... І буде одне стадо і один пастир»* (Іоан, 10: 11, 16). Також Христос уподібнював Себе до виноградної лози, а учнів – до гілок: *«Я є істинна виноградна лоза, а Отець мій – виноградар... Перебувайте в Мені, і Я у вас. Як гілка не може принести плоду сама від себе, якщо не буде на лозі, так і ви, якщо не будете в Мені. Я є лоза, а ви – гілки;*

хто перебуває в Мені, і Я в ньому, той приносить багато плоду» (Іоан, 15: 1 – 5).

Христова Церква єдина, бо єдиний Господь Бог і один засновник Церкви Ісус Христос. *«Один Господь, одна віра, одне хрещення, один Бог і Отець усіх, Який над усіма, і через усіх, і в усіх нас»* (До ефесян, 4: 5 – 6), – наголошував апостол Павло.

Церква свята, позаяк вона осяяна святістю Господа Бога. Людина, створена за образом Божим, покликана уподібнюватися до свого Творця і за допомогою Церкви здобувати власну святість. Сам Господь Бог закликає людину до цього: *«Будьте святими, бо святий Я, Господь Бог ваш»* (Левит, 19: 2). До святості людину спрямовує Святий Дух.

Церква соборна, тобто вселенська (світова), тому що Христос і його учні своїм ученням зверталися не до якогось одного народу, культури чи окремої епохи, а до всіх людей, які жили, живуть і будуть жити в цілому світі.

Церква призначена для того, щоби збирати довкола себе людей усієї Землі, які істинно вірують в Ісуса Христа. Заклик Церкви звернений до всього людства повелінням Господа апостолам: *«Ідіть, навчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все, що Я заповів вам; і ось Я з вами по всі дні, до кінця віку»* (Матей, 28: 19 – 20).

Церква називається апостольською, бо Господь Ісус Христос поширив і утвердив її через святих апостолів. Він сам обрав дванадцятьох апостолів і повелів їм говорити і діяти від його імені. *«Коли ж настав день, покликав учнів Своїх і обрав з них дванадцятьох, яких назвав апостолами»* (Лука, 6: 13). Церква прислухається до апостолів, як до самого Ісуса Христа. Господь сказав апостолам після їхнього обрання: *«Хто вас приймає, той Мене приймає, а хто приймає Мене, приймає Того, Хто послав Мене»* (Матей, 10: 40).

Церква повністю і ретельно зберігає дух, учення і звичаї Христових апостолів.

ДЕСЯТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

Визнаю одне хрещення на відпущення гріхів.

Хрещення – це духовне народження. Воно не може повторюватися. Людина фізично народжується один раз і один раз приймає хрещення, бо сила таїнства перебуває на ній до кінця життя.

Таїнство – це священна дія, через яку людині невидимо передається Божя воля й Божя благодать (тобто Божі дари: віра, надія, любов, знання, мудрість, здоров'я, чистота).

Церква має сім таїнств: хрещення, миропомазання, покаєння, причастя, шлюб, священство та єлеєосвячення.

У Символі віри згадано тільки про хрещення, тому що воно є немовби дверима до Церкви Христової. Тільки прийнявши хрещення, можна користуватися іншими таїнствами.

ОДИНАДЦЯТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

Чекаю воскресіння мертвих.

Про воскресіння мертвих не раз говорив сам Ісус Христос: *«Істинно, істинно кажувам, що настане час, і нині вже є, коли мертві почують голос Сина Божого і, почувши, оживуть... Не дивуйтесь цьому, бо настає час, коли всі, хто в гробах, почують голос Сина Божого; і вийдуть ті, хто творив добро, у воскресіння життя, а ті, хто чинив зло, – у воскресіння суду.»* (Іоан, 5: 25, 28 – 29).

Всезагальне воскресіння мертвих настане по закінченні існування цього світу і відбудеться одночасно з другим і славним пришестям Господа Ісуса Христа. Бог всемогутністю Своєю знову з'єднає тіла всіх померлих з їхніми душами і вони оживуть.

ДВНАДЦЯТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

[Чекаю]

І життя майбутнього віку. Амінь.

Останній член Символу віри стверджує, що християнин чекає «життя майбутнього віку», тобто вічного життя, яке настане після всезагального воскресіння мертвих і Страшного Суду. Це життя буде безсмертним, воно протікатиме в радісному торжестві правди і Божої Слави. Таким те життя буде для тих, хто любить Бога, живе праведно й отримає благословення на останньому Суді Ісуса Христа.

Завершується Символ віри словом «Амінь», що означає «істинно так».

ДОЛЯ АПОСТОЛІВ

Після вознесіння Ісуса Христа апостоли поширювали науку свого Учителя серед різних народів. Язичники й іновірці їх жорстоко переслідували, кидали до в'язниць, катували і навіть страчували. Але вони мужньо терпіли страшні муки задля утвердження істинного Слова Божого.

Петро, брат Андрія Первозванного, спочатку проповідував у Юдеї, а потім – серед поган. Відтак він прийшов до Риму, де за часів імператора Нерона був розіп'ятий вниз головою.

Андрій Первозваний, брат Петра, пропагував учення Христове в багатьох країнах Чорноморського узбережжя, у тому числі й на землях України. Дніпром він дістався до гір, на яких згодом виник Київ. Тут він поставив хрест і прорік, що на цьому місці збудують багато церков і засіє там благодать Божа. За переказами, Андрія розіп'яли на хресті у формі літери «Х». Тому такий хрест називають андріївським.

Яків Зеведеїв, брат апостола Іоана, пропагував Євангеліє в Єрусалимі і там першим постраждав за Христа. За те, що не побоявся навіть царя Ірода, йому відтяли мечем голову.

Євангеліст Іоан Богослов поширював слово Христове в Азії, на території теперішньої Туреччини. Римський цар Траян звелів заслати його на острів Патмос, оскільки вороже ставився до його благовістя. Там Іоан написав Євангеліє. Прожив більше ста років, похований на горі Ефес.

Нафанаїл, син Фоломея, і тому названий Варфоломієм, разом з Пилипом спочатку пропагував учення Ісусове в

Сирії й Азії, відтак – в Індії, де переклав Євангеліє від Матея місцевою мовою. Свій земний шлях завершив у Вірменії, де й прийняв мученицьку смерть.

Матей, колишній митник, проповідував довгий час у Юдеї, а потім по всій Ефіопії. Написав Євангеліє єврейською мовою, яке грецькою переклав Іоан Богослов.

Яків, брат Матея, проповідував у Сирії, Єгипті та інших країнах. Написав соборне послання, тобто лист до християн усього світу. Зазнав мученицької смерті через повішання на хресті.

Інші апостоли також розійшлися по різних краях, де навертали людей до християнської віри. За відданість Ісусовому вченню їх жорстоко переслідували, але вони до кінця залишалися вірними своїй місії.

УСПІННЯ БОЖОЇ МАТЕРІ

Після вознесіння Господа Ісуса Христа Божа Мати жила, як того бажав її син, у домі його учня Іоана Богослова, який з великою любов'ю і теплотою піклувався про неї.

Якось, коли Пресвята Богородиця молилася на горі Єлеонській, з'явився їй архангел Гавриїл з райською фініковою гілкою в руках і сповістив, що через три дні завершиться її земне життя і Господь візьме її до себе.

Божа Мати почала готуватися до свого відходу. Вона бажала попрощатися з усіма апостолами, але вони розійшлися по світу проповідувати науку Ісусову. Але Господь у чудесний спосіб зібрав до неї всіх апостолів, крім Томи.

У годину кончини яскраве світло оповило кімнату, де лежала Пресвята Богородиця. Син її Ісус Христос явився в супроводі ангелів і прийняв її пречисту душу, а тіло апостоли поховали в Гетсиманському саду.

Через три дні до Єрусалиму прибув апостол Тома, який побажав поклонитися пречистому тілу Богородиці. Але коли він разом з іншими апостолами прийшов до гробу, то побачив, що тіла там нема. Усі заціпеніли від здивування. А тим часом в оточенні ангелів і променистому сяйві на небі з'явилася Божа Мати. Вона промовила до всіх:

– Радійте! Я з вами повсякчасно. Завжди буду молитися перед Богом за вас і за виконання прохань віруючих!

Успіння Пресвятої Богородиці православна Церква вшановує як одне з найбільших свят 15 (28) серпня. Воно називається Успінням тому, що Божа Мати відійшла тихо, немовби заснула. Тіло Пресвятої Богородиці перебувало у гробі недовго, бо через три дні Господь воскресив померлу й узяв її на небеса.

Ель Греко.
Апостоли Петро і Павло.
1587 – 1592 рр.

***Мікеланджело Мерізі
да Караваджо.***
Розп'яття Апостола Петра.
1600 р.

**Ганнібал Карачі.
Успіння Богородиці.
1590 р.**

Українська ікона. Успіння Божої Матері. 1999 р.

Післяслово

Отже, шановні читачі, перегорнуто останню сторінку «Гірничного зерняти». Сподіваюся, що прочитане значно вплинуло на вашу ерудицію й емоції, спонукало до роздумів про те, як облаштований сучасний світ і як почувається в ньому людина. Очевидно, окремі розповіді цієї книжки викликали у вас почуття смутку й жалю, а інші – дарували радісні та щасливі миттєвості, зумовлювали роздуми про сенс і цілі життя, про причини добра і зла. А найголовніше – ви відкрили чи поглибили власні знання про Творця світу й людини, тобто про Бога, ту верховну силу, яка постійно піклується про кожного з нас і щиро прагне, щоби ми, поводячись праведно, почували себе щасливими.

Очевидно, ви помітили, що «Гірчичне зерня» інтерпретує доступною мовою історії Старого й Нового заповітів Біблії. Слово Заповіт у цьому випадку тлумачиться як договір, угода, спілка. Спочатку такий договір був укладений між Богом і першими людьми – Адамом і Євою, які через своє легковажне бажання дорівнятися Богові довірилися Сатані, внаслідок чого порушили угоду зі своїм Творцем і втратили можливість безпосереднього спілкування з Ним.

Іншу спілку, як оповідає Старий Заповіт, Бог установив уже з не окремими людьми, а з цілим народом, родоначальником якого став Авраам. Саме цей праведний чоловік дав своєму народові, а водночас і всім жителям Землі зразок істинного спілкування з Богом, щирого й жертвовного Йому служіння та непохитності у вірі. А відтак через пророка Мойсея Господь відкрив Десять заповідей – своєрідний Закон про морально-етичні цінності, незаперечний орієнтир для всього людства.

Новий Заповіт відкриває і нову угоду з Богом, здійснену через посередництво Сина Божого Ісуса Христа, – істинного Бога й істинну, цілковито безгрішну Людину. Своїм життям, добровільною жертвою на хресті та воскресінням Він визволив усіх людей із полону гріха, очистив і зцілив їхні душі від скверни пороку і спас від вічної смерті.

Старий і Новий Заповіти становлять внутрішню єдність. Якщо перший тільки готує людей до зустрічі з Богом, то другий засвідчує, що ця зустріч відбулася з приходом у світ Ісуса Христа.

«Гірчичне зерня» – це лише невелика частка переказу цілої групи книг, що об'єднані під назвами «Біблія», «Священне Писання» і «Святе Письмо». Але, сподіваюся, саме ця книжка, яку ви завершили читати, допоможе вам відкрити в майбутньому шлях до пізнання тих книг Біблії, які тут не згадані: Псалтиря, Екклесіяста, Пісні пісень, Діянь і Послань святих апостолів, Одкровення святого Іоана Богослова та ін.

Представлені в «Гірчичному зернятті» репродукції з картин найвідоміших мистців світу різних культурно-історичних епох уводять вас у таємничо-загадковий світ біблійної старовини, а водночас заохочують замислитися над тим, як у різні часи змінювалися мистецькі стилі й естетичні вподобання.

Тож хай у вас постійно зростає потяг до читання Святого Письма, філософських, історичних, культурологічних і художніх книг, хай міцнішають ваші переконання, ширшає світогляд, що допоможе вам стати високодуховними особистостями і щирими християнами.

Чому я люблю Біблію?

Тому, що вона допомогла мені стати на шлях пізнання Бога та Його Істин. Тому, що в часи комуністичної диктатури й тотального атеїстичного пресингу я не скопився у прірву безбожництва і не збився з тих морально-етичних орієнтирів, на які мене націлювали батьки, виховані на християнських традиціях нашого роду. Тому, що боговідступництво позбавляє людину тих універсальних

духовних цінностей, які гуманізують життя, надають йому одухотвореності, високого смислу та цілковитої гармонії.

Окрім того, я сприймаю Біблію як літературний шедевр, як геніальну пам'ятку світової культури. В усі часи вона потужно, чи навіть визначально, впливала і впливає на духовне й мистецьке життя усієї планети, адже становить своєрідну модель людського життя, на жаль, і досі до кінця не осмислену й належно не опановану.

Крізь призму біблійних історій усе гостріше й гостріше простежуються катастрофічні наслідки соціальних потрясінь, революцій і війн, які розгорілися на початку ХХІ століття. А чи збагнув сучасний багатополюсний людський світ необхідність толерантного ставлення народів і окремих людей один до одного? Чи настало розуміння людського життя як абсолютної цінності, визнання духовності реальною позитивною силою в історичній еволюції цивілізації?

Змінюються часи, відходять в небуття численні покоління, але завжди жила і буде жити пам'ять про Голгофу, на якій завершив Свій земний шлях Ісус Христос. У загадках Адама і Єви, Каїна і Авеля, Авраама і Мойсея, Іоана Хрестителя і Саломеї, царя Ірода і волхвів, Понтія Пілата і Юди Іскаріота, апостолів і пророків, а також багатьох інших біблійних персонажів – відповіді на питання, які ставило і буде ставити земна цивілізація. Просто ми поки що не змогли знайти і, головне, зрозуміти достеменно значення цих відповідей. Але сама перспектива збагнути, що таке істина, вселяє надію, що наші сучасники відкриють обрії справді щасливого майбутнього.

Зміст

<i>Від автора</i>	5
Що таке релігія і віра?	7
Про Бога	9
Свята Трійця	11
Звідки ми знаємо про Бога?	13
Про молитву	15
Символ віри	18

СТАРИЙ ЗАПОВІТ

СОТВОРІННЯ СВІТУ	23
АДАМ І ЄВА	27
КАЇН І АВЕЛЬ	30
ВСЕСВІТНІЙ ПОТОП І ВАВИЛОНСЬКА ВЕЖА	32
АВРААМ	34
СВЯТА ЗЕМЛЯ	37
ЙОСИП І ЙОГО БРАТИ	38
ПРОРОК МОЙСЕЙ	41
СКРИЖАЛІ ЗАПОВІТУ	44
СОРОК РОКІВ СКИТАНЬ	46
ІСУС НАВИН	49
СУДДІ	51
САМСОН	52
ЦАРІ	54
САУЛ	55
ДАВИД	57
СОЛОМОН	59
СОЛОМОН	62
ПЕРЕД ПРИХОДОМ СПАСИТЕЛЯ	69

НОВИЙ ЗАПОВІТ

БЛАГОВІЩЕННЯ	75
РІЗДВО ІСУСА ХРИСТА	78
СТРИГЕННЯ	82
У ЄРУСАЛИМСЬКОМУ ХРАМІ	83
ХРЕЩЕННЯ ІСУСА ХРИСТА	84
ІСУС ХРИСТОС У ПУСТЕЛІ	86
ПЕРШІ УЧНІ	89
ЧУДО В КАНІ ГАЛИЛЕЙСЬКІЙ	91
ІСУС ВИГАННЯЄ ТОРГОВЦІВ ІЗ ХРАМУ	93
ІСУС ЗЦІЛЮЄ І ВОСКРЕШАЄ ЛЮДЕЙ	94
НАГІРНА ПРОПОВІДЬ	100
ПРИТЧІ ІСУСОВІ	102
СМЕРТЬ ОСТАННЬОГО ПРОРОКА	111
П'ЯТЬ ХЛИБИН І ДВІ РИБИНИ ДЛЯ ТИСЯЧ ГОЛОДНИХ	114
ІСУС ІДЕ ПО ВОДІ	116
ПРЕОБРАЖЕННЯ	118
ГОЛОВНА ЗАПОВІДЬ	120
ВОСКРЕСІННЯ ЛАЗАРЯ	122
УРОЧИСТИЙ В'ЇЗД ІСУСА ДО ЄРУСАЛИМУ	125
ТАЙНА ВЕЧЕРЯ	127
МОЛИТВА В ГЕТСИМАНСЬКОМУ САДУ	130
СУД НАД ІСУСОМ	133
ГОЛГОФА	137
ВІН ВОСКРЕС!	141
ДОРОГОЮ ДО ЕММАУСА	144
ЯВЛЕННЯ ІСУСА АПОСТОЛАМ	146
ВОЗНЕСІННЯ	148
ЗІШЕСТЯ СВЯТОГО ДУХА	151
ДОЛЯ АПОСТОЛІВ	158
УСПІННЯ БОЖОЇ МАТЕРІ	160

Післяслово	161
------------------	-----